

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ XVI έως XX

Επαναληπτικό Κριτήριο Αξιολόγησης	σελ. 3
Απαντήσεις στο Κριτήριο Αξιολόγησης	σελ. 9
Εγκλιτικές Αντικαταστάσεις	σελ. 13
Ονοματικοί Τύποι Ρημάτων	σελ. 15

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟ ΥΛΙΚΟ ΚΑΙ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΙ-ΛΕΚΤΙΚΟΙ ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΙ

Μάθημα XXI	σελ. 33
Μάθημα XXII	σελ. 36
Μάθημα XXIII	σελ. 40
Μάθημα XXIV	σελ. 44
Μάθημα XXV	σελ. 47
Μάθημα XXVI	σελ. 51
Μάθημα XXVII	σελ. 55
Μάθημα XXVIII	σελ. 58
Μάθημα XXIX	σελ. 62
Μάθημα XXX	σελ. 65
Μάθημα XXXI	σελ. 69
Μάθημα XXXII	σελ. 73
Μάθημα XXXIII	σελ. 77
Μάθημα XXXIV	σελ. 81

ΜΑΘΗΜΑΤΑ XVI έως XX

ΕΛΛΗΝΟΕΚΔΟΤΙΚΗ

ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

[Εφ' όλης της ύλης των μαθημάτων XVI έως XX]

I. Κείμενο (σύνθεση αποσπασμάτων)

Fit magna caedes. Sedulius, dux et princeps Lemovīcum, occiditur; dux Arvernōrum vivus in fugā comprehenditur; signa militaria LXXIII (septuaginta quattuor) ad Caesarem referuntur; magnus numerus hostium capitur atque interficitur;

[Lectio XVI]

Nonnulli pudōre adducti remanēbant. Hi neque vultum fingere neque lacrimas tenēre poterant; abditi in tabernaculis aut suum fatum querebantur aut cum familiaribus suis commūne periculum miserabantur.

[Lectio XVII]

Prope Tiberim fluvium Hercules boves refecisse fertur et ipse de viā fessus ibi dormivisse. Tum Cacus pastor, fretus viribus, boves quosdam in speluncam caudis traxit aversos. Ubi Hercules, e somno excitātus, gregem aspexit et partem abesse sensit, pergīt ad proximam speluncam;

[Lectio XVIII]

Marco Tullio Cicerōne et Gaio Antōnio consulibus, Lucius Sergius Catilīna, nobilissimi generis vir sed ingenii pravissimi, contra rem publicam coniurāvit. Eum clari quidam sed improbi viri consecūti erant. Catilīna a Cicerōne ex urbe expulsus est.

[Lectio XIX]

Discurrens miles pedes eius animadvertit; eum latentem adgnōvit; extractum imperatōrem eum salutāvit. Hinc ad commilitōnes suos eum adduxit. Ab his in castra delātus est tristis et trepidus, dum obvīa turba quasi moritūrum eum miserātur.

[Lectio XX]

II. Θέματα

A. Μετάφραση

Να μεταφράσετε τα αποσπάσματα στη Νέα Ελληνική.

Μονάδες 20

B. Παρατηρήσεις

Μονάδες 80

B1. Να γράψετε στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί σε καθεμία από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτό τη λέξη «Σωστό», εάν είναι σωστή, ή τη λέξη

«Λάθος», εάν είναι λανθασμένη, σύμφωνα με το περιεχόμενο της εισαγωγής του σχολικού βιβλίου. Στην περίπτωση του λάθους να αναφέρετε το σωστό.

- α.** Ο όρος «αυγουστέια εποχή» απαντά στην περιγραφική διαίρεση των εποχών και περιόδων της ρωμαϊκής λογοτεχνίας.
β. Μεταξύ των αρετών που προβάλλονται από την ώριμη ρωμαϊκή λογοτεχνία είναι η ανδρεία («virtus») και σοβαρότητα («gravitas»).
γ. Η ιστορική βιογραφία εγκαινιάζεται στη Ρώμη από τον Γάιο Ιούλιο Καίσαρα.
δ. Το έργο του Τίτου Λίβιου *Ab urbe condita* αποτελεί μια ποιητική καταγραφή των ιστορικών καταβολών και πεπρωμένων της Ρώμης.
ε. Το βιογραφικό έργο *Περί του βίου των δώδεκα Καισάρων* συνέθεσε ο Σουητώνιος.

[Μονάδες 10]

- B2.** Να γράψετε στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί σε καθεμία από τις λέξεις ή φράσεις της Α' στήλης και δίπλα σε αυτό τον αριθμό της κατάλληλης λέξης ή φράσης από τη Β' στήλη, σύμφωνα με το περιεχόμενο των κειμενικών αποσπασμάτων και των αντίστοιχων εισαγωγικών σημειωμάτων του σχολικού βιβλίου.

A' στήλη	B' στήλη
α. Hercules [Lectio XVIII]	i. αυτοκράτορας το 41 μ. Χ. με εξαγορά της αφοσίωσης του στρατού
β. Nonnulli ... remanēbant [Lectio XVII]	ii. νίκη στη μάχη της Alesia
γ. Caesarem [Lectio XVI]	iii. συνωμοσία το 63 π.Χ.
δ. imperatōrem eum salutāvit [Lectio XX]	iv. προς τιμή του ο βωμός Ara Maxima
ε. Catilīna [Lectio XIX]	v. στρατιώτες του Καίσαρα στη Γαλατία

[Μονάδες 10]

- B3.** Για καθεμία λατινική λέξη της Α' στήλης να επιλέξετε από τη Β' στήλη την ετυμολογικά συγγενικής της λέξη που χρησιμοποιείται στα Νέα Ελληνικά.

A' στήλη	B' στήλη
α. referuntur	i. αυτόφωρο ii. φορτίο iii. φόδρα
β. periculum	i. απέραντος ii. άπορος iii. άπειρος
γ. vidit	i. ιδεώδης ii. ίδιος iii. ιδαλγός
δ. nobilissimi	i. αγνός ii. νόμπελ iii. άγνοια
ε. pedes	i. πένταθλο ii. πεζός iii. πόζα

[Μονάδες 5]

- B4.** Να αντικαταστήσετε φράση των παρακάτω νεοελληνικών περιόδων λόγου με κατάλληλη λατινική φράση από το πλαίσιο.

hic et nunc • urtra vires • ad vitam aeternam
 • vultus est index animi • causa latet, vis est notissima

- α. Τον κοιτούσε με προσοχή, επειδή πίστευε ότι το πρόσωπο είναι το κάτοπτρο της ψυχής.
 β. Οι υπουργικές αποφάσεις πρέπει να εφαρμοστούν εδώ και τώρα.
 γ. Η ανθρώπινη φύση θα είναι επιρρεπής σε λάθη για πάντα.
 δ. Παραμένει ανεξιχνίαστο το έγκλημα, γιατί η αιτία κρύβεται, το αποτέλεσμα είναι πασίγνωστο.
 ε. Συνθήκες πέραν των δυνάμεων της επιχείρησής μας έφεραν την καταστροφή.

[Μονάδες 5]

B5. α. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για τις παρακάτω συνεκφορές.

- magna caedes → δοτική του άλλου αριθμού·
- familiaribus suis → την ίδια πτώση του άλλου αριθμού με την αντωνυμία στο β' πρόσωπο για έναν κτήτορα·
- boves quosdam → γενική του ίδιου αριθμού·
- Gaiο Antōnio → κλητική του ίδιου αριθμού·
- nobilissimi generis → γενική του άλλου αριθμού με το επίθετο στον θετικό βαθμό·
- clari quidam viri → γενική του άλλου αριθμού με το επίθετο στον υπερθετικό βαθμό·
- commilitōnes suos → δοτική του ίδιου αριθμού με την αντωνυμία στο α' πρόσωπο για πολλούς κτήτορες·
- tristis et trepidus → αφαιρετική του άλλου αριθμού στο θηλυκό γένος.

[Μονάδες 8,5]

β. Για κάθε λέξη της Α' στήλης να επιλέξετε τον σωστό τύπο από τη Β' στήλη που ανταποκρίνεται στον ζητούμενο τύπο.

Α' στήλη	Β' στήλη
nonnulli	γενική ενικού: i. nonnullī ii. nonnulliūs
rudōre	δοτική ενικού: i. rudōri ii. rudōris
vultum	γενική πληθυντικού: i. vultuum ii. vultuōrum
fluvium	κλητική ενικού: i. fluvi ii. fluvie
ipse	γενική ενικού στο θηλυκό: i. ipsae ii. ipsiūs
viribus	αιτιατική ενικού: i. virem ii. vim
caudis	ονομαστική πληθυντικού: i. caudae ii. caudes
gregem	δοτική πληθυντικού: i. gregis ii. gregibus
urbe	γενική πληθυντικού: i. urbium ii. urbium
miles	αφαιρετική ενικού: i. milite ii. militi
pedes	γενική πληθυντικού: i. pedium ii. pedum
eius	αιτιατική πληθυντικού στο θηλυκό: i. eas ii. eae
his	δοτική ενικού στο ουδέτερο: i. hōc ii. huic

[Μονάδες 6,5]

B6. Να γράψετε ό,τι ζητείται για τους παρακάτω τύπους ρημάτων του κειμένου:

fit → απαρέμφατο ενεστώτα·	aversos → γενική πληθυντικού στο ουδέτερο γένος της μετοχής ενεστώτα·
occiditur → γ' ενικό οριστικής παρατατικού της ενεργητικής περιφραστικής συζυγίας·	excitatus → γ' πληθυντικό οριστικής συντελεσμένου μέλλοντα ενεργητικής φωνής·
referuntur → απαρέμφατο ενεργητικού παρακειμένου·	aspexit → απαρέμφατο παθητικού ενεστώτα·
capitur → β' πληθυντικό οριστικής συντελεσμένου μέλλοντα παθητικής φωνής·	abesse → β' ενικό οριστικής παρακειμένου·
interficitur → β' ενικό οριστικής μέλλοντα ίδιας φωνής·	sensit → γ' πληθυντικό οριστικής μέλλοντα της ενεργητικής περιφραστικής συζυγίας·
remanēbant → α' πληθυντικό οριστικής υπερσυντελικού·	pergit → β' ενικό οριστικής υπερσυντελικού·
ingere → γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα της ενεργητικής περιφραστικής συζυγίας·	consecūti erant → α' πληθυντικό οριστικής παθητικού παρατατικού·
tenēre → β' πληθυντικό οριστικής μέλλοντα παθητικής φωνής·	expulsus est → ο αντίστοιχος τύπος του ενεστώτα·
abdit → απαρέμφατο ενεργητικού παρακειμένου·	discurrens → απαρέμφατο παρακειμένου·
querebantur → αφαιρετική πληθυντικού στο θηλυκό γένος της μετοχής μέλλοντα·	latentem → γ' πληθυντικό οριστικής παρακειμένου·
miserabantur → σουπίνο·	adgnōvit → ο αντίστοιχος τύπος της παθητικής φωνής·
refecisse → γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα·	extractum → α' ενικό οριστικής ενεργητικού μέλλοντα·
fertur → β' ενικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα·	adduxit → απαρέμφατο παθητικού παρακειμένου (η μετοχή θηλυκού γένους στον ενικό)·
dormivisse → β' πληθυντικό οριστικής παρατατικού·	delātus est → β' ενικό οριστικής παθητικού ενεστώτα·
trahit → α' πληθυντικό οριστικής παθητικού μέλλοντα·	moriturum → ο αντίστοιχος τύπος του ενεστώτα.

[Μονάδες 15]

B7. α. Να συμπληρώσετε τη συντακτική αναγνώριση των παρακάτω λέξεων:

- i. Lemonicum: στο/στα
- ii. hostium: στο

- iii. adducti: που είναι στο υποκείμενο του ρήματος και λειτουργεί ως προσδιορισμός του/της στο ίδιο το ρήμα, σε σχέση με το οποίο δηλώνει το, ως μετοχή
- iv. tenēre: ως στο
- v. suum: στο ' υπάρχει, διότι
- vi. dormivisse: ως στο
- vii. viribus: του στο
- viii. consulibus: στο
- ix. ingenii: στο
- x. discurrrens: που είναι στο υποκείμενο του ρήματος και λειτουργεί ως προσδιορισμός του/της στο ίδιο ρήμα, σε σχέση με το οποίο δηλώνει το ως μετοχή
- xi. ab his: του στο
- xii. tristis: που αποδίδεται από το στο και λειτουργεί ως προσδιορισμός του/της στο

[Μονάδες 12]

- β. Lucius Sergius Catilīna, nobilissimi generis vir sed ingenii pravissimi, contra rem publicam coniurāvit: Να μετατρέψετε το παραπάνω χωρίο σε απαρεμφατική σύνταξη με εξάρτηση από → i. «fertur» και ii. «Eutropius tradit».

[Μονάδες 2]

- γ. Να μετατρέψετε σε ενεργητική την παθητική σύνταξη των παρακάτω προτάσεων.

- i. Fit magna caedes.
ii. Catilīna a Cicerōne ex urbe expulsus est.

[Μονάδες 2]

- δ. Να μετατρέψετε σε παθητική την ενεργητική σύνταξη των παρακάτω προτάσεων.

- i. Tum Cacus pastor, fretus viribus, boves quosdam in speluncam caudis traxit aversos.
ii. extractum imperatōrem eum salutāvit.

[Μονάδες 2]

- ε. Στο καθένα από τα παρακάτω χωρία, να αναγνωρίσετε τη χρονική σχέση της δευτερεύουσας πρότασης με την κύρια πρόταση, λαμβάνοντας υπόψη τον σύνδεσμο εισαγωγής και την έγκλιση εκφοράς της δευτερεύουσας.
- i. Ubi Hercules, e somno excitatus, gregem aspexit et partem abesse sensit, pergīt ad proximā speluncā.
 - ii. Ab his in castra delātus est tristis et trepidus, dum obvia turba quasi moritūrum eum miserātur.

[Μονάδες 2]

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

[Εφ' όλης της ύλης των μαθημάτων XVI έως XX]

A. Μετάφραση

- Γίνεται μεγάλη σφαγή. Ο Σεδούλιος, ο στρατηγός και ηγεμόνας των Λεμοβίκων, σκοτώνεται· ο στρατηγός των Αρβέρνων συλλαμβάνεται ζωντανός κατά τη φυγή· 74 (εβδομήντα τέσσερις) στρατιωτικές σημαίες παραδίδονται στον Καίσαρα· μεγάλος αριθμός εχθρών συλλαμβάνεται και σκοτώνεται. [Lectio XVI]
- Μερικοί παρέμεναν παρασυρμένοι από ντροπή. Αυτοί ούτε να προσποιούνται μπορούσαν ούτε να (συγ)κρατούν τα δάκρυά (τους)· κρυμμένοι στις σκηνές είτε παραπονούνταν για τη μοίρα τους είτε μαζί με τους φίλους τους θρηνούσαν τον κοινό κίνδυνο. [Lectio XVII]
- Κοντά στον Τίβερη ποταμό αναφέρεται πως ο Ηρακλής ξεκούρασε τα βόδια και πως ο ίδιος κοιμήθηκε εκεί κουρασμένος από τον δρόμο. Τότε ο Κάκος ο βοσκός, έχοντας εμπιστοσύνη στις δυνάμεις (του), τράβηξε σε μια σπηλιά από τις ουρές κάποια βόδια γυρισμένα ανάποδα. Μόλις ο Ηρακλής, αφού σηκώθηκε από τον ύπνο, κοίταξε το κοπάδι και κατάλαβε ότι έλειπε (ένα) μέρος, κατευθύνεται προς την πολύ κοντινή σπηλιά. [Lectio XVIII]
- Όταν ο Μάρκος Τύλλιος Κικέρωνας και ο Γάιος Αντώνιος ήταν ύπατοι, ο Λεύκιος Σέργιος Κατιλίνας, άνδρας αριστοκρατικότητας γενιάς αλλά πάρα πολύ διεστραμμένου πνεύματος, συνωμότησε εναντίον της πολιτείας. Τον είχαν ακολουθήσει κάποιοι επιφανείς αλλά αχρείοι άνδρες. Ο Κατιλίνας διώχθηκε από τον Κικέρωνα εκτός πόλης [Lectio XIX]
- (Ένας) στρατιώτης τρέχοντας εδώ κι εκεί παρατήρησε τα πόδια του· αναγνώρισε ότι αυτός κρυβόταν· αφού τον τράβηξε έξω τον προσαγόρευσε αυτοκράτορα. Από εκεί τον οδήγησε στους συστρατιώτες του. Από αυτούς μεταφέρθηκε στο στρατόπεδο θλιμμένος και έντρομος, ενώ το πλήθος που τον συναντούσε τον λυπόταν σαν να επρόκειτο να πεθάνει. [Lectio XX]

Σημείωση: Εναλλακτική μετάφραση λέξεων έχει δοθεί στις υποσημειώσεις της Νεοελληνικής απόδοσης του κειμένου κάθε μαθήματος.

B. Παρατηρήσεις

B1. Εισαγωγή – Σωστό ή Λάθος

- α. «Λάθος» → Σωστό: Ο όρος «αυγούστεια εποχή» απαντά στη διάκριση με ιστορικά κριτήρια.
 β. «Σωστό».
 γ. «Λάθος» → Σωστό: Η ιστορική βιογραφία εγκαινιάζεται στη Ρώμη από τον Κορνήλιο Νέπωτα.
 δ. «Λάθος» → Σωστό: Το έργο του Τίτου Λίβιου *Ab urbe condita* αποτελεί πεζογραφική παρουσίαση της ιστορικής διαδρομής της «αιώνιας πόλης» από την ίδρυσή της έως 9 π.Χ.
 ε. «Σωστό».

B2. Αντιστοίχιση (περιεχόμενο - εισαγωγικό σημείωμα)

α → iv • β → v • γ → ii • δ → i • ε → iii.

B3. Ετυμολογικοί συσχετισμοί – Πολλαπλή επιλογή

α → ii • β → iii • γ → i • δ → iii • ε → ii.

B4. Κατάλληλες λατινικές φράσεις σε προτασιακό περιβάλλον της Νέας Ελληνικής

- α.** Τον κοιτούσε με προσοχή, επειδή πίστευε ότι **vultus est index animi**.
β. Οι υπουργικές αποφάσεις πρέπει να εφαρμοστούν **hic et nunc**.
γ. Η ανθρώπινη φύση θα είναι επιρρεπής σε λάθη **ad vitam aeternam**.
δ. Παραμένει ανεξιχνίαστο το έγκλημα, γιατί **causa latet, vis est notissima**.
ε. Συνθήκες **urtra vires** της επιχείρησής μας έφεραν την καταστροφή.

B5. α. Ζητούμενοι τύποι συνεκφορών

- *magnis caedibus*: δοτική πληθυντικού
- *familiāri tuō*: αφαιρετική ενικού με την αντωνυμία στο β' πρόσωπο για έναν κτήτορα
- *boum (bovum) quōrundam*: γενική πληθυντικού
- *Gai Antōni*: κλητική ενικού
- *nobilium generum*: γενική πληθυντικού με το επίθετο στον θετικό βαθμό
- *clarissimi cuiusdam viri*: γενική ενικού με το επίθετο στον υπερθετικό βαθμό
- *commilitōnibus nostris*: δοτική πληθυντικού με την αντωνυμία στο α' πρόσωπο για πολλούς κτήτορες
- *tristibus et trepidis*: αφαιρετική πληθυντικού

B5. β. Πολλαπλή επιλογή για ζητούμενους τύπους

γενική ενικού: **ii.** *nonnullius* • δοτική ενικού: **i.** *rudōri* • γενική πληθυντικού: **i.** *vultuum* • κλητική ενικού: **ii.** *fluvie* • γενική ενικού στο θηλυκό: **ii.** *ipsius* • αιτιατική ενικού: **ii.** *vim* • ονομαστική πληθυντικού: **i.** *caudae* • δοτική πληθυντικού: **ii.** *gregibus* • γενική πληθυντικού: **ii.** *urbium* • αφαιρετική ενικού: **i.** *milite* • γενική πληθυντικού: **ii.** *redum* • αιτιατική πληθυντικού στο θηλυκό: **i.** *eas* • δοτική ενικού στο ουδέτερο: **ii.** *huic*.

B6. Ζητούμενοι τύποι ρημάτων

<i>fieri</i> : απαρέμφατο ενεστώτα	<i>avertentium</i> : γενική πληθυντικού στο ουδέτερο γένος της μετοχής ενεστώτα
<i>occisurus erat</i> : γ' ενικό οριστικής παρατατικού της ενεργητικής περιφραστικής συζυγίας	<i>excitāverint</i> : γ' πληθυντικό οριστικής συντελεσμένου μέλλοντα ενεργητικής φωνής
<i>retulisse</i> : απαρέμφατο ενεργητικού παρακειμένου	<i>aspici</i> : απαρέμφατο παθητικού ενεστώτα
<i>capti eritis</i> : β' πληθυντικό οριστικής συντελεσμένου μέλλοντα παθητικής φωνής	<i>afuisti</i> : β' ενικό οριστικής παρακειμένου
<i>interficiēris/-re</i> : β' ενικό οριστικής μέλλοντα ίδιας φωνής	<i>sensuri erunt</i> : γ' πληθυντικό οριστικής μέλλοντα της ενεργητικής περιφραστικής συζυγίας
<i>remanserāmus</i> : α' πληθυντικό οριστικής υπερσυντελικού	<i>perrēxeras</i> : β' ενικό οριστικής υπερσυντελικού
<i>ficturi sunt</i> : γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα της ενεργητικής περιφραστικής συζυγίας	<i>consequēbāmur</i> : α' πληθυντικό οριστικής παθητικού: παρατατικού
<i>tenebimini</i> : β' πληθυντικό οριστικής μέλλοντα παθητικής φωνής	<i>expellitur</i> : ο αντίστοιχος τύπος του ενεστώτα
<i>abdidisse</i> : απαρέμφατο ενεργητικού	<i>discu(cu)rrisse</i> : απαρέμφατο παρακειμένου
	<i>latuērunt/-ēre</i> : γ' πληθυντικό οριστικής παρακειμένου
	<i>adgnitus est</i> : ο αντίστοιχος τύπος της

<p>παρακειμένου· questuris: αφαιρετική πληθυντικού στο θηλυκό γένος της μετοχής μέλλοντα· miserātum: σουπίνο· reficiunt: γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα· fers: β' ενικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα· dormiebātis: β' πληθυντικό οριστικής παρατατικού· trahēmur: α' πληθυντικό οριστικής παθητικού μέλλοντα·</p>	<p>παθητικής φωνής· extraham: α' ενικό οριστικής ενεργητικού μέλλοντα· adductam esse: απαρέμφατο παθητικού παρακειμένου (η μετοχή θηλυκού γένους στον ενικό)· deferris: β' ενικό οριστικής παθητικού ενεστώτα· morientem ο αντίστοιχος τύπος του ενεστώτα.</p>
---	---

B7. α. Συμπλήρωση συντακτικής αναγνώρισης λέξεων

- i. Lemonicum: γενική αντικειμενική στα *dux et princeps*.
- ii. hostium: γενική διαιρετική (ή του περιεχομένου) στο *numerus*.
- iii. adducti: επιρρηματική αιτιολογική μετοχή που είναι συνημμένη στο υποκείμενο *nonnulli* του ρήματος *remanēbant* και λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ίδιο το ρήμα, σε σχέση με το οποίο δηλώνει το προτερόχρονο, ως μετοχή παρακειμένου.
- iv. tenēre: τελικό απαρέμφατο ως αντικείμενο στο ρήμα *poterant*.
- v. suum: επιθετικός προσδιορισμός στο *fatum*: υπάρχει άμεση ή ευθεία αυτοπάθεια, διότι το *suum* αναφέρεται στο εννοούμενο υποκείμενο *hi* της ίδιας πρότασης.
- vi. dormivisse: ειδικό απαρέμφατο ως αντικείμενο στο ρήμα *fertur*.
- vii. viribus: αφαιρετική (οργανική) του μέσου στο *fretus*.
- viii. consulibus: (ουσιαστικό δηλωτικό αξιώματος) κατηγορηματικός προσδιορισμός στο *Marco Tullio et Cicerōne Gaio Antōnio*.
- ix. ingenii: γενική της ιδιότητας (μόνιμη ιδιότητα) στο *vir*.
- x. discurrens: επιρρηματική χρονική μετοχή που είναι συνημμένη στο υποκείμενο *miles* του ρήματος *animadvertit* και λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ίδιο ρήμα, σε σχέση με το οποίο δηλώνει το σύγχρονο ως μετοχή ενεστώτα.
- xi. ab his: εμπρόθετη αφαιρετική του ποιητικού αιτίου στο ρήμα *delātus est*.
- xii. tristis: επιρρηματικό κατηγορούμενό που αποδίδεται από το ρήμα *delātus est* στο εννοούμενο υποκείμενό του *Claudius* και λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο ίδιο ρήμα.

B7. β. Μετατροπή σε απαρεμφατική σύνταξη

- i. *Lucius Sergius Catilīna, nobilissimi generis vir sed ingenii pravissimi, fertur contra rem publicam coniuravisse.*
- ii. *Eutropius tradit Lucium Sergium Catilīnam, nobilissimi generis virum sed ingenii pravissimi, contra rem publicam coniuravisse.*

B7. γ. Μετατροπή παθητικής σύνταξης σε ενεργητική

- i. (*Milites*) *magnam caedem faciunt.*
- ii. *Cicero Catilīnam ex urbe expulit.*

B7. δ. Μετατροπή ενεργητικής σύνταξης σε παθητική

- i. *Tum a Cacō pastōre, fretō viribus, boves quidam in speluncam caudis tracti sunt aversi.*
- ii. *extractus imperātor is salutātus est (a milite).*

B7. ε. Χρονική σχέση δευτερεύουσας πρότασης με την κύρια πρόταση

- i. *Ubi Hercules, e somno excitātus, gregem aspexit et partem abesse sensit, pergīt ad proximam speluncam:* στο συγκεκριμένο χωρίο εντοπίζονται δύο δευτερεύουσες επιρρηματικές χρονικές προτάσεις κρίσης, παρατακτικά συνδεόμενες (διά του συνδέσμου *et*) «*ubi Hercules, e somno excitātus, gregem aspexit*» *et* «*(ubi) partem abesse sensit*», οι οποίες εισάγονται με τον χρονικό σύνδεσμο *ubi* και εκφέρονται αντίστοιχα με την οριστική (παρακειμένου με σημασία αορίστου) *aspexit* και *sensit*, διότι η καθεμία εξ αυτών δηλώνει πραγματικό γεγονός, προτερόχρονο στο παρελθόν σε σχέση με το ρήμα *pergīt* της κύριας πρότασης «*pergīt ad proximam speluncam*».
- ii. *Ab his in castra delātus est tristis et trepidus, dum obvia turba quasi moritūrum eum miserātur:* στο συγκεκριμένο χωρίο εντοπίζεται η δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση κρίσης «*dum obvia turba quasi moritūrum eum miserātur*», η οποία εισάγεται με τον χρονικό σύνδεσμο *dum* και εκφέρεται με την οριστική (ενεστώτα) *miserātur*, ανεξάρτητα από τον χρόνο του ρήματος (εδώ οριστική παρακειμένου) *delātus est* της κύριας πρότασης [πρόκειται για λατινισμό του *dum* (= ἐν ᾧ χρόνῳ) με οριστική (ιστορικού) ενεστώτα (αντί παρατατικού)], διότι δηλώνει πράξη ταυτόχρονη με εκείνη της κύριας πρότασης (συνεχιζόμενη πράξη στη χρονική, κατά τη διάρκεια της οποίας συμβαίνει η πράξη της κύριας).

ΕΓΚΛΙΤΙΚΗ ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΡΗΜΑΤΩΝ

ΜΑΘΗΜΑ XVI

	1ης συζυγίας	2ης	3ης συζυγίας			
	appropinquo	iubeo	mitto		gero	cerno
Οριστική	appropinquant	iubet	misērunt / -ēre	mittuntur	gerunt	cernitur
Υποτακτική	appropinquent	iubeat	miserint	mittantur	gerant	cernātur

3ης συζυγίας						
	verto	fugio	occurro	occīdo	comprehendo	capio
Οριστική	vertunt	fugiunt	occurrunt	occiditur	comprehenditur	capitur
Υποτακτική	vertant	fugiant	occurrant	occidātur	comprehendātur	capiātur

3ης συζυγίας						
	interficio	discēdo	produco	consīdo	dedo	proicio
Οριστική	interficitur	discēdunt	producuntur	consēdit	deditur	proiciuntur
Υποτακτική	interficiātur	discēdant	producantur	consēderit	dedātur	proiciantur

ανώμαλα ρήματα		
	fio	refero
Οριστική	fit	referuntur
Υποτακτική	fīat	referantur

ΜΑΘΗΜΑ XVII

1ης συζυγίας					
	occupo	praedico	miseror αποθ.	obsigno	perturbo
Οριστική	occupāvit	praedicābant	miserantur	obsignabantur	perturbabantur
Υποτακτική	occupāverit	praedicārent	miserentur	obsignarentur	perturbarentur

	2ης συζυγίας		3ης συζυγίας		ανώμαλο ρήμα
	remaneo	habeo	cupio	queror αποθ.	possum
Οριστική	remanēbant	habebantur	cupiēbat	querebantur	poterant
Υποτακτική	remanērent	haberentur	cuperet	quererentur	potessent

ΜΑΘΗΜΑ XVIII

	2ης συζυγίας	3ης συζυγίας			
	video	dico	condo	traho	aspicio
Οριστική	vidit	dicitur	condidit	traxit	aspēxit
Υποτακτική	viderit	dicātur	condiderit	traxerit	aspēxerit

	3ης			4ης	ανώμαλο ρήμα
	pergo	converto	interficio	sentio	fero
Οριστική	pergit	convertit	interficitur	sensit	fertur
Υποτακτική	pergat	converterit	interficiātur	senserit	ferātur

ΜΑΘΗΜΑ XIX

	1ης συζυγίας		3ης συζυγίας	
	coniuro	strangulo	consequor αποθ.	expello
Οριστική	coniurāvit	strangulāti sunt	consecūti sunt	expulsus est
Υποτακτική	coniurāverit	strangulāti sint	consecūti sint	expulsus sit

	3ης συζυγίας		
	deprehendo	interficio	trado
Οριστική	deprehensi sunt	interfectus est	tradit
Υποτακτική	deprehensi sint	interfectus sit	tradat

ΜΑΘΗΜΑ XX

	1ης συζυγίας		3ης συζυγίας			
	saluto	miseror αποθ.	capio	recedo	prorepro	abdo
Οριστική	salutāvit	miserātur	cēpit	recesserat	prorepsit	abidit
Υποτακτική	salutāverit	miserētur	cēperit	recessisset	proreperit	abdiderit

	3ης συζυγίας			ανώμαλα ρήματα		
	animadverto	adgnosco	adduco	sum	defero	fio
Οριστική	animadvertit	adgnōvit	adduxit	est	delātus est	factus est
Υποτακτική	animadverterit	adgnōverit	adduxerit	sit	delātus sit	factus sit

ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ Ή ΣΤΗΝ ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

ΜΑΘΗΜΑ XVI

1ης συζυγίας	2ης συζυγίας
arpropiquo → Ενεργητική φωνή	iubeo → Ενεργητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: arpropiquāre • Μέλλ.: arpropiquatūrum, -am, -um esse / arpropiquatūros, -as, -a esse • Πρκ: arpropiquavisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: arpropiquans • Μέλλ.: arpropiquatūrus, arpropiquatūra, arpropiquatūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: arpropiquātum • Αφ.: arpropiquātū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: arpropiquandi • Δοτ.: arpropiquandō • Αιτ.: arpropiquandum • Αφ.: arpropiquandō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: iubēre • Μέλλ.: iussūrum, -am, -um esse / iussūros, -as, -a esse • Πρκ: iussisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: iubens • Μέλλ.: iussūrus, iussūra, iussūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: iussum • Αφ.: iussū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: iubendi • Δοτ.: iubendō • Αιτ.: iubendum • Αφ.: iubendō.</p>

mitto • 3ης συζυγίας	
Ενεργητική φωνή	Παθητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: mittēre • Μέλλ.: missurum, -am, -um esse / missuros, -as, -a esse • Πρκ: misisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: mittens • Μέλλ.: missūrus, missūra, missūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: missum • Αφ.: missū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: mittendi • Δοτ.: mittendō • Αιτ.: mittendum • Αφ.: mittendō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: mitti • Μέλλ.: missum iri • Πρκ: missum, -am, -um esse / missos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: missum, -am, -um fore / missos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: missus, missa, missum.</p> <p>Γερονδιακό → mittendus, mittenda, mittendum.</p>

3ης συζυγίας	
gero → Ενεργητική φωνή	cerno → Παθητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: gerēre • Μέλλ.: gestūrum, -am, -um esse / gestūros, -as, -a esse • Πρκ: gessisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: gerens • Μέλλ.: gestūrus, gestūra, gestūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: gestum • Αφ.: gestū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: gerendi • Δοτ.: gerendō • Αιτ.: gerendum • Αφ.: gerendō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: cerni • Μέλλ.: conspectum iri • Πρκ: conspectum, -am, -um esse / conspectos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: conspectum, -am, -um fore / conspectos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: conspectus, conspecta, conspectum.</p> <p>Γερονδιακό → cernendus, cernenda, cernendum.</p>

3ης συζυγίας	
verto → Ενεργητική φωνή	fugio → Ενεργητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: vertēre • Μέλλ.: versūrum, -am, -um esse / versūros, -as, -a esse • Πρκ: vertisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: vertens • Μέλλ.: versūrus, versūra, versūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: versum • Αφ.: versū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: vertendi • Δοτ.: vertendō • Αιτ.: vertendum • Αφ.: vertendō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: fugēre • Μέλλ.: fugitūrum, -am, -um esse / fugitūros, -as, -a esse • Πρκ: fugisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: fugiens • Μέλλ.: fugitūrus, fugitūra, fugitūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: fugitum • Αφ.: fugitū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: fugiendi • Δοτ.: fugiendō • Αιτ.: fugiendum • Αφ.: fugiendō.</p>

3ης συζυγίας	
occurro → Ενεργητική φωνή	occido → Παθητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: occurrēre • Μέλλ.: occursūrum, -am, -um esse / occursūros, -as, -a esse • Πρκ: occu(cu)rrisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: occurrens • Μέλλ.: occursūrus, occursūra, occursūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: occursum • Αφ.: occursū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: occurrendi • Δοτ.: occurrendō • Αιτ.: occurrendum • Αφ.: occurrendō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: occīdi • Μέλλ.: occīsum iri • Πρκ: occīsum, -am, -um esse / occīsos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: occīsum, -am, -um fore / occīsos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: occīsus, occīsa, occīsum.</p> <p>Γερονδιακό → occidendus, occidenda, occidendum.</p>

3ης συζυγίας	
comprehendo → Παθητική φωνή	cario → Παθητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: comprehendi • Μέλλ.: comprehensum iri • Πρκ: comprehensum, -am, -um esse / comprehensos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: comprehensum, -am, -um fore / comprehensos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: comprehensus, comprehensa, comprehensum.</p> <p>Γερονδιακό → comprehendendus, comprehendenda, comprehendendum.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: cari • Μέλλ.: captum iri • Πρκ: captum, -am, -um esse / captos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: captum, -am, -um fore / captos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: captus, capta, captos.</p> <p>Γερονδιακό → capiendus, capienda, capiendum.</p>

3ης συζυγίας	
interficio → Παθητική φωνή	discēdo → Ενεργητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: interfici • Μέλλ.: interfectum iri • Πρκ: interfectum, -am, -um esse / interfectos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: interfectum, -am, -um fore / interfectos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: interfectus, interfecta,</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: discēdere • Μέλλ.: discessūrum, -am, -um esse / discessūros, -as, -a esse • Πρκ: discessisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: discēdens • Μέλλ.: discessūrus, discessūra, discessūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: discessum • Αφ.: discessū.</p>

interfectum. Γερουνδιακό → interficiendus, interficienda, interficiendum.	Γερούνδιο → Γεν.: discedendi • Δοτ.: discedendō • Αιτ.: discedendum • Αφ.: discedendō.
---	---

produco • 3ης συζυγίας	
Ενεργητική φωνή	Παθητική φωνή
Απαρέμφατο → Ενεστ.: producĕre • Μέλλ.: productūrum, -am, -um esse / productūros, -as, -a esse • Πρκ: produxisse. Μετοχή → Ενεστ.: producens • Μέλλ.: productūrus, productūra, productūrum. Σουπίνο → Αιτ.: productum • Αφ.: productū. Γερούνδιο → Γεν.: producendi • Δοτ.: producendō • Αιτ.: producendum • Αφ.: producendō.	Απαρέμφατο → Ενεστ.: prodūci • Μέλλ.: productum iri • Πρκ: productum, -am, -um esse / productos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: productum, -am, -um fore / productos, -as, -a fore. Μετοχή → Πρκ.: productus, producta, productum. Γερουνδιακό → producendus, producenda, producendum.

3ης συζυγίας	
trado → Παθητική φωνή	consido → Ενεργητική φωνή
Απαρέμφατο → Ενεστ.: tradi • Μέλλ.: traditum iri • Πρκ: traditum, -am, -um esse / traditos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: traditum, -am, -um fore / traditos, -as, -a fore. Μετοχή → Πρκ.: traditus, tradita, traditum. Γερουνδιακό → tradendus, tradenda, tradendum.	Απαρέμφατο → Ενεστ.: considĕre • Μέλλ.: consessūrum, -am, -um esse / consessūros, -as, -a esse • Πρκ: consedisce. Μετοχή → Ενεστ.: considens • Μέλλ.: consessūrus, consessūra, consessūrum. Σουπίνο → Αιτ.: consessum • Αφ.: consessū. Γερούνδιο → Γεν.: considendi • Δοτ.: considendō • Αιτ.: considendum • Αφ.: considendō.

3ης συζυγίας	
dedo → Παθητική φωνή	proicio → Παθητική φωνή
Απαρέμφατο → Ενεστ.: dedi • Μέλλ.: deditum iri • Πρκ: deditum, -am, -um esse / deditos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: deditum, -am, -um fore / deditos, -as, -a fore. Μετοχή → Πρκ.: deditus, dedita, deditum. Γερουνδιακό → dedendus, dedenda, dedendum.	Απαρέμφατο → Ενεστ.: proici • Μέλλ.: proiectum iri • Πρκ: proiectum, -am, -um esse / proiectos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: proiectum, -am, -um fore / proiectos, -as, -a fore. Μετοχή → Πρκ.: proiectus, proiecta, proiectum. Γερουνδιακό → proiciendus, proicienda, proiciendum.

ανώμαλα ρήματα	
fio	refero → Παθητική φωνή

<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: fiĕri • Μέλλ.: factum iri • Πρκ: factum, -am, -um esse / factos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: factum, -am, -um fore / factos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: factus, facta, factum.</p> <p>Γερουνδιακό → fiendus, fienda, fiendum.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: referri • Μέλλ.: relatum iri • Πρκ: relatum, -am, -um esse / relatos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: relatum, -am, -um fore / relatos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: relatus, relata, relatum.</p> <p>Γερουνδιακό → referendus, referenda, referendum.</p>
--	---

ΕΛΛΗΝΟΕΚΔΟΤΙΚΗ

ΜΑΘΗΜΑ XVII

1ης συζυγίας	
occuro → Ενεργητική φωνή	praedico → Ενεργητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: occupāre • Μέλλ.: occupatūrum, -am, -um esse / occupatūros, -as, -a esse • Πρκ: occupavisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: occupans • Μέλλ.: occupatūrus, occupatūra, occupatūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: occupātum • Αφ.: occupātū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: occupandi • Δοτ.: occupandō • Αιτ.: occupandum • Αφ.: occupandō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: praedicāre • Μέλλ.: praedicatūrum, -am, -um esse / praedicatūros, -as, -a esse • Πρκ: praedicavisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: praedicans • Μέλλ.: praedicatūrus, praedicatūra, praedicatūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: praedicātum • Αφ.: praedicātū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: praedicandi • Δοτ.: praedicandō • Αιτ.: praedicandum • Αφ.: praedicandō.</p>

1ης συζυγίας	
miseror (αποθ.)	obsigno → Παθητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: miserāri • Μέλλ.: miseratūrum, -am, -um esse / miseratūros, -as, -a esse • Πρκ: miserātum, -am, -um esse / miserātos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: miserātum, -am, -um fore / miserātos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: miserans • Μέλλ.: miseratūrus, miseratūra, miseratūrum • Πρκ.: miserātus, miserāta, miserātum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: miserātum • Αφ.: miserātū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: miserandi • Δοτ.: miserandō • Αιτ.: miserandum • Αφ.: miserandō.</p> <p>Γερονδιακό → miserandus, miseranda, miserandum.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: obsignāri • Μέλλ.: obsignātum iri • Πρκ: obsignātum, -am, -um esse / obsignātos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: obsignātum, -am, -um fore / obsignātos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: obsignātus, obsignāta, obsignātum.</p> <p>Γερονδιακό → obsignandus, obsignanda, obsignandum.</p>

1ης συζυγίας	2ης συζυγίας
perturbo → Παθητική φωνή	remaneo → Ενεργητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: perturbāri • Μέλλ.: perturbātum iri • Πρκ: perturbātum, -am, -um esse / perturbātos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: perturbātum, -am, -um fore / perturbātos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: perturbātus, perturbāta, perturbātum.</p> <p>Γερονδιακό → perturbandus, perturbanda, perturbandum.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: remanēre • Μέλλ.: remansūrum, -am, -um esse / remansūros, -as, -a esse • Πρκ: remansisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: remanens • Μέλλ.: remansūrus, remansūra, remansūrum.</p> <p>Σουπίνο → –</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: remanendi • Δοτ.: remanendō • Αιτ.: remanendum • Αφ.: remanendō.</p>

2ης συζυγίας	
teneo → Ενεργητική φωνή	habeo → Παθητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: tenēre • Μέλλ.: tentūrum, -am, -um esse / tentūros, -as, -a esse • Πρκ: tenuisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: tenens • Μέλλ.: tentūrus, tentūra, tentūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: tentum • Αφ.: tentū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: tenendi • Δοτ.: tenendō • Αιτ.: tenendum • Αφ.: tenendō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: habēri • Μέλλ.: habītum iri • Πρκ: habītum, -am, -um esse / habītos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: habītum, -am, -um fore / habītos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: habītus, habīta, habītum.</p> <p>Γερονδιακό → habendus, habenda, habendum.</p>

3ης συζυγίας	
discedo → Ενεργητική φωνή	cupio → Ενεργητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: discēdere • Μέλλ.: discessūrum, -am, -um esse / discessūros, -as, -a esse • Πρκ: discessisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: discēdens • Μέλλ.: discessūrus, discessūra, discessūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: discessum • Αφ.: discessū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: discedendi • Δοτ.: discedendō • Αιτ.: discedendum • Αφ.: discedendō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: cupēre • Μέλλ.: cupitūrum, -am, -um esse / cupitūros, -as, -a esse • Πρκ: cupivisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: cupiens • Μέλλ.: cupitūrus, cupitūra, cupitūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: cupītum • Αφ.: cupītū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: cupiendi • Δοτ.: cupiendō • Αιτ.: cupiendum • Αφ.: cupiendō.</p>

3ης συζυγίας	
adduco → Παθητική φωνή	figo → Ενεργητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: adduci • Μέλλ.: adductum iri • Πρκ: adductum, -am, -um esse / adductos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: adductum, -am, -um fore / adductos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: adductus, adducta, adductum.</p> <p>Γερονδιακό → adducendus, adducenda, adducendum.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: fingēre • Μέλλ.: fictūrum, -am, -um esse / fictūros, -as, -a esse • Πρκ: finxisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: fingens • Μέλλ.: fictūrus, fictūra, fictūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: fictum • Αφ.: fictū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: fingendi • Δοτ.: fingendō • Αιτ.: fingendum • Αφ.: fingendō.</p>

3ης συζυγίας	
abdo → Παθητική φωνή	queror (αποθ.)

<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: abdi • Μέλλ.: abditum iri • Πρκ: abditum, -am, -um esse / abditos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: abditum, -am, -um fore / abditos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: abditus, abdita, abditum.</p> <p>Γερουνδιακό → abdendus, abdenda, abdundum.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: queri • Μέλλ.: questūrum, -am, -um esse / questūros, -as, -a esse • Πρκ: questum, -am, -um esse / questos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: questum, -am, -um fore / questos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: querens • Μέλλ.: questūrus, questūra, questūrum • Πρκ.: questus, queta, questum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: questum • Αφ.: questū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: querendi • Δοτ.: querendō • Αιτ.: querendum • Αφ.: querendō.</p> <p>Γερουνδιακό → querendus, querenda, querendum.</p>
--	--

ανώμαλα ρήματα	
sum	possum
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: esse • Μέλλ.: futūrum, -am, -um esse ή απλώς fore / futūros, -as, -a esse ή απλώς fore • Πρκ: fuisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: [sens (μόνο σύνθετη: praesens, absens)] • Μέλλ.: futūrus, futūra, futūrum.</p> <p>Σουπίνο → -.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: posse • Πρκ: potuisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: potens (μόνο ως επίθετο).</p> <p>Σουπίνο → -.</p>

ΕΛΛΗΝΟΕΚΔΟΤΙΚΗ

ΜΑΘΗΜΑ XVIII

1ης συζυγίας	
excito → Παθητική φωνή	conor (αποθ.)
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: excitāri • Μέλλ.: excitātum iri • Πρκ: excitātum, -am, -um esse / excitātos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: excitātum, -am, -um fore / excitātos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: excitātus, excitāta, excitātum.</p> <p>Γερουνδικό → excitandus, excitanda, excitandum.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: conāri • Μέλλ.: conatūrum, -am, -um esse / conatūros, -as, -a esse • Πρκ: conātum, -am, -um esse / conātos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: conātum, -am, -um fore / conātos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: conans • Μέλλ.: conatūrus, conatūra, conatūrum • Πρκ.: conātus, conāta, conātum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: conātum • Αφ.: conātū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: conandi • Δοτ.: conandō • Αιτ.: conandum • Αφ.: conandō.</p> <p>Γερουνδικό → conandus, conanda, conandum.</p>

2ης συζυγίας	
video → Ενεργητική φωνή	amoveo → Ενεργητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: vidēre • Μέλλ.: visūrum, -am, -um esse / visūros, -as, -a esse • Πρκ: vidisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: videns • Μέλλ.: visūrus, visūra, visūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: visum • Αφ.: visū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: videndi • Δοτ.: videndō • Αιτ.: videndum • Αφ.: videndō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: amovēre • Μέλλ.: amotūrum, -am, -um esse / amotūros, -as, -a esse • Πρκ: amovisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: amovens • Μέλλ.: amotūrus, amotūra, amotūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: amōtum • Αφ.: amōtū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: amovendi • Δοτ.: amovendō • Αιτ.: amovendum • Αφ.: amovendō.</p>

2ης συζυγίας	3ης συζυγίας
prohibeo → Ενεργητική φωνή	adduco → Ενεργητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: prohibēre • Μέλλ.: prohibitūrum, -am, -um esse / prohibitūros, -as, -a esse • Πρκ: prohibuisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: prohibens • Μέλλ.: prohibitūrus, prohibitūra, prohibitūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: prohibītum • Αφ.: prohibītū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: prohibendi • Δοτ.: prohibendō • Αιτ.: prohibendum • Αφ.: prohibendō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: adducēre • Μέλλ.: adductūrum, -am, -um esse / adductūros, -as, -a esse • Πρκ: adduxisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: adducens • Μέλλ.: adductūrus, adductūra, adductūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: adductum • Αφ.: adductū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: adducendi • Δοτ.: adducendō • Αιτ.: adducendum • Αφ.: adducendō.</p>

3ης συζυγίας	
dico → Παθητική φωνή	condo → Ενεργητική φωνή

<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: dici • Μέλλ.: dictum iri • Πρκ: dictum, -am, -um esse / dictos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: dictum, -am, -um fore / dictos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: dictus, dicta, dictum.</p> <p>Γερουνδιακό → dicendus, dicenda, dicendum.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: condere • Μέλλ.: conditūrum, -am, -um esse / conditūros, -as, -a esse • Πρκ: condidisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: condens • Μέλλ.: conditūrus, conditūra, conditūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: conditum • Αφ.: conditū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: condendi • Δοτ.: condendō • Αιτ.: condendum • Αφ.: condendō.</p>
--	--

3ης συζυγίας	
reficio → Ενεργητική φωνή	fatisco (αποθ.)
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: reficere • Μέλλ.: refectūrum, -am, -um esse / refectūros, -as, -a esse • Πρκ: refecisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: reficiens • Μέλλ.: refectūrus, refectūra, refectūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: refectum • Αφ.: refectū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: reficiendi • Δοτ.: reficiendō • Αιτ.: reficiendum • Αφ.: reficiendō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: fatisci • Μέλλ.: fessūrum, -am, -um esse / fessūros, -as, -a esse • Πρκ: fessum, -am, -um esse / fessos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: fessum, -am, -um fore / fessos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: fatiscens • Μέλλ.: fessūrus, fessūra, fessūrum • Πρκ.: fessus, fessa, fessum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: fessum • Αφ.: fessū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: fatiscendi • Δοτ.: fatiscendō • Αιτ.: fatiscendum • Αφ.: fatiscendō.</p> <p>Γερουνδιακό → fatiscendus, fatiscenda, fatiscendum.</p>

3ης συζυγίας	
traho → Ενεργητική φωνή	averto → Παθητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: trahere • Μέλλ.: tractūrum, -am, -um esse / tractūros, -as, -a esse • Πρκ: traxisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: trahens • Μέλλ.: tractūrus, tractūra, tractūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: tractum • Αφ.: tractū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: trahendi • Δοτ.: trahendō • Αιτ.: trahendum • Αφ.: trahendō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: averti • Μέλλ.: aversum iri • Πρκ: aversum, -am, -um esse / aversos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: aversum, -am, -um fore / aversos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: aversus, aversa, aversum.</p> <p>Γερουνδιακό → avertendus, avertenda, avertendum.</p>

3ης συζυγίας	
aspicio → Ενεργητική φωνή	pergo → Ενεργητική φωνή

<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: aspicere • Μέλλ.: aspectūrum, -am, -um esse / aspectūros, -as, -a esse • Πρκ: aspexisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: aspiciens • Μέλλ.: aspectūrus, aspectūra, aspectūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: aspectum • Αφ.: aspectū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: aspiciendi • Δοτ.: aspiciendō • Αιτ.: aspiciendum • Αφ.: aspiciendō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: pergere • Μέλλ.: perrectūrum, -am, -um esse / perrectūros, -as, -a esse • Πρκ: perrexisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: pergens • Μέλλ.: perrectūrus, perrectūra, perrectūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: perrectum • Αφ.: perrectū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: pergendi • Δοτ.: pergendō • Αιτ.: pergendum • Αφ.: pergendō.</p>
--	---

3ης συζυγίας	
verto → Παθητική φωνή	confundo → Παθητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: verti • Μέλλ.: versum iri • Πρκ: versum, -am, -um esse / versos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: versum, -am, -um fore / versos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: versus, versa, versum.</p> <p>Γερονδιακό → vertendus, vertenda, vertendum.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: confundi • Μέλλ.: confusum iri • Πρκ: confusum, -am, -um esse / confusos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: confusum, -am, -um fore / confusos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: confusus, confusa, confusum.</p> <p>Γερονδιακό → confundendus, confundenda, confundendum.</p>

3ης συζυγίας	
converto → Ενεργητική φωνή	interficio → Παθητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: convertere • Μέλλ.: conversūrum, -am, -um esse / conversūros, -as, -a esse • Πρκ: convertisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: convertens • Μέλλ.: conversūrus, conversūra, conversūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: conversum • Αφ.: conversū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: convertendi • Δοτ.: convertendō • Αιτ.: convertendum • Αφ.: convertendō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: interfici • Μέλλ.: interfectum iri • Πρκ: interfectum, -am, -um esse / interfectos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: interfectum, -am, -um fore / interfectos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: interfectus, interfecta, interfectum.</p> <p>Γερονδιακό → interficiendus, interficienda, interficiendum.</p>

4ης συζυγίας	
dormio → Ενεργητική φωνή	sentio → Ενεργητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: dormire • Μέλλ.: dormitūrum, -am, -um esse / dormitūros, -as, -a esse • Πρκ: dormivisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: dormiens • Μέλλ.: dormitūrus, dormitūra, dormitūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: dormitum • Αφ.: dormitū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: dormiendi • Δοτ.: dormiendō • Αιτ.: dormiendum • Αφ.: dormiendō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: sentire • Μέλλ.: sensūrum, -am, -um esse / sensūros, -as, -a esse • Πρκ: sensisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: sentiens • Μέλλ.: sensūrus, sensūra, sensūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: sensum • Αφ.: sensū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: sentiendi • Δοτ.: sentiendō • Αιτ.: sentiendum • Αφ.: sentiendō.</p>

4ης συζυγίας	3ης συζυγίας
audio → Παθητική φωνή	coepi (ελλειπτικό)
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: audīri • Μέλλ.: audītum iri • Πρκ: audītum, -am, -um esse / audītos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: audītum, -am, -um fore / audītos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: audītus, audīta, audītum.</p> <p>Γερουνδιακό → audiendus, audienda, audiendum.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: (incipĕre) • Μέλλ.: coeptūrum, -am, -um esse / coeptūros, -as, -a esse • Πρκ: coepisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: (incipiens) • Μέλλ.: coeptūrus, coeptūra, coeptūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: (inceptum) • Αφ.: (inceptū).</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: (incipiendi) • Δοτ.: (incipiendō) • Αιτ.: (incipiendum) • Αφ.: (incipiendō).</p>

ανώμαλα ρήματα	
absum	fero → Παθητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: abesse • Μέλλ.: afutūrum, -am, -um esse / afutūros, -as, -a esse • Πρκ: afuisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: absens • Μέλλ.: afutūrus, afutūra, afutūrum.</p> <p>Σουπίνο → -.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: ferri • Μέλλ.: latum iri • Πρκ: latum, -am, -um esse / latos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: latum, -am, -um fore / latos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: latus, lata, latum.</p> <p>Γερουνδιακό → ferendus, ferenda, ferendum.</p>

ΜΑΘΗΜΑ XIX

1ης συζυγίας	
coniuro → Ενεργητική φωνή	strangulo → Παθητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: coniurāre • Μέλλ.: coniuratūrum, -am, -um esse / coniuratūros, -as, -a esse • Πρκ: coniuravisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: coniurans • Μέλλ.: coniuratūrus, coniuratūra, coniuratūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: coniurātum • Αφ.: coniurātū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: coniurandi • Δοτ.: coniurandō • Αιτ.: coniurandum • Αφ.: coniurandō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: strangulāri • Μέλλ.: strangulātum iri • Πρκ: strangulātum, -am, -um esse / strangulātos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: strangulātum, -am, -um fore / strangulātos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: strangulātus, strangulāta, strangulātum.</p> <p>Γερουνδιακό → strangulandus, strangulanda, strangulandum.</p>

1ης συζυγίας	3ης συζυγίας
vulnero → Παθητική φωνή	consequor (αποθ.)
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: vulnerāri • Μέλλ.: vulnerātum iri • Πρκ: vulnerātum, -am, -um esse / vulnerātos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: vulnerātum, -am, -um fore / vulnerātos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: vulnerātus, vulnerāta, vulnerātum.</p> <p>Γερουνδιακό → vulnerandus, vulneranda, vulnerandum.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: consequi • Μέλλ.: consecutūrum, -am, -um esse / consecutūros, -as, -a esse • Πρκ: consecutum, -am, -um esse / consecūtos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: consecūtum, -am, -um fore / consecūtos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: consequens • Μέλλ.: consecutūrus, consecutūra, consecutūrum • Πρκ.: consecūtus, consecūta, consecūtum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: consecūtum • Αφ.: consecūtū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: consequendi • Δοτ.: consequendō • Αιτ.: consequendum • Αφ.: consequendō.</p> <p>Γερουνδιακό → consequendus, consequenda, consequendum.</p>

3ης συζυγίας	
expello → Παθητική φωνή	deprehendo → Παθητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: expelli • Μέλλ.: expulsum iri • Πρκ: expulsum, -am, -um esse / expulsos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: expulsum, -am, -um fore / expulsos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: expulsus, expulsa, expulsum.</p> <p>Γερουνδιακό → expellendus, expellenda, expellendum.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: deprehendi • Μέλλ.: deprehensum iri • Πρκ: deprehensum, -am, -um esse / deprehensos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: deprehensum, -am, -um fore / deprehensos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: deprehensus, deprehensa, deprehensum.</p> <p>Γερουνδιακό → deprehendus, deprehenda, deprehendum.</p>

3ης συζυγίας	
vinco → Παθητική φωνή	interficio → Παθητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: vinci • Μέλλ.: victum iri • Πρκ: victum, -am, -um esse / victos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: victum, -am, -um fore / victos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: victus, victa, victum.</p> <p>Γερουνδιακό → vincendus, vincenda, vincendum.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: interfici • Μέλλ.: interfectum iri • Πρκ: interfectum, -am, -um esse / interfectos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: interfectum, -am, -um fore / interfectos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: interfectus, interfecta, interfectum.</p> <p>Γερουνδιακό → interficiendus, interficienda, interficiendum.</p>

3ης συζυγίας	
trado → Ενεργητική φωνή	occīdo → Παθητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: tradere • Μέλλ.: traditūrum, -am, -um esse / traditūros, -as, -a esse • Πρκ: tradidisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: tradens • Μέλλ.: traditūrus, traditūra, traditūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: traditum • Αφ.: traditū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: tradendi • Δοτ.: tradendō • Αιτ.: tradendum • Αφ.: tradendō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: occīdi • Μέλλ.: occīsum iri • Πρκ: occīsum, -am, -um esse / occīsos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: occīsum, -am, -um fore / occīsos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: occīsus, occīsa, occīsum.</p> <p>Γερουνδιακό → occidendus, occidenda, occidendum.</p>

ΜΑΘΗΜΑ XX

1ης συζυγίας	
saluto → Ενεργητική φωνή	miseror (αποθ.)
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: salutāre • Μέλλ.: salutātūrum, -am, -um esse / salutātūros, -as, -a esse • Πρκ: salutavisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: salutans • Μέλλ.: salutātūrus, salutātūra, salutātūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: salutātum • Αφ.: salutātū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: salutandi • Δοτ.: salutandō • Αιτ.: salutandum • Αφ.: salutandō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: miserāri • Μέλλ.: miserātūrum, -am, -um esse / miserātūros, -as, -a esse • Πρκ: miserātum, -am, -um esse / miserātos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: miserātum, -am, -um fore / miserātos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: miserans • Μέλλ.: miserātūrus, miserātūra, miserātūrum • Πρκ: miserātus, miserāta, miserātum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: miserātum • Αφ.: miserātū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: miserandi • Δοτ.: miserandō • Αιτ.: miserandum • Αφ.: miserandō.</p> <p>Γερονδιακό → miserandus, miseranda, miserandum.</p>

2ης συζυγίας	
exterreo → Παθητική φωνή	lateo → Ενεργητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: exterrēri • Μέλλ.: exterrītum iri • Πρκ: exterrītum, -am, -um esse / exterrītos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: exterrītum, -am, -um fore / exterrītos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ: exterrītus, exterrīta, exterrītum.</p> <p>Γερονδιακό → exterrendus, exterrenda, exterrendum.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: latēre • Πρκ: latuisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: latens.</p> <p>Σουπίνο → -.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: latendi • Δοτ.: latendō • Αιτ.: latendum • Αφ.: latendō.</p>

3ης συζυγίας	
capio → Ενεργητική φωνή	excludo → Παθητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: capēre • Μέλλ.: captūrum, -am, -um esse / captūros, -as, -a esse • Πρκ: cepisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: capiens • Μέλλ.: captūrus, captūra, captūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: captum • Αφ.: captū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: capiendi • Δοτ.: capiendō • Αιτ.: capiendum • Αφ.: capiendō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: excludi • Μέλλ.: exclūsum iri • Πρκ: exclūsum, -am, -um esse / exclūsos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: exclūsum, -am, -um fore / exclūsos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ: exclūsus, exclūsa, exclūsum.</p> <p>Γερονδιακό → excludendus, excludenda, excludendum.</p>

3ης συζυγίας	
recedo → Ενεργητική φωνή	prorepro → Ενεργητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: recedēre • Μέλλ.: recedētūrum, -am, -um esse / recedētūros, -as, -a esse • Πρκ: recedisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: recedens • Μέλλ.: recedētūrus, recedētūra, recedētūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: recedētum • Αφ.: recedētū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: recedendi • Δοτ.: recedendō • Αιτ.: recedendum • Αφ.: recedendō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: prorepro • Μέλλ.: proreproētūrum, -am, -um esse / proreproētūros, -as, -a esse • Πρκ: proreproisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: proreproens • Μέλλ.: proreproētūrus, proreproētūra, proreproētūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: proreproētum • Αφ.: proreproētū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: proreproendi • Δοτ.: proreproendō • Αιτ.: proreproendum • Αφ.: proreproendō.</p>

<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: recedĕre • Μέλλ.: recessūrum, -am, -um esse / recessūros, -as, -a esse • Πρκ: recessisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: recedens • Μέλλ.: recessūrus, recessūra, recessūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: recessum • Αφ.: recessū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: recedendi • Δοτ.: recedendō • Αιτ.: recedendum • Αφ.: recedendō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: prorepĕre • Μέλλ.: proreptūrum, -am, -um esse / proreptūros, -as, -a esse • Πρκ: prorepsisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: prorepens • Μέλλ.: proreptūrus, proreptūra, proreptūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: proreptum • Αφ.: proreptū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: prorependi • Δοτ.: prorependō • Αιτ.: prorependum • Αφ.: prorependō.</p>
--	--

3ης συζυγίας	
praetendo → Παθητική φωνή	abdo → Ενεργητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: praetendi • Μέλλ.: praetentum iri • Πρκ: praetentum, -am, -um esse / praetentos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: praetentum, -am, -um fore / praetentos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ: praetentus, praetenta, praetentum.</p> <p>Γερονδιακό → praetendendus, praetendenda, praetendendum.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: abdĕre • Μέλλ.: abditūrum, -am, -um esse / abditūros, -as, -a esse • Πρκ: abdidisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: abdens • Μέλλ.: abditūrus, abditūra, abditūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: abditum • Αφ.: abditū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: abdendi • Δοτ.: abdendō • Αιτ.: abdendum • Αφ.: abdendō.</p>

3ης συζυγίας	
discurro → Ενεργητική φωνή	animadverto → Ενεργητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: discurrĕre • Μέλλ.: discursūrum, -am, -um esse / discursūros, -as, -a esse • Πρκ: discu(cu)rrisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: discurrens • Μέλλ.: discursūrus, discursūra, discursūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: discursum • Αφ.: discursū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: discurrendi • Δοτ.: discurrendō • Αιτ.: discurrendum • Αφ.: discurrendō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: animadvertĕre • Μέλλ.: animadversūrum, -am, -um esse / animadversūros, -as, -a esse • Πρκ: animadvertisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: animadvertens • Μέλλ.: animadversūrus, animadversūra, animadversūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: animadversum • Αφ.: animadversū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: animadvertendi • Δοτ.: animadvertendō • Αιτ.: animadvertendum • Αφ.: animadvertendō.</p>

3ης συζυγίας	
adgnosco → Ενεργητική φωνή	extraho → Παθητική φωνή

<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: adgnosċere • Μέλλ.: adgnitūrum, -am, -um esse / adgnitūros, -as, -a esse • Πρκ: adgnovisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: adgnosċens • Μέλλ.: adgnitūrus, adgnitūra, adgnitūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: adgnitum • Αφ.: adgnitū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: adgnosċendi • Δοτ.: adgnosċendō • Αιτ.: adgnosċendum • Αφ.: adgnosċendō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: extrahi • Μέλλ.: extractum iri • Πρκ: extractum, -am, -um esse / extractos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: extractum, -am, -um fore / extractos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: extractus, extracta, extractum.</p> <p>Γερονδιακό → extrahendus, extrahenda, extrahendum.</p>
--	---

3ης συζυγίας	
adduco → Ενεργητική φωνή	morior (αποθ.)
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: adducċere • Μέλλ.: adductūrum, -am, -um esse / adductūros, -as, -a esse • Πρκ: adduxisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: adducċens • Μέλλ.: adductūrus, adductūra, adductūrum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: adductum • Αφ.: adductū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: adducċendi • Δοτ.: adducċendō • Αιτ.: adducċendum • Αφ.: adducċendō.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: mori • Μέλλ.: moritūrum, -am, -um esse / moritūros, -as, -a esse • Πρκ: mortuum, -am, -um esse / mortuos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: mortuum, -am, -um fore / mortuos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: moriens • Μέλλ.: moritūrus, moritūra, moritūrum • Πρκ.: mortuus, mortua, mortuum.</p> <p>Σουπίνο → Αιτ.: mortuum • Αφ.: mortuū.</p> <p>Γερούνδιο → Γεν.: moriendi • Δοτ.: moriendō • Αιτ.: moriendum • Αφ.: moriendō.</p> <p>Γερονδιακό → moriendus, morienda, moriendum.</p>

ανώμαλα ρήματα	
sum	defero → Παθητική φωνή
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: esse • Μέλλ.: futūrum, -am, -um esse ή απλώς fore / futūros, -as, -a esse ή απλώς fore • Πρκ: fuisse.</p> <p>Μετοχή → Ενεστ.: [sens (μόνο σύνθετη: praesens, absens)] • Μέλλ.: futūrus, futūra, futūrum</p> <p>Σουπίνο → -.</p>	<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: deferri • Μέλλ.: delatum iri • Πρκ: delatum, -am, -um esse / delatos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: delatum, -am, -um fore / delatos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: delatus, delata, delatum.</p> <p>Γερονδιακό → deferendus, deferenda, deferendum.</p>

ανώμαλο ρήμα
fio
<p>Απαρέμφατο → Ενεστ.: fiċri • Μέλλ.: factum iri • Πρκ: factum, -am, -um esse / factos, -as, -a esse • Σ. Μέλλ.: factum, -am, -um fore / factos, -as, -a fore.</p> <p>Μετοχή → Πρκ.: factus, facta, factum.</p>

Γερουνδικό → fiendus, fienda, fiendum.

ΕΛΛΗΝΟΕΚΔΟΤΙΚΗ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟ ΥΛΙΚΟ ΚΑΙ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΙ-ΛΕΚΤΙΚΟΙ ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΙ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ XXI έως XXXIV

ΕΛΛΗΝΟΕΚΔΟΤΙΚΗ

ΜΑΘΗΜΑ XXI

LECTIO PRIMA ET VICESIMA

ΠΩΣ ΠΗΡΕ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΤΟ PISAURUM

Πληροφοριακό υλικό

Πηγή κειμένου	Μερικώς διασκευασμένο απόσπασμα από το έργο του Σερβίου <i>Commentarii in Vergilii Aeneidos Libros</i> (Σχόλια στα βιβλία της Αινειάδας του Βιργιλίου), 6, 825.
Συγγραφέας	Ο Maurus Servius Honoratus (Μαύρος Σέρβιος Ονοράτος) ήταν Ρωμαίος γραμματικός και σχολιαστής του Βιργιλίου που έζησε περί το τέλος του 4ου αιώνα και την αρχή του 5ου αιώνα. Ως πολυμαθής και ιδιαίτερα μορφωμένος, ανασύρει σχετικές πληροφορίες κριτικής ερμηνείας, εμβαθύνει σε λεπτομέρειες ιστορικών γεγονότων ή μυθολογικών αναφορών, αλλά αναζητά με αβέβαιους τρόπους την ετυμολογία λέξεων.
Περιεχόμενο κειμένου	<p>Παρουσιάζεται μια εκδοχή για την προέλευση του ονόματος της πόλης PISAURUM, συνδεδεμένη με τη γαλατική εισβολή στην Ιταλία υπό την ηγεσία του Βρέννου. Ειδικότερα, λέγεται ότι:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οι Γαλάτες, μετά τη συντριβή των ρωμαϊκών λεγεώνων στον ποταμό Αλία, κατέστρεψαν τη Ρώμη εκτός από το Καπιτώλιο, το οποίο αντάλλαξαν με υπέρογκα λύτρα για να αποχωρήσουν. • Οι Ρωμαίοι μεθόδευσαν την αντεπίθεσή τους δίνοντας έκτακτες εξουσίες στον Κάμιλλο, που ήταν εξόριστος στην περιοχή της Αρδέας εξαιτίας της κατηγορίας ότι δεν είχε μοιράσει ακριβοδίκαια τη λεία από τους Βήιους. • Ο στρατηγός ακολούθησε και εξολόθρευσε τα γαλατικά στρατεύματα ανακτώντας το ρωμαϊκό χρυσάφι. • Η συγκεκριμένη πόλη πήρε το όνομά της, επειδή εκεί ζυγίστηκε το χρυσάφι. • Ο Κάμιλλος, μετά την επιτυχία του, επέστρεψε να μεν στην εξορία αλλά και πάλι ανακλήθηκε.
Βασικό θέμα κειμένου	Ο Σέρβιος θεωρεί ότι η λέξη PISAURUM προήλθε από τη συνένωση δύο λέξεων, εκ των οποίων η μία είναι αντικείμενο στην άλλη (αντικειμενικό σύνθετο): penso [θαμιστικό του ρήματος penso (= ζυγίζω)] + aurum (= χρυσάφι). Ενδιαφέρεται μάλλον να συνδέσει το όνομα της πόλης με την επιτυχημένη ανάκτηση του χρυσού παρά να προσφέρει ετυμολογικά εχέγγυα. Έτσι επιβεβαιώνει το κοινό ενδιαφέρον Ρωμαίων και Ελλήνων να ανατέμνουν τη γλώσσα, παραβιάζοντας όμως τους ετυμολογικούς κανόνες, εφόσον βασίζονται σε ιστορικά ή μυθολογικά ανέκδοτα.
Ιστορικό πλαίσιο	Υπό το πρίσμα του πατριωτισμού των Ρωμαίων, περιγράφονται τα επακόλουθα της εισβολής των Γαλατών στην Ιταλία περί το 387 π.Χ.
Σχετικές	<ul style="list-style-type: none"> • Ο Θρύλος λέει πως ένας διοικητής στον Καπιτώλιο λόφο, ο Manlius (ο

διηγήσεις	<p>επονομαζόμενος <i>Capitolinus</i>), που άκουσε τις «ιερές» χήνες να φωνάζουν προειδοποιητικά, κατάφερε μαζί με τους φύλακες να απωθήσει την αιφνιδιαστική επίθεση των Γαλατών.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Με την καταμέτρηση των λύτρων σχετίζεται η φράση «<i>nae victis</i>» (= <i>ούαι τοῖς ἡττημένοις</i>), την οποία αναφώνησε ο Βρέννος ρίχνοντας πάνω στη ζυγαριά το σπαθί και τη ζώνη του, για να επιβάλει στους παραπονούμενους Ρωμαίους τον δικό του υπολογισμό του χρυσού. • Κατά τον ιστορικό Τίτο Λίβιο, υπολειπόταν η καταβολή του ενός τρίτου των λύτρων όταν κλήθηκε ο Κάμιλλος.
Πρόσωπα και τόποι	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Allia</i> (Αλία): μικρός ποταμός βόρεια της Ρώμης, στην περιοχή των Σαβίνων. • <i>Ardea</i> (Αρδέα): πόλη του Λατίου. • <i>Brennus</i> (Βρέννος): αρχηγός των Γαλατών (κυρίως του κελτικού λαού των Σενώνων). • <i>Camillus, Marcus Furius</i> (Κάμιλλος, Μάρκος Φούριος): Ρωμαίος πολιτικός και στρατηγός που κατέλαβε την ετρουσκική πόλη <i>Veii</i> το 396 π.Χ., εξορίστηκε κατηγορούμενος για παράνομη οικειοποίηση μέρους των λαφύρων και αποκατέστησε τη φήμη του μετά την επιτυχημένη αποστολή του εναντίον των Γαλατών. • <i>Capitolium</i> (Καπιτώλιο): ακρόπολη και θρησκευτικό κέντρο των Ρωμαίων. • <i>Galli</i> (Γαλάτες): όνομα που αποδόθηκε από τους Ρωμαίους στους Κέλτες που ήταν διαρκής απειλή για την ιταλική ασφάλεια. • <i>Pisaurum</i> (Πίσαυρο, σημερινό <i>Pesaro</i>): παράλια πόλη της Ομβρικής (<i>Umbria</i>) στην ακτή της βόρειας Αδριατικής.

Ετυμολογικοί Συσχετισμοί Λατινικών Λέξεων

Με λέξεις ελληνικές ή άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών

<p>Brenno → Βρέννος. dux → δούκας. Galli, Gallos → Γάλλοι, Γαλλία. Alliam → Αλίας. flumen → <i>φλέω</i> (= είμαι κατάμεστος), <i>φλύω</i> (= αναβράζω), <i>φλοῖσθος</i> (= ήχος κυμμάτων) // (γερμ.) <i>fluss</i> (= ποτάμι). delētis → (αγγλ.) <i>delete</i> (= διάγραψε). legiōnibus → <i>λέγω</i>. Rōmanōrum, Rōmam → Ρώμη, Ρωμαίος, ρωμαϊκός, ρωμικός.</p>	<p>aequo → (αγγλ.) <i>equal</i> (= ίσος). iure → (γαλλ.) <i>justice</i> (= δικαιοσύνη) // (αγγλ.) <i>justice</i> // (γαλλ.) <i>juste</i> (= δίκαιος). divīsam → (γαλλ.) <i>diviser</i> (= χωρίζω). ab-sens, est → <i>εἰμί</i>. dictator, dicitur → <i>δείκ-νυμι</i> (= δείχνω) // <i>δικτάτορας</i> // (γαλλ.) <i>dictionnaire</i> (= λεξικό), <i>dictée</i> (= ορθογραφία, υπαγόρευση). factus, factum → (αγγλ.) <i>facts</i> (= γεγονότα), <i>factory</i> (= εργοστάσιο).</p>
---	--

<p>evertērunt, reversus → (verso) βέρσο (= πίσω μέρος σελίδας), ρεβέρ (< γαλλ.), v.s. (= εναντίον).</p> <p>urbem → (γαλλ.) urbain (= αστικός).</p> <p>Capitōlium [< caput] → Καπιτώλιο // καπέλο [< ιταλ. capello (= κάλυμμα κεφαλιού)] // (γαλλ.) capitalisme.</p> <p>immensam [< in + metior (= μετρώ)] → μέτρον, μέτριος.</p> <p>accepērunt, recēpit → (γαλλ.) accepter (= δέχομαι) // (ιταλ.) capire (= καταλαβαίνω).</p> <p>Camillus → Κάμιλλος // (γαλλ.) Camille.</p> <p>Ardeam → Αρδέα.</p> <p>exilio, exilium → (γαλλ.) exil (= εξορία).</p> <p>praedam → (αγγλ.) prey (= λεία).</p>	<p>abeuntes, rediit → εἶμι // ιταμός.</p> <p>secūtus → ἔπομαι // (αγγλ.) sequent (= ακόλουθος) // (γαλλ.) seconde (= δευτερόλεπτο) // σεκόντο (= δεύτερη φωνή) (< ιταλ.).</p> <p>aurum → (γαλλ.) or.</p> <p>appensum, pensātum → (αγγλ.) pending (= εκκρεμής) // (γαλλ.) peser (= ζυγίζω).</p> <p>civitāti → κοίτη (αγγλ.) city (= πόλη) // (γαλλ.) civilisation (= πολιτισμός).</p> <p>nomen → ὄνομα // (γαλλ.) nom (= όνομα, ουσιαστικό), (αγγλ.) name.</p> <p>edit → δίδωμι· δώρημα, δώρο // (γαλλ.) donner (= δίνω).</p> <p>Pisaurum → Πίσαιυρο // (ιταλ.) Pesaro.</p> <p>rogātus → (γαλλ.) inter-rogation (= ερώτημα, ανάκριση).</p>
--	---

Με λατινικές φράσεις ή λέξεις

<ul style="list-style-type: none"> • urbi et orbi (= στην πόλη και στην οικουμένη). • omnes vias Rōmam ducunt (= όλοι οι δρόμοι οδηγούν στη Ρώμη). • quid pro quo (= κάτι ως ανταπόδοση σε κάτι) // status quo (= προγενέστερη / υπάρχουσα κατάσταση, κατεστημένο) // terminus post quem (= χρονολογικό όριο μετά το οποίο) // terminus ante quem (= χρονολογικό όριο προ του οποίου). • invenio rerum, pecuniam (= ισχύς των πραγμάτων, τα χρήματα). • in absentia (= εν απουσία, ερήμην). • aequo animo (= με ήρεμο μυαλό). • de iure (= εκ του νόμου) // summum ius, summa iniuria [= η υπερβολική δικαιοσύνη (είναι) υπερβολική αδικία]. • dictum factum (= ἄμ' ἔπος, ἄμ' ἔργον) // quidquid latine dictum sit, altum videtur (= ό,τι είναι ειπωμένο στα λατινικά, φαίνεται υψηλό). 	<ul style="list-style-type: none"> • de facto (= από την πράξη, έμπρακτα) // ipso facto (= με αυτό καθαυτό το γεγονός). • divide et impera (= διαίρει και βασίλευε). • erga omnes (= έναντι όλων) // non omnia possumus omnes (= δεν μπορούμε όλοι να τα κάνουμε όλα). • nomen est omen (= το όνομα είναι οινώνος) // in nomine domini (= στο όνομα του Κυρίου). • occasione data (= ευκαιρίας δοθείσης) // nemo dat quod non habet (= κανένας δεν δίνει ό,τι δεν έχει). • post factum (= μετά το γεγονός) // post scriptum (= υστερόγραφο). • ad hoc (= για αυτό). • id est (= δηλαδή).
--	---

ΜΑΘΗΜΑ XXII

LECTIO ALTERA ET VICESIMA

ΠΡΟΤΡΟΠΕΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

Πληροφοριακό υλικό

Πηγή κειμένου	Μερικώς διασκευασμένο απόσπασμα από τον δικανικό λόγο του Κικέρωνα <i>Pro Sestio (Υπέρ του Σηστίου)</i> , 143.
Συγγραφέας	Ο Marcus Tullius Cicero (Μάρκος Τύλλιος Κικέρων, 106-44 π.Χ) ήταν ρήτορας, πολιτικός και φιλόσοφος της κλασικής ρωμαϊκής εποχής με έντονη δράση στον δημόσιο βίο (ύπατος το 63 π.Χ.)· με τη συγγραφή του εμβάθυνε σε χώρους θεολογικής, κοσμολογικής, ανθρωπολογικής και κυρίως πολιτικής σκέψης με κέντρο αναφοράς πάντοτε τη Ρώμη.
Ένταξη αποσπάσματος στον δικανικό λόγο	Το 56 π.Χ. χάρη σε αυτόν τον λόγο αθώωθηκε ο δήμαρχος του προηγούμενου έτους Publius Sestius που είχε μεταξύ άλλων την ευθύνη της ανάκλησης του Κικέρωνα από την εξορία. Ο δημαγωγός Clodius, που είχε απευθύνει την κατηγορία για παράνομη συγκέντρωση εναντίον του Σηστίου, δεν κατάφερε να αντεπεξέλθει στη δεινή επιχειρηματολογία του ρήτορα, ο οποίος ανήγαγε την πραγμάτευσή του σε υπεράσπιση των θεσμών και του κοινού συμφέροντος. Όπως και σε άλλους δικανικούς λόγους του, έτσι και εδώ ο Κικέρωνας αποδεικνύεται ότι έχει την ικανότητα να ανεβάζει το ύψος της συγκίνησης πάντα υπέρ της υπόθεσης την οποία έχει αναλάβει.
Περιεχόμενο κειμένου	Εκτυλίσσεται μια σειρά προτροπών, με τις οποίες ο ρήτορας καλεί τους συμπατριώτες του να: <ul style="list-style-type: none"> • Μιμούνται επιφανείς προγόνους (Βρούτους, Καμίλλους, Δεκίους, Κουρίους, Φαβρικούς, Σκιπίωνες και πλήθος άλλων) που με τη δράση τους στερέωσαν την πολιτεία και –κατά τη γνώμη του ομιλούντος– κατατάσσονται στη χορεία των αθάνατων θεών. • Διέπονται από γνήσιο πατριωτισμό εκδηλώνοντας υπακοή στη Σύγκλητο και μέριμνα για τους καλούς πολίτες. • Προσβλέπουν στη μελλοντική δόξα και όχι στο πρόσκαιρο κέρδος. • Θεωρούν άριστο το πιο σωστό. • Έχουν προσδοκίες αλλά και υπομονή στις πιθανές αντιξοότητες. • Αναγνωρίζουν στους καταξιωμένους τον αθάνατο απόηχο των ψυχικών δυνάμεων και του μεγαλείου της αρετής έναντι της θνητότητας του σώματος.
Βασικό θέμα κειμένου	Ο Κικέρων αναδεικνύει με τις προτροπές του βασικά στοιχεία της δικής του ιδεολογίας όπως και των συγχρόνων του, που παραπέμπουν σε ηθικές, κοινωνικές και πολιτικές αρετές: θρησκευτική ευλάβεια προς τους προγόνους, πατριωτισμός, καρτερικότητα και αντοχή στις δοκιμασίες, κοινωνική καταξίωση με τη μορφή της πολιτικής και

	στρατιωτικής «δόξας» (gloria).
Πρόσωπα	<ul style="list-style-type: none"> • Brutus, Lucius Junius (Βρούτος, Λεύκιος Ιούνιος): υποκινητής της εξέγερσης του λαού με αποτέλεσμα την εκδίωξη του τελευταίου Ετρούσκου βασιλιά στη Ρώμη το 510 π.Χ., Ταρκύνιου του Υπερήφανου, και ένας από τους δύο πρώτους υπάτους με την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας. • Camillus, Marcus Furius (Κάμιλλος, Μάρκος Φούριος): Ρωμαίος πολιτικός και στρατηγός που κατέλαβε την ετρουσκική πόλη Veii το 396 π.Χ., εξορίστηκε κατηγορούμενος για παράνομη οικειοποίηση μέρους των λαφύρων και αποκατέστησε τη φήμη του μετά την επιτυχημένη αποστολή του εναντίον των Γαλατών. • Curius Dentatus, Manius (Κούριος Δεντάτος, Μάνιος): νικητής των Σαβίνων, των Σαμνιτών και του Πύρρου, γνωστός για την προσήλωσή τους στις ρωμαϊκές αρετές της απλότητας και της αυστηρότητας. • Decius Mus, Publius (Δέκιος Μους, Πόπλιος): ύπατος που θυσιάστηκε (καθαγιασθηκε) στον πόλεμο εναντίον των Λατίνων (340 π.Χ.) για τη σωτηρία της πατρίδας· όμοιο ρόλο διαδραμάτισε και ο συνονόματος γιος του στη μάχη του Σεντίου. • Fabricius Luscinus, Gaius (Φαμπρίκιος Λουκίνιος, Γάιος): ύπατος το 282 και το 278 π.Χ., νικητής των Σαμνιτών και αντίπαλος του Πύρρου, γνωστός για την αφοσίωσή του στις υψηλές αρχές του και αδωροδόκητος. • Scipiones: Publius Cornēlius Scipio Africānus ο πρεσβύτερος, ο νικητής του Αννίβα στη Ζάμα το 202 π.Χ., και Publius Cornēlius Scipio Aemiliānus Africānus ο νεότερος, που κατέστρεψε την Καρχηδόνα το 146 π.Χ.

Ετυμολογικοί Συσχετισμοί Λατινικών Λέξεων

Με λέξεις ελληνικές ή άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών

imitēmur → (γαλλ.) imiter // μιτασιόν (< imitation, γαλλ.). Brutos → Βρούτος. Camillos → Κάμιλλος // (γαλλ.) Camille. Curios → Κούριος. Fabricios → Φαμπρίκιος. Scipiōnes → Σκιπίωνας. innumerabiles, numero → νούμερο (< ιταλ.) // (γαλλ.) numéral (= αριθμός, ψηφίο).	fructus → φρούτο (< ιταλ.) // (γαλλ.) fruit (= φρούτο). neglegāmus → (αγγλ.) neglect (= παραμέληση) // (γαλλ.) négligence. posteritātis → (γαλλ.) postérité (= απόγονοι) // (αγγλ.) posterior (= μεταγενέστερος) // (ισπαν.) posteridad (= αιωνιότητα). gloriae, gloriam → (αγγλ.) glory, (γαλλ.) gloire. serviāmus → (γαλλ.) servir.
--	--

<p>alios → ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο. rem → ρεαλισμός (< γαλλ.) // (αγγλ.) real (= πραγματικός). publicam → (γαλλ.) publique (= δημόσιος). rem publicam → ρεπουμπλικανός, ρεπουμπλικανισμός // ρεπούμπλικα (= είδος ανδρικού καπέλου) (< ιταλ.). stabilivērunt → ἴστημι, στάση // (γαλλ.) stable (= σταθερός), stabilité (= σταθερότητα). deōrum → Ζεύς, (γενική) Διός. immortalium, mortāle → θροτός // (γαλλ.) mort (= νεκρός) // (αγγλ.) mortal (= θνητός). coētu (< cum + eo) → εἶμι. repōno → (γαλλ.) positionner (= τοποθετώ) // position (= θέση). amēmus → αμόρε (< ιταλ.) // (γαλλ.) amour. patriam → πατρίς, πατήρ, πατέρας. pareāmus → (γαλλ.) parent (= γονέας). senatui → (αγγλ.) senator (= γερουσιαστής), senior (= ηλικιωμένος). consulāmus → (γαλλ.) consulter (= συμβουλευώ) // (αγγλ.) consultant (= σύμβουλος). bonis → μπονα-μάς [< ιταλ. bona mano (= καλό χέρι)], μπουνάτσα (< βενετ.) (= καλοκαιρία), μπόνους. prae-sentes, esse, est → εἶμι.</p>	<p>optimum → (γαλλ.) optimal // οπτιμισμός (< γαλλ.). putēmus → (αγγλ.) dis-putation (= συζήτηση, λογομαχία), putative (= υποτιθέμενος). rectissimum → (γαλλ.) cor-rect (= σωστό). sperēmus → (γαλλ.) espérer (= ελπίζω), espoir (= ελπίδα) // Σπεράντζα. volumus → βούλομαι // (αγγλ.) volunteer (= εθελοντής). ferāmus → φέρω, διαφορά, φορέας, φορείο // (αγγλ.) trans-fer (= μεταφορά). acciderit → (γαλλ.) accident (= ατύχημα). arbitrēmur → (γαλλ.) arbitre (= διαιτητής, κριτής), arbitrer (= διαιτητεύω). corpus → κόρπους (= σώμα κειμένων). virōrum, virtūtis → βιρτουόζος (< ιταλ. virtuoso). fortium → (γαλλ.) fort (= σωματική δύναμη) // (ισπαν.) fortaleza (= φρούριο). magnōrum → μέγας // (αγγλ.) magni-fic (= μεγαλοπρεπής) // (γαλλ.) magnificence (= μεγαλοπρέπεια). hominum → ουμανισμός (< γαλλ.). animi → ανιμισμός (< γαλλ.) / άνεμος. motus → μοτέρ (< γαλλ.) // μοτίβο (επαναλαμβανόμενο στοιχείο μουσικού θέματος) [< ιταλ. motivo (= κίνητρο)] // (αγγλ.) motion (= κίνηση). sempiternam → (ισπαν.) siempre (= πάντα).</p>
--	--

Με λατινικές φράσεις ή λέξεις

<ul style="list-style-type: none"> • res, non verba (= έργα, όχι λόγια) // in medias res (= στη μέση των πραγμάτων) // omnium rerum principia parva sunt (= οι πρωταρχές όλων των πραγμάτων είναι μικρές). • vox populi, vox dei (= φωνή λαού, φωνή θεού) // deus ex machina (= από μηχανής θεός). • ave Caesar, morituri te salutant (= χαίρε, 	<ul style="list-style-type: none"> • sic transit gloria mundi [= έτσι περνά η (μάταιη) δόξα στον κόσμο]. • usus est magister optimus (= η χρήση είναι ο καλύτερος δάσκαλος). • dum spiro, spero (= όσο αναπνέω, ελπίζω). • magnum opus (= μεγάλο έργο / έργο ζωής) // magna cum laude (= με μεγάλο έπαινο). • homo sapiens [= (ανθρωπολογικός όρος) «άνθρωπος σοφός»] // time hominem
--	---

<p>Καίσαρα, οι μελλοθάνατοι σε χαιρετούν).</p> <ul style="list-style-type: none"> • amantes amantes (= τρελοί οι ερωτευμένοι) // si vis amari, ama [= αν θέλεις να (σε) αγαπούν, να αγαπάς]. • pro patria (= υπέρ πατρίδος) // ubi bene, ibi patria [= όπου (είσαι) καλά, εκεί η πατρίδα]. • de malo, bonum (= από το κακό, καλό) // pro bonno (= για το καλό / δωρεάν) // bona fide (= καλή τῆ πίστει). • cogito ergo sum (= σκέπτομαι, άρα υπάρχω). 	<p>unius libri (= να φοβάσαι τον άνθρωπο του ενός βιβλίου) // homo homini lupus (= λύκος ο άνθρωπος για τον άνθρωπο) // nihil homini certum est (= τίποτε στον άνθρωπο δεν είναι βέβαιο) // ecce homo (= ἴδε ὁ ἄνθρωπος).</p> <ul style="list-style-type: none"> • ex animio (= από καρδιάς/ψυχής, ειλικρινά) // vultus est index animi (= το πρόσωπο είναι δείκτης της ψυχής). • ad proprio motu (= αυθόρμητα, εθελοντικά).
--	--

ΕΛΛΗΝΟΕΚΔΟΤΙΚΗ

ΜΑΘΗΜΑ XXIII

LECTIO TERTIA ET VICESIMA

ΕΝΑΣ ΥΠΕΡΟΧΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Πληροφοριακό υλικό

Πηγή κειμένου	Σύνθεση δύο μερικώς διασκευασμένων αποσπασμάτων επιστολής (<i>Epistulae</i> 3, 16) του Πλινίου του Νεότερου.
Συγγραφέας	Ο Gaius Plinius Caecilius Secundus (Γάιος Πλίνιος Καικίλιος Σεκούνδος, περί το 61 - 113 μ.Χ.), γνωστός ως Πλίνιος ο Νεότερος (minor), ανιψιός και προστατευόμενος του Πλινίου του Πρεσβύτερου (συγγραφέα μιας εγκυκλοπαίδειας επιστημών), υπήρξε δικηγόρος, δικαστής και συγγραφέας, πέρασε μέσα από την κανονική σειρά των κρατικών αξιωμάτων (<i>cursus honoꝝrum</i>) και δημοσίευσε –εκτός από επιστολές– ρητορικούς λόγους και ποιητικές απόπειρες. Από το σύνολο των επιστολών του έγιναν διάσημες: δύο στις οποίες περιγράφει ως αυτόπτης μάρτυρας την έκρηξη του Βεζουβίου το 79 μ.Χ. (όταν καταστράφηκε η Πομπηία) και δύο άλλες με πρώιμες μαρτυρίες για την εξάπλωση, τη λατρεία και την κρατική - νομική αντιμετώπιση των Χριστιανών, δίνοντας την εικόνα που σχημάτισε το 110 μ.Χ. ο ίδιος ως πρέσβης του αυτοκράτορα Τραϊανού στη Βιθυνία.
Ένταξη κειμένου στην επιστολή	Πρόκειται για προσωπική επιστολή με παραλήπτη τον Νέπωτα, προορισμένη όμως για δημοσίευση· είναι το είδος των «καλλιτεχνικών» επιστολών ποικίλης θεματολογίας, στο οποίο επιδόθηκε ο Πλίνιος ο Νεότερος προσφέροντας μια εικόνα για τις πτυχές της κοινωνικής ζωής στη Ρώμη. Στο δοθέν κείμενο επιλέγει να σταθεί σε περιστατικά που του εμπιστεύτηκε η Φαννία (Fannia) για τη γιαγιά της Αρρία.
Περιεχόμενο κειμένου	Μαρτυρούνται δύο περιστατικά από τη ζωή της Αρρίας, δηλωτικά του ηρωικού χαρακτήρα της: α. Ασθένεια συζύγου και απώλεια του γιου της <ul style="list-style-type: none"> • Όταν ήταν άρρωστος ο σύζυγός της Καικίνας Παίτος και έχασε τη ζωή του ο επίσης ασθενής γιος τους, η Αρρία ετοίμασε κρυφά την κηδεία του παιδιού τους. • Κάθε φορά που επισκεπτόταν τον σύζυγό της στην κρεβατοκάμαρά του, η Αρρία υποκρινόταν για τη βελτίωση της υγείας του γιου τους, έβγαινε έξω εάν ξεσπούσαν τα δάκρυά της και επέστρεφε με μάτια στεγνά. β. Μεταφορά του συζύγου στη Ρώμη <ul style="list-style-type: none"> • Μετά την αποτυχημένη εξέγερση εναντίον του Κλαυδίου ο Σκριβωνιανός σκοτώθηκε και ο Παίτος, ως συνεργός του, επρόκειτο να επιβαστεί σιδεροδέσμιος σε καράβι για τη Ρώμη. • Όταν οι στρατιώτες τής απαγόρευσαν να επιβιβαστεί στο ίδιο καράβι

	με τον σύζυγό της, η Αρρία ακολούθησε την πορεία του με ένα νοικιασμένο ψαροκάικο.
Βασικό θέμα κειμένου	Ο Πλίνιος ο Νεότερος με τη μαρτυρία των δύο περιστατικών αποκαλύπτει την ψυχική δύναμη, το θάρρος και την ανεπτυγμένη ευαισθησία της Αρρίας, η οποία αγάπησε και συντρόφευσε με αφοσίωση τον σύζυγό της στη ζωή και στον θάνατο.
Σχετικές διηγήσεις	<ul style="list-style-type: none"> • Οι συγγραφείς της εποχής (Πλίνιος, Μαρτιάλης, Δίων ο Κάσσιος) μιλούν με θαυμασμό για τη στάση της Αρρίας απέναντι στον σύντροφο της ζωής της. • Όταν ο Καικίνας Παίτος επρόκειτο να αυτοκτονήσει, όπως τον είχαν διατάξει για τη συμμετοχή του στην εξέγερση του Σκριβωνιανού, η Αρρία με αυτοθυσία πήρε το ξίφος του, το βύθισε στο στήθος της και ύστερα του το έδωσε λέγοντας: <i>Paete, non dolet</i> (= Παίτε, δεν πονά).
Πρόσωπα	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Arria</i> (Αρρία): σύζυγος του Καικίνα Παίτου με σπάνιο ήθος. • <i>Caecina Paetus</i> (Καικίνας Παίτος): λόγω της συμμετοχής του στην αποτυχημένη εξέγερση του Σκριβωνιανού ενάντια στον αυτοκράτορα Κλαύδιο το 42 μ.Χ. συνελήφθη, δικάστηκε, καταδικάστηκε και διατάχθηκε να αυτοκτονήσει. • <i>Claudius, Tiberius Caesar Augustus Germanicus</i> (Κλαύδιος, Τιβέριος Καίσαρας Αύγουστος Γερμανικός): Ρωμαίος αυτοκράτορας από το 41 έως το 54 μ.Χ., που αντιμετώπισε αρκετές απόπειρες πραξικοπηματικής ανατροπής του από συγκλητικούς επιβάλλοντάς τους τη θανατική ποινή. • <i>Illyricum</i> (Ιλλυρία): περιοχή στο δυτικό μέρος της σημερινής Βαλκανικής χερσονήσου που κατοικείτο από τις φυλές των Ιλλυριών. • <i>Scribonianus, Lucius Arguntius</i> (Σκριβωνιανός, Λεύκιος Αρρούντιος): κυβερνήτης της επαρχίας της Ιλλυρίας, ο οποίος με τη στήριξη συναδέλφων του στασίασε το 42 μ.Χ. –ανεπιτυχώς– εναντίον του Κλαυδίου και εκτελέστηκε.

Ετυμολογικοί Συσχετισμοί Λατινικών Λέξεων

Με λέξεις ελληνικές ή άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών

<p>Caecina → Καικίνας. Paetus → Παίτος. maritus, marito, mariti → (γαλλ.) <i>mari</i> (= σύζυγος), <i>mariage</i> (= γάμος). Arriae, Arria → Αρρία. mortuus → <i>θροτός</i> // (γαλλ.) <i>mort</i> (= νεκρός) // (αγγλ.) <i>mortal</i> (= θνητός).</p>	<p>dabat → <i>δίδωμι</i>: δώρημα, δώρο // (γαλλ.) <i>donner</i> (= δίνω). paulo → <i>παῦρος</i> (= μικρός, λίγος). siccis → <i>σέκος</i> (< ιταλ.). oculis → <i>ὄπ-ωπα, ὄμ-μα</i>. redibat → <i>εἶμι</i>. Scribonianus, Scriboniano → Σκριβωνιανός.</p>
---	---

<p>funus → (γαλλ.) funérailles, (αγγλ.) funeral. parāvit → (γαλλ.) pre-parer (= ετοιμάζω). ignorarētur → (γαλλ.) ignorer (= αγνωώ), ignorance (= άγνοια). cubiculum → κουβούκλιο // (αγγλ.) shower cubicle (= καμπίνα λουτρού). intraverat → (γαλλ.) entrer (= μπαίνω). vivere → <i>βίος</i> // βιταλισμός (< γαλλ. vitalisme), βιταμίνη (< γαλλ.). simulābat, simul → (αγγλ.) similar (= όμοιος) // (γαλλ.) similarité (= ομοιότητα). interroganti → (γαλλ.) interrogation (= ερώτημα, ανάκριση). ageret → <i>άγω</i>. puer (παιδί) → puerulus → pullus (= μικρό ζώο) → (κατάληξη) -πουλος. respondēbat → <i>σπένδω, σπονδή</i>: άσπονδος // (πορτογαλ.) responder (= απαντώ). bene → μπονα-μάς [< ιταλ. bona mano (= καλό χέρι)], μπουνάτσα (< βενετ.) (= καλοκαιρία), μπόνους. quiēvit → (αγγλ.) quiet (= ησυχία). libenter → (γερμ.) liebe (= αγάπη). lacrimae → <i>δάκρυμα</i> (= αιτία δακρύων, δάκρυ), <i>δάκρυον</i>. cohibitae → (γερμ.) haben (= έχω), (αγγλ.) have. vincerent → (γαλλ.) victoire (= νίκη), (αγγλ.) victory. egrediebātur → (αγγλ.) egress (= έξοδος) // <i>κογκρέσον</i> (= συνάθροιση) < ιταλ. congresso με αλλαγή της σημασίας κατά το αγγλικό congress. dolōri → (αγγλ.) dolor (= θλίψη, πόνος).</p>	<p>arma → άρμα, αρματολός // (γαλλ.) armée (= στρατός). Illyrico → Ιλλυρία. contra → (επίρρ.) κόντρα (< ιταλ.). Claudium → Κλαύδιος. moverat → (αγγλ.) move (= κινούμαι), motion (= κίνηση) // <i>μοτέρ</i> (< γαλλ.) // <i>μοτίβο</i> (επαναλαμβανόμενο στοιχείο μουσικού θέματος) [< ιταλ. motivo (= κίνητρο)]. partibus → <i>πάρτη, παρτίδα</i> // (γαλλ.) partie. Rōmam → Ρώμη, Ρωμαίος, ρωμαϊκός, ρωμιός. trahebātur → <i>τρακτέρ</i> (< γαλλ.) // (αγγλ.) ex-traction (= εξαγωγή). erat, est → <i>είμι</i>. ascensūrus → <i>ασανσέρ</i> (< ascenseur, γαλλ.). navem, naviculam → <i>ναῦς</i>: ναύτης, ναυτικός. milites → μιλιταρισμός (< γαλλ.). orābat → (αγγλ.) orator (= ρήτορας) // ορατόριο (είδος θρησκευτικής όπερας) (< ιταλ.). imponerētur → (γαλλ.) positionner (= τοποθετώ) // position (= θέση). impetrāvit → (γαλλ.) per-pétrer (= διαπράττω) // (αγγλ.) per-petration (= διάπραξη). conduxit → (αγγλ.) ad-ductor (= προσαγωγός μυσ) // (γαλλ.) con-ducteur (= οδηγός). piscatoriam → <i>πισίνα</i> (< βενετ., κυρίως «ιχθυοτροφείο».) secūta → <i>έπομαι</i> // (αγγλ.) sequent (= ακόλουθος) // (γαλλ.) seconde (= δευτερόλεπτο) // <i>σεκόντο</i> (= δεύτερη φωνή) (< ιταλ.).</p>
--	--

Με λατινικές φράσεις ή λέξεις

<ul style="list-style-type: none"> • filioque (= και από τον Υιό). • ave Caesar, morituri te salutant (= χαιρε, morituri = οι πρόκειται να πεθάνουν) 	<ul style="list-style-type: none"> • vincit omnia veritas (= όλων υπερισχύει η αλήθεια) // vincit qui se vincit (= νικά ο νικητής)
---	---

<p>Καίσαρα, οι μελλοθάνατοι σε χαιρετούν).</p> <ul style="list-style-type: none"> • si vis pacem, para bellum (= αν θέλεις ειρήνη, να ετοιμάζεσαι για πόλεμο). • in vivo (= διά ζώσης, σε πραγματικές συνθήκες) // viva voce (= διά ζώσης) // modus vivendi (= τρόπος διαβίωσης). • non quis, sed quid (= όχι ποιος, αλλά τι) // quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando? (= ποιος, τι, πού, με ποια βοήθεια, γιατί, με ποιον τρόπο, πότε;) // quid pro quo (= κάτι ως ανταπόδοση σε κάτι). • age quod agis [= κάνε (μόνο) αυτό που κάνεις]. • de malo, bonum (= από το κακό, καλό) // pro bonno (= για το καλό / δωρεάν) // bona fide (= καλή τή πίστει). • nemo dat quod non habet (= κανένας δεν δίνει ό,τι δεν έχει) // necessitas non habet legem (= η ανάγκη δεν έχει νόμο). 	<p>όποιος νικά τον εαυτό του) // veni, vidi, vici (= ήλθον, είδον, ενίκησα) // vae victis (= αλίμονο στους ηττημένους).</p> <ul style="list-style-type: none"> • occasione data (= ευκαιρίας δοθείσης). • post aditum (= μετά την έξοδο) // post factum (= μετά το γεγονός) // post meridiem (= μετά το μεσημέρι). • inter arma silent leges [= στον πόλεμο (ανάμεσα στα όπλα) σιγούν οι νόμοι]. • ad proprio motu (= αυθόρμητα, εθελοντικά). • omnes viae Romam ducunt (= όλοι οι δρόμοι οδηγούν στη Ρώμη) // pax Romana (= Ρωμαϊκή ειρήνη). • amore, more, ore, re (= αγάπη, ήθος, λόγος, πράξη).
---	--

ΜΑΘΗΜΑ XXIV

LECTIO QUARTA ET VICESIMA

ΤΟ ΠΑΘΗΜΑ ΕΝΟΣ ΨΕΥΤΗ

Πληροφοριακό υλικό

Πηγή κειμένου	Μερικώς διασκευασμένο απόσπασμα από το έργο του Κικέρωνα <i>De oratore</i> (<i>Περί του ρήτορος</i>), 2, 276 .
Συγγραφέας	Ο Marcus Tullius Cicero (Μάρκος Τύλλιος Κικέρων, 106-44 π.Χ.) ήταν ρήτορας, πολιτικός και φιλόσοφος της κλασικής ρωμαϊκής εποχής με έντονη δράση στον δημόσιο βίο (ύπατος το 63 π.Χ.)· με τη συγγραφή του εμβάθυνε σε χώρους θεολογικής, κοσμολογικής, ανθρωπολογικής και κυρίως πολιτικής σκέψης με κέντρο αναφοράς πάντοτε τη Ρώμη· εκτός από τη ρητορική πράξη επιδόθηκε και στη θεωρητική πραγμάτευση ζητημάτων σχετικών με τη ρητορεία και τον ρήτορα.
Ένταξη αποσπάσματος στο έργο	Στο διαλογικό έργο τριών βιβλίων με πραγματικό χρόνο το 55 π.Χ. και δραματικό χρόνο το 91 π.Χ., ο Κικέρωνας αναδεικνύει τη ρητορική σε ύψιστη τέχνη, δεδομένου ότι η μετάδοση γνώσης διά του λόγου έχει σημασία σε όλες τις τέχνες· υπό αυτή την έννοια θεωρεί θεραπευτική τη φιλοσοφία. Στο πρώτο βιβλίο ο ιδεώδης ρήτορας (<i>orator perfectus</i>) προσεγγίζεται από τον Λικίνιο Κράσσο ως προσωπικότητα που συνδυάζει το φυσικό ταλέντο με άσκηση και ευρεία μόρφωση· δηλαδή, εμφανίζει φιλοσοφικά, πολιτικά και ρητορικά γνωρίσματα. Αντίθετα, κατά τον Μάρκο Αντώνιο, του αρκούν μόνο ρητορικά εφόδια για τη σύνθεση τελεσφόρου λόγου. Στο δεύτερο βιβλίο, την παράθεση σημαντικών ρητορικών προσόντων [<i>inventio</i> (εύρεση), <i>dispositio</i> (διάταξη), <i>memoria</i> (μνήμη)] από τον Αντώνιο διακόπτει η εκτενής παρέκβαση του Γαΐου Ιουλίου Καίσαρα Στράβωνα για το αστείο. Ως παράδειγμα, αναφέρεται το ανέκδοτο για τον νομομαθή Κορνήλιο Νασικά και τον ποιητή Έννιο, για να γίνει αντιληπτό ότι ακόμη και ένα ασήμαντο αστείο –συχνό στις φάρσες των ηθοποιών– μπορεί να αξιοποιηθεί στη ρητορική, η οποία ανιχνεύει το ανθρώπινο θυμικό και δύναται να κατευθύνει τον νου και την ψυχή με τον λόγο.
Περιεχόμενο κειμένου	Η ανεκδοτολογικού χαρακτήρα αφήγηση παρουσιάζει ότι: <ul style="list-style-type: none"> • Ο Πόπλιος Κορνήλιος Νασικάς αναζήτησε τον Έννιο στο σπίτι του, αλλά η υπηρέτρια –προφανώς με διαταγή του αφεντικού της– του είπε πως εκείνος απουσίαζε. • Λίγες μέρες αργότερα, όταν τον αναζήτησε ο Έννιος στο σπίτι του, ο Νασικάς είχε την ευκαιρία να πάρει τη «ρεβάνς»· του φώναξε από μέσα ότι απουσίαζε, ο ποιητής οργίστηκε με το απροκάλυπτο ψέμα και ο Νασικάς τον χαρακτήρισε αναιδή, γιατί δεν τον πίστευε ενώ ο ίδιος είχε πιστέψει στα λόγια της υπηρέτριας.

Βασικό θέμα κειμένου	Το ανέκδοτο επικεντρώνεται στη φάρσα που επιφύλαξε ο Νασικάς για να ανταποδώσει το ψέμα του Εννίου. Το συλλογιστικό τέχνασμα φέρνει τον Έννιο αντιμέτωπο με τον παραλογισμό και προκαλεί την αγανάκτησή του, μολονότι το πάθημά του έρχεται ως αντιστάθμισμα της δικής του προκλητικής συμπεριφοράς προς τον Νασικά.
Πρόσωπα	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Nasica, Publius Cornēlius Scipio</i> (Νασικάς, Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων, 227-171 π.Χ.): διακεκριμένος Ρωμαίος νομομαθής, εξάδελφος του Σκιπίωνα του Αφρικανού. • <i>Ennius, Quintus</i> (Έννιος Κόιντος, 239-169 π.Χ.): ποιητής της προκλασικής περιόδου, αυτοαποκαλούμενος ως «δεύτερος Όμηρος», που χρησιμοποίησε τον δακτυλικό εξάμετρο στο ιστορικό του έπος <i>Annales</i> (θεωρήθηκε εθνικό έπος των Ρωμαίων μέχρι τη σύνθεση της <i>Αινειάδας</i> του Βιργιλίου), έγραψε μια γαστρονομική παρωδία έπους υπό τον τίτλο <i>Hedyphagetica</i> (<i>Ηδυφαγητικά</i> = Νοστιμιές) και έπλασε τα πρώτα δείγματα σάτιρας («<i>satira</i>» = πιάτο με ποικίλα φαγητά).

Ετυμολογικοί Συσχετισμοί Λατινικών Λέξεων

Με λέξεις ελληνικές ή άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών

<p>Publius Cornēlius → Πόπλιος Κορνήλιος. Nasica, Nasīcam → Νασικάς. Ennium, Ennius → Έννιος. poētam → ποιέω-ῶ: ποιητής, ποίηση, εκποίηση, προσποίηση. venisset → <i>βαίνω</i> // (γαλλ.) <i>avenue</i> (= λεωφόρος). ancilla, ancillae → (αγγλ.) <i>ancillary</i> (= επικουρικός). dixisset, dixisse → <i>δείκ-νυμι</i> (= δείχνω) // (γαλλ.) <i>dictionnaire</i> (= λεξικό), <i>dictée</i> (= ορθογραφία, υπαγόρευση). domi, domini → <i>δέμω, δόμος</i> // δώμα, δωμάτιο, νεόδμητος // (γαλλ.) <i>domestique</i> (= εξημερωμένος), <i>dominant</i> (= κυρίαρχος), <i>dominer</i> (= κυριαρχώ). esse, erat, es → <i>είμι</i>. sensit → (γαλλ.) <i>sentir</i> (= αισθάνομαι, νιώθω), <i>sensible</i> (= ευαίσθητος). intus → <i>ένδον, έντός</i> // (γαλλ.) <i>interiorite</i> (= εσωτερικότητα).</p>	<p>diēbus → (<i>Ζεύς, γενική Διός</i>) Δίας (ως «θεός του φωτός»)). ianua → <i>Ianus</i> (= <i>Ιανός</i>) > <i>Ιανουάριος</i>. exclamāvit → ρεκλάμα [<i>< γαλλ. réclame</i> (= διαφήμιση)]. indignātus → (γαλλ.) <i>dignité</i> (= αξιοπρέπεια), αντιθ. <i>indignité</i>. aperte → (ιταλ.) <i>aprire</i> (= ανοίγω). mentiebātur → <i>μένος, μνήμη</i> // (γαλλ.) <i>mentir</i> (= ψεύδομαι). ego → <i>έγώ</i>. cognosco → <i>γι-γνώσκω</i>. vocem → (αγγλ.) <i>vocal</i> (= φωνητικός), <i>voice</i> (= φωνή), <i>revocation</i> (= ανάκληση) // (γαλλ.) <i>vocabilaire</i> (= λεξιλόγιο). vis(ne) → <i>βούλομαι</i> // (αγγλ.) <i>volunteer</i> (= εθελοντής). scire → (γαλλ.) <i>science</i> (= επιστήμη), <i>conscient</i> (= ειδήμων). responderit → <i>σπένδω, σπονδή</i>: άσπονδος // (πορτογαλ.) <i>responder</i> (= απαντώ).</p>
---	--

<p>accipe → (γαλλ.) <i>accepter</i> (= δέχομαι) // (ιταλ.) <i>capire</i> (= καταλαβαίνω). nunc → <i>nūn</i>. fecerit → (αγγλ.) <i>facts</i> (= γεγονότα), <i>factory</i> (= εργοστάσιο). paucis (<i>paulus</i>) → <i>παῦρος</i> (= μικρός, λίγος).</p>	<p>homo → ουμανισμός (< γαλλ.). impudens → (αγγλ.) <i>impudence</i> (= αναίδεια) // (γαλλ.) <i>rudique</i> (= σεμνός, μετριόφρων). credidi, credis → (αγγλ.) <i>credible</i> (= πιστευτός), αντιθ. <i>incredible</i>.</p>
---	---

Με λατινικές φράσεις ή λέξεις

<ul style="list-style-type: none"> • <i>fata viam invenient</i> (= τα πεπρωμένα θα βρουν τον δρόμο) // <i>veni, vidi, vici</i> (= ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα). • <i>dictum factum</i> (= ἄμ' ἔπος, ἄμ' ἔργον) // <i>quidquid latine dictum sit, altum videtur</i> (= ό,τι είναι ειπωμένο στα λατινικά, φαίνεται υψηλό). • pro <i>domo</i> sua (→ ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν) // anno <i>Domini</i> (= ἔτος Κυρίου) // in nomine <i>domini</i> (= στο όνομα του Κυρίου). • <i>hic et nunc</i> (= εδώ και τώρα). • <i>quid</i> pro quo (= κάτι ως ανταπόδοση σε κάτι) // non <i>quis</i>, sed <i>quid</i> (= όχι ποιος, αλλά τι). • terminus <i>post quem</i> (= χρονολογικό όριο μετά το οποίο) // <i>post hoc</i>, ergo propter hoc (= ύστερα από αυτό, λοιπόν εξαιτίας αυτού) // a <i>posteriori</i> (= εκ των υστέρων). • de <i>facto</i> (= εκ των πραγμάτων, έμπρακτα) // ipso <i>facto</i> (= με αυτό καθεαυτό το γεγονός) // <i>post factum</i> (= μετά το γεγονός) // ex <i>officio</i> (= λόγω θέσεως / καθήκοντος). 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>multa paucis</i> [= πολλά με λίγα (μέσα/λόγια)]. • <i>carpe diem</i> (= άδραξε τη μέρα) // <i>nulla dies sine linea</i> (= καμία μέρα χωρίς γραμμή) // <i>post meridiem</i> (= μετά το μεσημέρι). • <i>quod nocet, saepe docet</i> (= ό,τι βλάπτει, συχνά διδάσκει). • <i>terra incognita</i> (= άγνωστη γη). • <i>nina voce</i> (= διά ζώσης) // <i>una voce</i> (= ομόφωνα) // <i>vox populi, vox dei</i> (= φωνή λαού, φωνή θεού). • <i>si vis amari, ama</i> [= αν θέλεις να (σε) αγαπούν, να αγαπάς]. • <i>homo sapiens</i> [= (ανθρωπολογικός όρος) «άνθρωπος σοφός»] // <i>time hominem unius libri</i> (= να φοβάσαι τον άνθρωπο του ενός βιβλίου) // <i>homo homini lupus</i> (= λύκος ο άνθρωπος για τον άνθρωπο) // <i>nihil homini certum est</i> (= τίποτε στον άνθρωπο δεν είναι βέβαιο) // <i>ecce homo</i> (= ἴδε ό άνθρωπος).
---	---

ΜΑΘΗΜΑ XXV

LECTIO QUINTA ET VICESIMA

ΠΩΣ ΕΝΑ ΣΥΚΟ ΣΤΑΘΗΚΕ Η ΑΦΟΡΜΗ ΝΑ ΚΑΤΑΣΤΡΑΦΕΙ Η ΚΑΡΧΗΔΟΝΑ

Πληροφοριακό υλικό

Πηγή κειμένου	Μερικώς διασκευασμένο απόσπασμα από το έργο του Πλινίου του Πρεσβύτερου <i>Naturalis Historia (Φυσική Ιστορία)</i> , 15, 74-75.
Συγγραφέας	Ο Gaius Plinius Secundus (Γάιος Πλίνιος Σεκούνδος, 23-79 π.Χ), γνωστός ως Πλίνιος ο Πρεσβύτερος (maior), ήταν συγγραφέας, φυσιοδίφης και φυσικός φιλόσοφος, ανέλαβε διοικητικά καθήκοντα και υπήρξε προσωπικός σύμβουλος του αυτοκράτορα Βεσπασιανού όπως και του διαδόχου του Τίτου. Βρισκόμενος στο Misenum (απέναντι από τη Νεάπολη), ως διοικητής του ρωμαϊκού στόλου, απέπλευσε προς τις Stabiae (νότια της Πομπηίας) όταν είδε τον καπνό μετά τη μεγάλη έκρηξη του Βεζουβίου στις 24 Αυγούστου του 79 π.Χ., αλλά στην προσπάθειά του να παρατηρήσει το φαινόμενο και να σώσει τους φίλους από την ακτή έχασε τη ζωή του είτε εισπνέοντας δηλητηριώδη αέρια είτε από άλλη αιτία.
Ένταξη αποσπάσματος στο έργο	Στα τριάντα επτά βιβλία της εγκυκλοπαίδειας <i>Φυσικής Ιστορίας</i> (το μόνο σωζόμενο έργο του) ο Πλίνιος ο Πρεσβύτερος παρέθεσε συνοπτικά –όχι πάντοτε ελεγμένες– γνώσεις της εποχής του, καθιστώντας φανερό το ανεξάντλητο επιστημονικό του ενδιαφέρον για διάφορα θέματα (φυσικά φαινόμενα και συστατικά μέρη του σύμπαντος, γεωγραφία και εθνολογία Ευρώπης, Ασίας και Αφρικής, φυσιολογία του ανθρώπου, ζωολογία, βοτανική, θεραπευτικές ιδιότητες φυτών, φαρμακολογία, μέταλλα, πετρώματα, χρήση ορυκτών στην ιατρική, στην τέχνη και στην αρχιτεκτονική, ιστορία της τέχνης). Στις καταγραφές του συμπεριέλαβε και χαρακτηριστικά περιστατικά, όπως στο εξεταζόμενο απόσπασμα. Για την περίπτωση του αφρικανικού σύκου μνημονεύει ένα περιστατικό με πρωταγωνιστή τον Κάτωνα τον Τιμητή.
Περιεχόμενο κειμένου	Από την αφήγηση του Πλινίου πληροφορούμαστε ότι: <ul style="list-style-type: none"> • Ο Κάτων, δείχνοντας στους Συγκλητικούς ένα σύκο από την Καρχηδόνα, τους ρώτησε πότε είχε κοπεί από το δέντρο. • Στην απάντησή τους ότι ήταν φρέσκο, επεσήμανε ότι το φρούτο είχε κοπεί πριν από τρεις ημέρες, άρα τόσο γρήγορα μπορούσαν να τους επιτεθούν οι Καρχηδόνιοι. • Δεδομένης της απειλής πλέον, ο Κάτων κάλεσε τους συμπατριώτες του να αναλάβουν συνειδητά τις ευθύνες τους για την προστασία της πατρίδας χωρίς να υπερεκτιμούν τις δυνάμεις τους και να ξεχνούν τα δεινά του παρελθόντος. • Μετά το επεισόδιο, υπήρξε άμεση η κήρυξη του Γ' Καρχηδονιακού

	πολέμου, με αποτέλεσμα την καταστροφή της Καρχηδόνας.
Βασικό θέμα κειμένου	Το συγκεκριμένο περιστατικό είναι ενδεικτικό για το πάθος του Κάτωνα ενάντια στους Καρχηδόνιους. Κατά την επιχειρηματολογία του, η ολιγοήμερη διάρκεια μεταφοράς του σύκου από την Καρχηδόνα στη Ρώμη χρησιμοποιήθηκε ως τεκμήριο, ώστε να πειστούν οι Συγκλητικοί για την άμεση απειλή και να ξεκινήσουν τον Γ΄ Καρχηδονιακό πόλεμο.
Σχετικές αναφορές	Μετά τη νικηφόρα κατάληξη του Β΄ Καρχηδονιακού πολέμου η ανάγκη της διατήρησης ή της καταστροφής της Καρχηδόνας αποτέλεσε το επίκεντρο ζωηρής πολιτικής διαμάχης στη Ρώμη. Χαρακτηριστική για το κλίμα της περιόδου ήταν η μόνιμη επωδός των αγορεύσεων του Κάτωνα στη Σύγκλητο « <i>ceterum censeo Carthaginem esse delendam</i> » (επίσης κάνω την πρόταση να καταστραφεί η Καρχηδόνα).
Ιστορικό πλαίσιο	Αν θεωρήσουμε εξαρχής τους Καρχηδονιακούς πολέμους (264-146 π.Χ.), θα αντιληφθούμε τις πραγματικές διαστάσεις μιας πολυετούς σύγκρουσης της Καρχηδονιακής αυτοκρατορίας (ως ναυτικής κυρίως υπερδύναμης) με την αναδυόμενη Ρώμη. Βλέπουμε στον ανταγωνισμό των δύο πόλεων την Καρχηδόνα να προσπαθεί να διατηρήσει τις κτήσεις της και να επεκτείνει τις σφαίρες επιρροής της, ενώ τη Ρώμη να δρα θεωρώντας απειλητικό για τα συμφέροντά της τον επεκτατισμό της Καρχηδόνας και να υπερτερεί. Πιο συγκεκριμένα, η Καρχηδόνα με τον τερματισμό του Α΄ πολέμου αναγκάστηκε σε παράδοση του ελέγχου της Σικελίας και καταβολή ετήσιας πολεμικής αποζημίωσης, με τη λήξη του Β΄ πολέμου υποχρεώθηκε σε παράδοση των εδαφών της Ισπανίας και όλων των νησιών μεταξύ Ιταλίας και Αφρικής, σε ετήσια πολεμική αποζημίωση και σε αφαίρεση του δικαιώματος να ξεκινά πόλεμο χωρίς την έγκριση των Ρωμαίων, ενώ στο τέλος του Γ΄ πολέμου ισοπεδώθηκε και οι εναπομείναντες κάτοικοί της πουλήθηκαν ως σκλάβοι.
Πρόσωπα - τόποι	<ul style="list-style-type: none"> • Cato, Marcus Porcius censor (Κάτων, Μάρκος Πόρκιος ο τιμητής, 234-149 π.Χ.): αξιωματούχος σε διάφορες θέσεις, προσηλωμένος στα αυστηρά ρωμαϊκά ήθη, υποκινητής του Γ΄ Καρχηδονιακού πολέμου και συγγραφέας ρητορικών λόγων, ιστορικών, στρατιωτικών, ηθικολογικών, ιατρικών και γεωργικών κειμένων· η πραγματεία του <i>De agricultura</i> είναι το αρχαιότερο σωζόμενο έργο λατινικής πεζογραφίας. • Carthāgo (Καρχηδόνα): πόλη στις βόρειες ακτές της σημερινής Τυνησίας, που ιδρύθηκε από Φοίνικες αποίκους, εξελίχθηκε σε κυρίαρχη δύναμη της Μεσογείου και καταστράφηκε ολοσχερώς από τους Ρωμαίους το 146 π.Χ.

Ετυμολογικοί Συσχετισμοί Λατινικών Λέξεων

Με λέξεις ελληνικές ή άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών

<p>Cato → Κάτων.</p> <p>die, diem → (Ζεύς, γενική Διός) Δίας (ως «θεός του φωτός»).</p> <p>ficum → <i>σῦκον</i>, φίκος // (αγγλ.) fig (= σύκο).</p> <p>praecocem → (γαλλ.) <i>précoce</i>.</p> <p>Carthagine, Carthāgo → Καρχηδόνα.</p> <p>os-tendens → <i>τείνω</i> // (γαλλ.) <i>étendre</i> (= τείνω), <i>tendu</i> (= τεντωμένος).</p> <p>patribus, patriam, patriae → <i>πατήρ</i>, <i>πατρίς</i> // (γαλλ.) <i>paternel</i> (= πατρικός).</p> <p>interrogo → (γαλλ.) <i>interrogation</i> (= ερώτημα, ανάκριση).</p> <p>de-cerptam → <i>καρπός</i>.</p> <p>esse, est → <i>είμι</i>.</p> <p>putētis → (αγγλ.) <i>dis-putation</i> (= συζήτηση, λογομαχία), <i>putative</i> (= υποτιθέμενος).</p> <p>arbore → <i>άλμπουρο</i> (< βενετ.) // (γαλλ.) <i>arbre</i> (= δέντρο).</p> <p>recentem → (γαλλ.) <i>récent</i> (= πρόσφατος).</p> <p>dixissent → <i>δείκ-νυμι</i> (= δείχνω) // (γαλλ.) <i>dictionnaire</i> (= λεξικό), <i>dictée</i> (= ορθογραφία, υπαγόρευση).</p> <p>tertium → <i>τρεῖς</i>, <i>τρία</i>.</p> <p>scitōte → (γαλλ.) <i>science</i> (= επιστήμη), <i>con-scient</i> (= ειδήμων).</p> <p>muris → <i>ἄ-μυνα</i>· <i>μουράγιο</i> (< βενετ.) // <i>mur</i> (= τείχος).</p> <p>habēmus → (γερμ.) <i>haben</i>, (αγγλ.) <i>have</i>.</p> <p>hostem → (αγγλ.) <i>host</i> (= ξενιστής) // (γαλλ.) <i>hostilite</i> (= εχθρότητα).</p>	<p>cavēte → (κοφέω) <i>κοέω</i> (= παρατηρώ).</p> <p>periculum → <i>πείρα</i>, <i>πειρατής</i>· <i>απειρία</i>.</p> <p>tutamini → (γαλλ.) <i>tuteur</i> (= παιδαγωγός).</p> <p>urbis → (γαλλ.) <i>urbain</i> (= αστικός).</p> <p>noīte [< ne- + volo] → <i>βούλομαι</i> // (αγγλ.) <i>volunteer</i> (= εθελοντής).</p> <p>confidere, fiduciam → <i>πειθώ</i> // (γαλλ.) <i>confiance</i> (= εμπιστοσύνη) // (αγγλ.) <i>confidence</i> (= αυτοπεποίθηση).</p> <p>de-ponite → (γαλλ.) <i>positionner</i> (= τοποθετώ) // <i>position</i> (= θέση).</p> <p>credideritis → (αγγλ.) <i>credible</i> (= πιστευτός), <i>αντιθ. incredible</i>.</p> <p>consultūrum, consulueritis → (γαλλ.) <i>consulter</i> (= συμβουλευώ) // (αγγλ.) <i>consultant</i> (= σύμβουλος).</p> <p>mementōte → <i>μέμνημαι</i>· <i>μνήμη</i>, <i>μνημονικός</i> // (αγγλ.) <i>monument</i> (= μνημείο).</p> <p>rem → <i>ρεαλισμός</i> (< γαλλ.) // (αγγλ.) <i>real</i> (= πραγματικός).</p> <p>publicam → (γαλλ.) <i>publique</i> (= δημόσιος).</p> <p>rem publicam → <i>ρεπουμπλικανός</i>, <i>ρεπουμπλικανισμός</i> // <i>ρεπούμπλικα</i> (= είδος ανδρικού καπέλου) (< ιταλ.).</p> <p>extrēmo → <i>εξτρεμισμός</i> (< γαλλ.).</p> <p>dis-crimine → <i>κρίνω</i> // (γαλλ.) <i>crise</i> (= κρίση) // (αγγλ.) <i>crime</i> (= έκλημα).</p> <p>delēta → (αγγλ.) <i>delete</i> (= διάγραψε).</p>
--	--

Με λατινικές φράσεις ή λέξεις

<ul style="list-style-type: none"> • sine die (= χωρίς ημερομηνία) // per diem (= ημερησίως, κάθε μέρα) // carpe diem (= άδραξε τη μέρα) // nulla dies sine linea (= καμία μέρα χωρίς γραμμή) // 	<ul style="list-style-type: none"> • vivere pericolosamente (= ζῆν επικινδύνως). • urbi et orbi (= στην πόλη και στην οικουμένη).
---	---

<p>post meridiem (= μετά το μεσημέρι).</p> <ul style="list-style-type: none"> • pro patria (= υπέρ πατρίδος) // ubi bene, ibi patria [= όπου (είσαι) καλά, εκεί η πατρίδα]. • quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando? (= ποιος, τι, πού, με ποια βοήθεια, γιατί, με ποιον τρόπο, πότε;). • erga omnes (= έναντι όλων) // non omnia possumus omnes [= δεν μπορούμε όλοι (να τα κάνουμε) όλα] // omnia causa fiunt (= όλα γίνονται για κάποιον λόγο). • terminus ante quem (= χρονολογικό όριο προ του οποίου) // Hannibal ante portas (= ο Αννίβας προ των πυλών). • nemo dat quod non habet (= κανένας δεν δίνει ό,τι δεν έχει) // necessitas non habet legem (= η ανάγκη δεν έχει νόμο). 	<ul style="list-style-type: none"> • si vis amari, ama [= αν θέλεις να (σε) αγαπούν, να αγαπάς]. • bona fide (= καλή τῆ πίστει). • memento mori (= θυμήσου τον θάνατο) // in memoriam (= εις μνήμην). • res, non verba (= έργα, όχι λόγια) // in medias res (= στη μέση των πραγμάτων) // omnium rerum principia parva sunt (= οι πρωταρχές όλων των πραγμάτων είναι μικρές). • in extremis (= στα άκρα, σε έσχατη περίπτωση). • casus belli (= αφορμή πολέμου) // si vis pacem, para bellum (= αν θέλεις ειρήνη, να ετοιμάζεσαι για πόλεμο).
--	---

ΕΛΛΗΝΟΕΚΔΟΤΙΚΗ

ΜΑΘΗΜΑ XXVI

LECTIO SEXTA ET VICESIMA

Ο ΠΛΙΝΙΟΣ ΑΝΑΓΕΛΛΕΙ ΕΝΑ ΘΛΙΒΕΡΟ ΓΕΓΟΝΟΣ

Πληροφοριακό υλικό

Πηγή κειμένου	Μερικώς διασκευασμένο απόσπασμα επιστολής (<i>Epistulae</i> 5, 16) του Πλινίου του Νεότερου.
Συγγραφέας	Ο Gaius Plinius Caecilius Secundus (Γάιος Πλίνιος Καικίλιος Σεκούνδος, περί το 61 - 113 μ.Χ.), γνωστός ως Πλίνιος ο Νεότερος (minor), ανιψιός και προστατευόμενος του Πλινίου του Πρεσβύτερου (συγγραφέα μιας εγκυκλοπαίδειας επιστημών), υπήρξε δικηγόρος, δικαστής και συγγραφέας, πέρασε μέσα από την κανονική σειρά των κρατικών αξιωμάτων (<i>cursus honoꝝrum</i>) και δημοσίευσε –εκτός από επιστολές– ρητορικούς λόγους και ποιητικές απόπειρες. Από το σύνολο των επιστολών του έγιναν διάσημες: δύο στις οποίες περιγράφει ως αυτόπτης μάρτυρας την έκρηξη του Βεζουβίου το 79 μ.Χ. (όταν καταστράφηκε η Πομπηία) και δύο άλλες με πρώιμες μαρτυρίες για την εξάπλωση, τη λατρεία και την κρατική - νομική αντιμετώπιση των Χριστιανών, δίνοντας την εικόνα που σχημάτισε το 110 μ.Χ. ο ίδιος ως πρέσβης του αυτοκράτορα Τραϊανού στη Βιθυνία.
Ένταξη αποσπάσματος στην επιστολή	Πρόκειται για το αρχικό τμήμα προσωπικής επιστολής με παραλήπτη τον Μαρκελλίνο, προορισμένη όμως για δημοσίευση· είναι το είδος των «καλλιτεχνικών» επιστολών ποικίλης θεματολογίας, στο οποίο επιδόθηκε ο Πλίνιος ο Νεότερος προσφέροντας μια εικόνα για τις πτυχές της κοινωνικής ζωής στη Ρώμη.
Περιεχόμενο κειμένου	Μετά τη στερεότυπη φράση χαιρετισμού, με την οποία ανοίγει την επιστολή του προς τον Μαρκελλίνο, ο Πλίνιος με θλίψη τον ενημερώνει για τον θάνατο της μικρότερης κόρης του κοινού τους φίλου Φουνδανού και αναφέρει ότι η κοπέλα: <ul style="list-style-type: none"> • Ήταν ασύγκριτα πρόσχαρη, αξιαγάπητη και άξια μιας μακρόχρονης ζωής. • Διέθετε ωριμότητα συνδυασμένη με κοριτσίστικη γλυκύτητα πριν γίνει δεκατριών χρόνων. • Εκδήλωνε τρυφερότητα προς τον πατέρα της, σεβαστική και αγαπητική συμπεριφορά προς τους φίλους του πατέρα της, αγάπη προς τις τροφούς, τους παιδαγωγούς και τους δασκάλους. • Αφοσιωνόταν στο διάβασμα και έπαιζε συγκρατημένα. • Επέδειξε υπομονή και εγκαρτέρηση στην τελευταία αρρώστια της.
Βασικό θέμα κειμένου	Κατά την αναγγελία του θανάτου της κόρης του Φουνδανού, ο Πλίνιος ο Νεότερος περιγράφει τη Μινικία Μαρκέλλα ως αγγελική μορφή που συνδύαζε την κοριτσίστικη χάρη με τη σοβαρότητα των μεγάλων. Η

	αποκάλυψη των σπάνιων γνωρισμάτων της επιτείνει τη θλίψη για την απώλειά της.
Σχετικές αναφορές	<ul style="list-style-type: none"> • Λέγεται ότι η έφηβη Μαρκέλλα πέθανε ενόσω ο πατέρας της προετοίμαζε τον γάμο της. • Ο Πλίνιος κατόπιν παραινεί τον Μαρκελλίνο να απευθύνει στον Φουνδανό παρηγορητική επιστολή. • Σώζεται η επιτύμβια επιγραφή της κόρης: D(IS) M(ANIBUS) – MINICIAE MARCELLAE – FUNDANI F(ILIAE) – V(IXIT) A(NNOS) XII M(ENSES) XI D(IES) VII [= Αφιερώνεται στις ψυχές των νεκρών· η στήλη αυτή στήθηκε για τη Μινικία Μαρκέλλα, την κόρη του Φουνδανού· έζησε χρόνια 12, μήνες 11 και μέρες 7].
Πρόσωπα	<ul style="list-style-type: none"> • Marcellinus (Μαρκελλίνος): φίλος του Πλινίου του Νεότερου και του Μινουκίου Φουνδανού. • Minicia Marcella (Μινικία Μαρκέλλα): η μικρότερη κόρη του Μινουκίου Φουνδανού που πέθανε πριν κλείσει τα δεκατρία της χρόνια. • Fundānus, Gaius Minucius (Φουνδανός, Γάιος Μινούκιος): Ρωμαίος πολιτικός, φίλος του Πλινίου του Νεότερου, σύζυγος της Στατορίας Μαρκέλλας (πέθανε επίσης νωρίς) και πατέρας της Μινικίας Μαρκέλλας.

Ετυμολογικοί Συσχετισμοί Λατινικών Λέξεων

Με λέξεις ελληνικές ή άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών

<p>Gaius Plinius → Γάιος Πλίνιος. Marcellino → Μαρκελλίνος, Μαρκέλλα. salūtem → (γαλλ.) salutation (= χαιρετισμός). tristissimus → (γαλλ.) tristesse (= λύπη), triste (= λυπημένος) // (γερμ.) trist. scribo → <i>σκάριφος</i> (= όργανο γραφής), σκαρίφημα // (αγγλ.) script (σενάριο κινηματογραφικής ταινίας). Fundāni → Φουνδανός. minor → μινόρε, μίνιμουμ, μινιατούρα (< ιταλ.) // μινιμαλισμός (< γαλλ.) // (γαλλ.) minute (= δευτερόλεπτο). mortua → <i>βροτός</i> // (γαλλ.) mort (= νεκρός) // (αγγλ.) mortal (= θνητός). est, erat → <i>είμι</i>.</p>	<p>suavitas → <i>άδύς (ήδύς)</i>: ηδονή // (αγγλ.) sweet (= γλυκός), sweetness (= γλυκύτητα). patris, paternus → <i>πατήρ</i> // (γαλλ.) paternel (= πατρικός). cer-vicibus → <i>κάρα</i>, κορυφή // (αγγλ.) cervix (= τράχηλος). inhaerēbat → (γαλλ.) inhérent (= σύμφυτος), adhérer (= προσκολλώμαι). modeste (επίρρ.) → (γαλλ.) modeste (= σεμνός). complectebātur → <i>κόμπλεξ</i> (< αγγλ.) // (γαλλ.) complexe (= σύμπλεγμα). nutrīces → (αγγλ.) nutrient (= θρεπτικό συστατικό) // (γαλλ.) nutrition [= (δια)τροφή].</p>
---	---

<p>puella, puellāris (puer) → puerulus → pullus (= μικρό ζώο) → (κατάληξη) - πουλος.</p> <p>festivus → φεστιβάλ (< γαλλ.).</p> <p>amabilius, amicos, amanter → αμόρε (< ιταλ.) // (γαλλ.) amour (= αγάπη), ami (= φίλος), amical (= φιλικός).</p> <p>longiōre → δολιχ-ός // (αγγλ.) long, (γαλλ.) longue.</p> <p>vitā → βίος // βιταλισμός (< γαλλ. vitalisme), βιταμίνη (< γαλλ.).</p> <p>dignius → (γαλλ.) dignité (= αξιοπρέπεια), αντιθ. indignité.</p> <p>vidi, prudentia [< pro-videntia < pro + video] → (Φιδεϊν) ιδέα, βίντεο (< αγγλ.).</p> <p>annos → (γαλλ.) année (= έτος, χρονιά).</p> <p>im-pleverat → <i>πίμπλημι / πληθύς</i> πλήθος, πλημμύρα, πλήρης, πλησμονή.</p> <p>matronālis → <i>μήτηρ</i> // (γαλλ.) maternel (= μητρικός).</p> <p>gravitas → <i>βαρύς</i> // (γαλλ.) gravité (= βαρύτητα, σοβαρότητα).</p>	<p>paedagōgos → παιδαγωγός.</p> <p>praepceptōres [< prae + capio] → (γαλλ.) acceper (= δέχομαι) // (ιταλ.) capire (= καταλαβαίνω).</p> <p>diligēbat → λέγω.</p> <p>studiōse → στούντιο (< ιταλ.) (= εργαστήριο καλλιτέχνη, σπουδαστήριο, μικρό διαμέρισμα) // (αγγλ.) student (= μαθητής).</p> <p>intellegenter → (γαλλ.) intelligent (= ευφυής).</p> <p>lectitābat → λέκτορας.</p> <p>patientiā → <i>παθεῖν</i> // πασιέντσα (< ιταλ.) // (γαλλ.) patience (= υπομονή) // (αγγλ.) patiens (= ασθενής).</p> <p>constantiā → <i>ἵστημι</i>, στάση, Κωνσταντίνος // (γαλλ.) station (= στάση, σταθμός), stable (= σταθερός), stabilité (= σταθερότητα).</p> <p>novissimam → <i>νέος</i> (αγγλ.) new.</p> <p>valetudinem [< validus] → (γαλλ.) valider (= επιβεβαιώνω).</p>
--	--

Με λατινικές φράσεις ή λέξεις

<ul style="list-style-type: none"> • sui generis (= δικού του γένους, ιδιόρρυθμος) // pro domo sua (→ <i>ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν</i>). • salus populi suprema lex (= υπέρτατος νόμος η σωτηρία/ευημερία του λαού) // ave Caesar, morituri te salutant (= χαίρε, Καίσαρα, οι μελλοθάνατοι σε χαιρετούν). • verba volant, scripta manent (= τα λόγια πετούν, τα γραπτά μένουν) // post scriptum (= υστερόγραφο). • filioque (= και από τον Υιό). • minima maxima sunt (= τα ασήμαντα είναι τα σημαντικότερα) // a maximis ad minima (= από τα μέγιστα στα ελάχιστα) // cui peccare licet peccat minus (= σε όποιον επιτρέπεται να σφάλει, σφάλει λιγότερο). 	<ul style="list-style-type: none"> • ars longa, vita brevis (= η τέχνη μακρά, ο βίος βραχύς). • curriculum vitae [= (ροή ζωής) βιογραφικό σημείωμα] // ad vitam aeternam (= στον αιώνα τον άπαντα) // vis vitalis (= ζωτική δύναμη). • audio, video, disco (= ακούω, βλέπω, μαθαίνω) // veni, vidi, vici (= <i>ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα</i>) // esse quam videri (= να είσαι παρά να φαίνεσαι). • anno Domini (= έτος Κυρίου). • status quo (= προγενέστερη / υπάρχουσα κατάσταση, κατεστημένο). • novus ordo (= νέα τάξη) // nihil sub sole novum (= τίποτε νέο υπό τον ήλιο). • ave atque vale [= χαίρε και υγίαίνε (για)].
--	---

• memento mori (= θυμήσου τον θάνατο).• amantes amantes (= τρελοί οι ερωτευμένοι) // amore, more, ore, re (= αγάπη, ήθος, λόγος, πράξη) // si vis amari, ama [= αν θέλεις να (σε) αγαπούν, να αγαπάς].	

ΕΛΛΗΝΟΕΚΔΟΤΙΚΗ

ΜΑΘΗΜΑ XXVII

LECTIO SEPTIMA ET VICESIMA

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΩΡΙΜΑΖΕΙ ΟΠΩΣ ΟΙ ΚΑΡΠΟΙ

Πληροφοριακό υλικό

Πηγή κειμένου	Μερικώς διασκευασμένο απόσπασμα από το ανθολόγιο του Αύλου Γέλλιου <i>Noctes Atticae</i> (Αττικές Νύκτες), 13, 2.
Συγγραφέας	Ο Aulus Gellius (125-180 μ.Χ.) ήταν μαθητής του Φρόντωννα και συγγραφέας γνωστός για το περίφημο ανθολόγιό του, στο οποίο έδωσε αυτόν τον τίτλο από τις χειμωνιάτικες νύκτες στην Αθήνα όταν είχε αρχίσει να συλλέγει το υλικό του.
Ένταξη αποσπάσματος στο έργο	Στα είκοσι βιβλία του έργου –που σώζονται ολόκληρα εκτός από τη αρχή του προλόγου και το όγδοο βιβλίο– ο Γέλλιος ανθολόγησε ελληνικά και λατινικά συγγράμματα, πραγματεύτηκε ποικίλα θέματα (φιλοσοφίας, ιστορίας, νομικής, γραμματικής, λογοτεχνίας κ.ά.) και μνημόνευσε ενδιαφέρουσες πληροφορίες ή ιστορίες για τη ζωή και τη δράση ξεχωριστών προσωπικοτήτων όπως στο εξεταζόμενο απόσπασμα για τη συνάντηση των δύο ποιητών.
Περιεχόμενο κειμένου	Από την εξιστόρηση του Γέλλιου πληροφορούμαστε ότι: <ul style="list-style-type: none"> • Ο νεαρός Άκκιος, όταν επισκέφτηκε τον Πακούβιο στον Τάραντα, όπου είχε αποσυρθεί σε μεγάλη ηλικία, ανταποκρίθηκε στην επιθυμία εκείνου να διαβάσει την τραγωδία του «Ατρέας». • Ο Πακούβιος παρατήρησε ότι τα γραφόμενα του νεαρού ήταν ηχηρά και μεγαλόπρεπα, αλλά του φαίνονταν κάπως τραχιά και στιφά. • Ο Άκκιος το παραδέχθηκε και αμετανόητος εξέφρασε την ελπίδα ότι θα βελτιωθεί η συγγραφική του απόδοση στο μέλλον, ισχυριζόμενος ότι το πνεύμα ωριμάζει όπως οι καρποί, δηλαδή τα αρχικώς τραχιά φρούτα μεστώνουν και γλυκαίνουν, ενώ όσα είναι μαλακά από την αρχή αργότερα σαπίζουν.
Βασικό θέμα κειμένου	Μολονότι η περιγραφή του περιστατικού φαίνεται να εστιάζει στην έπαρση του Ακκίου, στοιχείο του χαρακτήρα του που επιβεβαιώνεται και από αναφορές άλλων συγγραφέων, κυρίως όμως αναδεικνύει την αντίθεση ως προς το γούστο και την ευαισθησία μεταξύ της παλαιότερης και της νεότερης γενιάς ποιητών.
Σχετικές αναφορές	<ul style="list-style-type: none"> • Άρρωστος ο ηλικιωμένος Πακούβιος είχε αποσυρθεί στον Τάραντα, όπου και πέθανε. • Η τραγωδία «Atreus» (Ατρέας), την οποία ανέγνωσε ο Άκκιος στον Πακούβιο, υπήρξε φημισμένη στην αρχαιότητα αλλά δεν σώζεται, όπως και το σύνολο των έργων του εκτός από ελάχιστους στίχους.
Πρόσωπα - τόποι	<ul style="list-style-type: none"> • Accius Lucius (Άκκιος Λεύκιος, 170-94 π.Χ.): κατά πενήντα χρόνια νεότερος του Πακουβίου και γιος απελεύθερου, ο πολυγραφότατος

	<p>και ξακουστός ποιητής μιμείται αρχαιοελληνικές τραγωδίες, σπάνια αντλεί τα θέματά του από τη ρωμαϊκή ιστορία, γράφει σε ρωμαλέο και επιβλητικό ύφος αγγίζοντας όμως τα όρια του βερμπαλισμού.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pacunius Marcus (Πακούβιος Μάρκος, 220-130; π.Χ.): καταξιωμένος και ευρυμαθής τραγικός ποιητής, που είχε εμφανή προτίμηση στην τρωική θεματολογία και ιδιαίτερη ικανότητα στην εξεικόνιση χαρακτήρων. • Tarentum (Τάραντας): πόλη-λιμάνι στη Νότια Ιταλία που ιδρύθηκε τον 8ο αιώνα π.Χ. από τους Σπαρτιάτες και κατακτήθηκε τον 3ο αιώνα π.Χ. από τους Ρωμαίους.
--	---

Ετυμολογικοί Συσχετισμοί Λατινικών Λέξεων

Με λέξεις ελληνικές ή άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών

<p>Accius → Άκκιος. urbe → (γαλλ.) urbain (= αστικός). Rōmā → Ρώμη, Ρωμαίος, ρωμαϊκός, ρωμικός. Tarentum → Τάραντας. venisset → <i>βαίνω</i> // (γαλλ.) avenue (= λεωφόρος). Pacuvius → Πακούβιος. grandi, grandia → (γαλλ.) grand (= μεγάλος). recesserat → (γαλλ.) récession (= ύφεση, επιβράδυνση). de-vertit → (verso) βέρσο (= πίσω μέρος σελίδας), ρεβέρ (< γαλλ.), v.s. (= εναντίον). multo → <i>μάλ-α</i> (= πολύ). minor → μινόρε, μίνιμουμ, μινιατούρα (< ιταλ.) // μινιμαλισμός (< γαλλ.) // (γαλλ.) minute (= δευτερόλεπτο). natu, nascuntur, gignuntur → <i>γί-γνο-μαι</i>, γνήσιος // natūra (= φύση), natural' νατουραλισμός (< γαλλ.). erat, est, esse → <i>είμι</i>. tragoediam → <i>τραγωδία</i>, τραγικός, ωδή. Atreus → Ατρέας. nomen → <i>ὄνομα</i> // (γαλλ.) nom (= όνομα,</p>	<p>dixit, dicis → <i>δείκ-νυμι</i> (= δείχνω) // (γαλλ.) dictionnaire (= λεξικό), dictée (= ορθογραφία, υπαγόρευση). sonōra (< sonus) → <i>σονάτα</i>, <i>σονέτο</i> (< ιταλ.) // (γαλλ.) son (= ήχος), sonore (= ηχηρός). scripsisset, scribam → <i>σκάριφος</i> (= όργανο γραφής), <i>σκαρίφημα</i> // (αγγλ.) script (σενάριο κινηματογραφικής ταινίας). vidēri → (<i>Φιδεΐν</i>) <i>ιδέα</i>, <i>βίντεο</i> (< αγγλ.). duriōra, dura → <i>ντούρος</i> (< ιταλ.) // (γαλλ.) dur (= σκληρός). acerbiōra, acerba → (αγγλ.) acerbic (= δριμύς), acerbity (= δριμύτητα, πικράδα). meliōra → (αγγλ.) meliorate (= βελτιώνομαι), melioration (= βελτίωση). spero → (γαλλ.) espérer (= ελπίζω), espoir (= ελπίδα) // <i>Σπεράντζα</i>. pomum → <i>πόμολο</i> (< ιταλ.) // (αγγλ.) pomegranate (= ροδιά) // (γαλλ.) pomme (= μήλο). aiunt → <i>ήμι</i> (= λέγω). ingeniis → (αγγλ.) engine (= κινητήρας). fiunt → <i>φύω</i>, <i>φύσις</i>. mitia → (αγγλ.) mitigate (= απαλύνω). iucunda → (αγγλ.) jocund (= εύθυμος), jocundity (= ευθυμία).</p>
--	---

<p>ουσιαστικό), (αγγλ.) name. desideranti → (γαλλ.) désirer (= επιθυμώ), // (αγγλ.) desire (= επιθυμία). lēgit → λέκτορας.</p>	<p>mollia → (γαλλ.) ra-mollir (= μαλακώνω). matūra → (γαλλ.) mature (= ώριμος), maturité (= ωριμότητα). putria → (γαλλ.) putréfié (= σάπιος) // (αγγλ.) putrid.</p>
---	--

Με λατινικές φράσεις ή λέξεις

<ul style="list-style-type: none"> • ex libris (= από τη βιβλιοθήκη / βιβλιογραφία) // ex animo (= από καρδιάς/ψυχής, ειλικρινά). • urbi et orbi (= στην πόλη και στην οικουμένη). • omnes viae Rōmam ducunt (= όλοι οι δρόμοι οδηγούν στη Ρώμη). • fata viam invenient (= τα πεπρωμένα θα βρουν τον δρόμο) // veni, vidi, vici (= ήλθον, είδον, ένίκησα). • multum, non multa (= πολύ, όχι πολλά) // multa raucis [= πολλά με λίγα (μέσα/λόγια)]. • cui peccare licet peccat minus (= σε όποιον επιτρέπεται να σφάλλει, σφάλλει λιγότερο) // • a maximis ad minima (= από τα μέγιστα στα ελάχιστα). 	<ul style="list-style-type: none"> • nomen est omen (= το όνομα είναι οινός) // in nomine domini (= στο όνομα του Κυρίου). • dictum factum (= άμ' έπος, άμ' έργον). • verba volant, scripta manent (= τα λόγια πετούν, τα γραπτά μένουν) // post scriptum (= υστερόγραφο). • dura lex, sed lex (= σκληρός νόμος, αλλά νόμος). • esse quam videri (= να είσαι παρά να φαίνεσαι) // audio, video, disco (= ακούω, βλέπω, μαθαίνω). • dum spiro, spero (= όσο αναπνέω, ελπίζω). • quod nocet, saepe docet (= ό,τι βλάπτει, συχνά διδάσκει) // age quod agis [= κάνε (μόνο) αυτό που κάνεις]. • mens sana in corpore sano (= νοῦς ύγιής έν σώματι ύγιει).
---	---

ΜΑΘΗΜΑ XXVIII

LECTIO DUODETRICESIMA

ΣΤΑ ΙΧΝΗ ΕΝΟΣ ΔΡΑΠΕΤΗ ΔΟΥΛΟΥ

Πληροφοριακό υλικό

Πηγή κειμένου	Μερικώς διασκευασμένο απόσπασμα από επιστολή (<i>Epistulae ad Quintum fratrem</i> 1, 2, 14) του Κικέρωνα.
Συγγραφέας	Ο Marcus Tullius Cicero (Μάρκος Τύλλιος Κικέρωνας, 106-44 π.Χ) ήταν ρήτορας, πολιτικός και φιλόσοφος της κλασικής ρωμαϊκής εποχής με έντονη δράση στον δημόσιο βίο (ύπατος το 63 π.Χ.)· με τη συγγραφή του εμβάθυνε σε χώρους θεολογικής, κοσμολογικής, ανθρωπολογικής και κυρίως πολιτικής σκέψης με κέντρο αναφοράς πάντοτε τη Ρώμη· η πολύπτυχη προσωπικότητά του έχει αποτυπωθεί στις περίπου οκτακόσιες επιστολές των τεσσάρων επιστολογραφικών συλλογών που συγκεντρώθηκαν και δημοσιεύτηκαν μετά τον θάνατό του.
Ένταξη αποσπάσματος στην επιστολή	Πρόκειται για τμήμα μίας από τις εκτενείς επιστολές συμβουλευτικού χαρακτήρα που απηύθυνε ο Κικέρωνας στον μικρότερο αδερφό του και τότε έπαρχο της Ασίας Κόιντο. Σε αυτή την περίπτωση, βέβαια, μεταξύ άλλων αναφορών, του ζητά να εκπληρώσει μια προσωπική χάρη.
Περιεχόμενο κειμένου	Σχετικά με τη συγκεκριμένη υπόθεση, ο Κικέρωνας διαμηνύει στον Κόιντο ότι: <ul style="list-style-type: none"> • Ο γνωστός δούλος του φίλου τους Αίσωπου Λικίνος δραπέτευσε από τη Ρώμη στην Αθήνα, όπου παρέμεινε σαν ελεύθερος για λίγους μήνες κοντά στον Πάτρωνα τον Επικούρειο, έφυγε για την Ασία, συνελήφθη και παραδόθηκε στη φυλακή της Εφέσου από κάποιον Πλάτωνα Σαρδιανό, τον οποίο είχε ενημερώσει σχετικά ο Αίσωπος. • Τον παρακαλεί να αναζητήσει τα ίχνη του δούλου και όταν τον εντοπίσει, ή να μεριμνήσει για την αποστολή του στη Ρώμη ή να τον φέρει μαζί του επιστρέφοντας από την Έφεσο, χωρίς να ενδιαφερθεί για την αξία αυτού του –ούτως ή άλλως– τιποτένιου ανθρώπου. • Μοναδικός στόχος είναι η επανάκτηση του θρασύτατου δραπέτη, ώστε να λάβει ικανοποίηση ο εξοργισμένος Αίσωπος.
Βασικό θέμα κειμένου	Με την εξιστόρηση της δραπέτευσης και της σύλληψης του δούλου δίνονται τα απαραίτητα στοιχεία για τον εντοπισμό του, ώστε να επιστραφεί στον Αίσωπο και να τιμωρηθεί για την πράξη του. Γνωρίζοντας την παρορμητικότητα και τη σκληρότητα του αδερφού του, ο Κικέρωνας του συνιστά να μεταφέρει τον δραπέτη με τη μεγαλύτερη φροντίδα (<i>summā diligentīā</i>), δεδομένου ότι τυπικά και ουσιαστικά ο ιδιοκτήτης έχει τον πρώτο λόγο για την τιμωρία του.
Ιστορικό - κοινωνικό	Οι μεγάλες κατακτήσεις της Ρώμης επέφεραν αλλαγή και στο είδος της εργασίας, καθώς οι ανάγκες της ζήτησης καλύπτονταν από δούλους,

πλαίσιο	κατοίκους δηλαδή των κατακτημένων περιοχών τους οποίους οι Ρωμαίοι στρατηγοί αιχμαλώτιζαν κατά χιλιάδες και τους παρέδιδαν στους δουλεμπόρους για να πωληθούν σε δημοπρασίες. Λόγω της σκληρότητας των ιδιοκτητών τους, πολλοί δούλοι δραπέτευαν. Ανηλεές ήταν το κυνήγι για τον εντοπισμό ενός επικηρυγμένου δραπέτη δούλου, απάνθρωπη μπορούσε να αποβεί η τιμωρία που τον περίμενε [όπως καταναγκαστικά έργα, μαστίγωση, στιγματισμός με τα γράμματα FUG (fugitivus = δραπέτης)]. Υπήρχαν όμως και Ρωμαίοι που ζητούσαν και εφάρμοζαν μια πιο ανθρώπινη μεταχείριση των δούλων. Έτσι, συνέβη κάποιιοι να χαρίσουν την ελευθερία στον δούλο τους για την εξαιρετική διαγωγή του ή για την προσωπική σχέση που αναπτύχθηκε μεταξύ τους, κάποιοι δούλοι να απελευθερωθούν μετά τον θάνατο του ιδιοκτήτη τους κατ' εντολή του ή να εξαγοράσουν την ελευθερία τους.
Πρόσωπα και τόποι	<ul style="list-style-type: none"> • Aesōrus (Αίσωπος): τραγικός ηθοποιός, φίλος του Κικέρωνα και του Κόιντου. • Ephesus (Έφεσος): Ιωνική πόλη της Μικράς Ασίας, βορειοανατολικά της Σάμου. • Licinus (Λικίνος): δραπέτης δούλος του Αισώπου. • Patro (Πάτρωνας): σχολάρχης του Κήπου (της Σχολής του Επικούρου στην Αθήνα). • Plato Sardiānus (Πλάτωνας από τις Σάρδεις): γνωστός του Αισώπου που συνέλαβε τον δούλο Λικίνο και τον οδήγησε στη φυλακή της Εφέσου. • Quintus Tullius Cicero (Κόιντος Τύλλιος Κικέρωνας, 102-43 π.Χ.): ικανός πολιτικός και στρατιωτικός [πραίτορας το 62 π.Χ., κυβερνήτης της επαρχίας της Ασίας κατά το 61-59 π.Χ., αξιωματούχος του Καίσαρα στη γαλατική εκστρατεία του 54 π.Χ., με το μέρος του Πομπηίου στον εμφύλιο πόλεμο]· δεν σώζεται το σύνολο της συγγραφικής παραγωγής του εκτός από την επιστολογραφία του. • Sardis/-es (Σάρδεις): μικρασιατική πόλη στην περιοχή της Λυδίας, κτισμένη ανάμεσα στο όρος Τμώλο και τον ποταμό Έρμο.

Ετυμολογικοί Συσχετισμοί Λατινικών Λέξεων

Με λέξεις ελληνικές ή άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών

<p>Aesōri, Aesōpus → Αίσωπος. Licinus → Λικίνος. servus, servi → σερβίρω, σερβιτόρος, σερβίτσιο (< ιταλ.) // σέρβις (< αγγλ.), σερβίς (< γαλλ.).</p>	<p>custōdiam → κουστωδιά. Ephesi, Epheso → Έφεσος. tradidit → δι-δω-μι // (γαλλ.) tradition (= παράδοση). investīga → (αγγλ.) vestige (= ίχνος,</p>
--	--

<p>notus (nosco) → νέος· νότα (< λατ.) // (αγγλ.) new.</p> <p>Rōmā, Rōmam → Ρώμη, Ρωμαίος, ρωμαϊκός, ρωμιός.</p> <p>Athēnas, Athēnis → Αθήναι, Αθήνα, Αθηναίος.</p> <p>fūgit, fugitivum, fugitivi → φεύγω, φυγή // (αγγλ.) fugitive (= φυγάς).</p> <p>Patrōnem → Πάτρωνας.</p> <p>Epicurēum → Επικούρειος, Επικούρος.</p> <p>paucos (paulus), parvus → παῦρος (= μικρός, λίγος).</p> <p>menses → μὴν· μήνας // (αγγλ.) month, (ισπαν.) mes.</p> <p>libero → (γαλλ.) libre (= ελεύθερος) // (αγγλ.) liberty (= ελευθερία), libero (= παίκτης με ελεύθερη θέση στο γήπεδο).</p> <p>Asiam → Ασία.</p> <p>abiit, rediens → εἶμι // ιταμός.</p> <p>Plato → Πλάτων.</p> <p>Sardiānus → Σαρδιανός, Σάρδεις.</p> <p>esse, sit, est → εἶμι.</p> <p>litteris → (γαλλ.) lettre (= γράμμα), littérature (= λογοτεχνία).</p> <p>cognovisset → γι-γνώσκω.</p> <p>hominem, homo → ουμανισμός (< γαλλ.).</p> <p>comprehendit → (αγγλ.) comprehend (= κατανοώ, περιλαμβάνω).</p>	<p>κατάλοιπο) // (γαλλ.) investigation (= έρευνα, εξέταση).</p> <p>diligentiā → λέγω.</p> <p>mitte → (αγγλ.) mission (= αποστολή).</p> <p>de-dūc → (αγγλ.) ad-ductor (= προσαγωγός μυσ) // (γαλλ.) con-ducteur (= οδηγός).</p> <p>noli [< ne- + volo] → βούλομαι // (αγγλ.) volunteer (= εθελοντής).</p> <p>spectāre → (αγγλ.) pro-spect (= προοπτική, άποψη) // σπέκουλα (= κερδοσκοπία), σπεκουλαδόρος, σπεκουλάρω (< ιταλ.).</p> <p>preti → πιπράσκω // (γαλλ.) prix (= τιμή), (αγγλ.) price.</p> <p>scelus → (γαλλ.) scélérat (= κάθαρμα / αχρείος).</p> <p>audaciam → (γαλλ.) audacieux (= τολμηρός), audace (= θράσος).</p> <p>dolōre → (αγγλ.) dolor (= θλίψη, πόνος).</p> <p>adfectus → (αγγλ.) facts (= γεγονότα), factory (= εργοστάσιο).</p> <p>gratius → (αγγλ.) gratefull (= ευνώμων) // (γαλλ.) con-gratuler (= συγχαίρω).</p> <p>possit [potis (= δυνατός) + sum] → πόσις, δεσ-πότης («κύριος σπιτιού»).</p> <p>recuperatio → (ιταλ.) capire (= καταλαβαίνω) // (γαλλ.) récupération (= επανάκτηση).</p>
--	--

Με λατινικές φράσεις ή λέξεις

<ul style="list-style-type: none"> • novus ordo (= νέα τάξη) // nihil sub sole novum (= τίποτε νέο υπό τον ήλιο). • omnes viae Romam ducunt (= όλοι οι δρόμοι οδηγούν στη Ρώμη) // paux Romana (= Ρωμαϊκή ειρήνη). • fugit irreparabile tempus (= φεύγει αμετάκλητος ο χρόνος) // fugit hora (= φεύγει η ώρα). • multa paucis [= πολλά με λίγα (μέσα/λόγια)]. • ubi dubium, ibi libertas (= όπου 	<ul style="list-style-type: none"> • time hominem unius libri (= να φοβάσαι τον άνθρωπο του ενός βιβλίου) // nihil homini certum est (= τίποτε στον άνθρωπο δεν είναι βέβαιο) // homo homini lupus (= λύκος ο άνθρωπος για τον άνθρωπο) // homo sapiens [= (ανθρωπολογικός όρος) «άνθρωπος σοφός»]. • summum ius, summa iniuria (η υπερβολική δικαιοσύνη (είναι) υπερβολική αδικία). • omnium rerum principia parva sunt (= οι
---	---

<p>αμφισβήτηση, εκεί η ελευθερία).</p> <ul style="list-style-type: none"> • quid pro quo (= κάτι ως ανταπόδοση σε κάτι). • nullius in verba [= σε κανενός τα λόγια (μη στηρίζεσαι)]. • ex libris (= από τη βιβλιοθήκη / βιβλιογραφία). • terra incognita (= άγνωστη γη). 	<p>πρωταρχές όλων των πραγμάτων είναι μικρές).</p> <ul style="list-style-type: none"> • post hoc, ergo propter hoc (= ύστερα από αυτό, λοιπόν εξαιτίας αυτού). • persona non grata (= ανεπιθύμητο πρόσωπο) // honoris gratia (= τιμής ένεκεν). • non omnia possumus omnes [= δεν μπορούμε όλοι (να τα κάνουμε) όλα].
--	---

ΕΛΛΗΝΟΕΚΔΟΤΙΚΗ

Ο ΟΚΤΑΒΙΑΝΟΣ, Ο ΠΑΠΟΥΤΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΡΑΚΙ

Πληροφοριακό υλικό

Πηγή κειμένου	Μερικώς διασκευασμένο απόσπασμα από το έργο του Μακροβίου <i>Saturnalia (Σατουρνάλια)</i> , 2, 4, 29-39.
Συγγραφέας	Ο Macrobius, Abrosius Theodosius (Μακρόβιος, Αμβρόσιος Θεοδόσιος) ήταν συγγραφέας των αρχών του 5ου αιώνα, δηλαδή κατά την περίοδο μετάβασης από τη Ρωμαϊκή στη Βυζαντινή αυτοκρατορία.
Ένταξη αποσπάσματος στο έργο	Στα επτά βιβλία του έργου του ο Μακρόβιος αναπαράγει έναν φανταστικό διάλογο ποικίλης θεματολογίας μεταξύ συμποσιαστών στην κατοικία του πραιτοριανού Βεττίου Πραιτεξτάτου κατά τη διάρκεια του εορτασμού των Σατουρνάλιων ¹ , παραδίδοντας εν πολλοίς μια επιτομή της αρχαίας ρωμαϊκής θρησκευτικής παράδοσης. Στο δεύτερο βιβλίο συμπεριλαμβάνει αρκετές ιστορίες ανεκδοτολογικού χαρακτήρα, δηλωτικές των θρησκευτικών και πολιτικών αλλαγών στη Ρώμη, όπως αυτή του εξεταζόμενου κειμένου με πρωταγωνιστή τον Οκταβιανό, τον κατοπινό αυτοκράτορα Αύγουστο.
Περιεχόμενο κειμένου	Από την αφήγηση του Μακροβίου πληροφορούμαστε ότι: <ul style="list-style-type: none"> • Μετά τη νίκη του στο Άκτιο, ο Οκταβιανός αγόρασε για είκοσι χιλιάδες σηστερτίους ένα κοράκι που είχε μάθει να τον χαιρετίζει ως Καίσαρα, νικητή στρατηγό. • Θέλοντας να επωφεληθεί από μια τέτοια ευκαιρία, κάποιος παπουτσή προσπαθούσε να μάθει τον ίδιο χαιρετισμό στο κοράκι του και όσο δεν τα κατάφερνε συνήθιζε να λέει πως είχε χάσει το λάδι και τον κόπο του. • Όταν επιτέλους ο παπουτσή έμαθε στο κοράκι τον χαιρετισμό και το πήγε στον Οκταβιανό, εκείνος αδιαφόρησε ακούγοντας την ίδια φράση. • Αγόρασε όμως το κοράκι του παπουτσή με ένα υπέρογκο ποσό, όταν το άκουσε να λέει σαν το αφεντικό του πως είχε χάσει το λάδι και τον κόπο του.
Βασικό θέμα κειμένου	Στο συγκεκριμένο επεισόδιο βρίσκουμε ένα δείγμα του παμπάλαιου φαινομένου της ανεκδοτολογίας που αναπτύχθηκε γύρω από τους βασιλιάδες και τους αυτοκράτορες. Πτυχή αυτού αποτελεί και η αναφορά στη γενναιοδωρία τους, την οποία επιχειρούσαν να

¹ Saturnalia [< Saturnus]: χειμερινή εορτή των Ρωμαίων, που ήταν αφιερωμένη στον θεό Saturnus (ταυτισμένο με τον Κρόνο και προστάτη των καρπών), αποτελούσε δημόσια αργία, διαρκούσε έως μία εβδομάδα (17-23 Δεκεμβρίου) και επέτρεπε ξέφρενο γλέντι.

	εκμεταλλευτούν με διάφορα τεχνάσματα οι υπήκοοί τους.
Πρόσωπα - τόποι	<ul style="list-style-type: none"> • Actium (Άκτιο): ακροτελεύτιο ακρωτήριο της Ακαρνανίας απέναντι από την Πρέβεζα, στον θαλάσσιο χώρο του οποίου ο Οκταβιανός συνέτριψε τη ναυτική δύναμη του Μάρκου Αντωνίου και της Κλεοπάτρας το 31 π.Χ., αποκλείοντας έτσι τον δεύτερο διεκδικητή της εξουσίας μετά τη δολοφονία του Ιουλίου Καίσαρα. • Octaviānus, Gaius Iulius Caesar Augustus (Οκταβιανός, Γάιος Ιούλιος Καίσαρ Αύγουστος, 63 π.Χ. - 14 μ.Χ.): πολιτικός και στρατιωτικός ηγέτης που έγινε ο πρώτος Ρωμαίος αυτοκράτορας (θητεία από το 27 π.Χ. έως τον θάνατό του) και προώθησε με το ιδεολογικό του πρόγραμμα την επιστροφή στο «mos maiorum» και την ανασυγκρότηση του κατεστραμμένου από τους εμφύλιους πολέμους κράτους.

Ετυμολογικοί Συσχετισμοί Λατινικών Λέξεων

Με λέξεις ελληνικές ή άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών

<p>Octaviānus → Οκταβιανός. victoriam, victor → (γαλλ.) victoire (= νίκη), (αγγλ.) victory. Actiacam → Άκτιο. Rōmam → Ρώμη, Ρωμαίος, ρωμαϊκός, ρωμικός. redīret → εἶμι // ιταμός. homo → ουμανισμός (< γαλλ.). occurrit → κούρσα (< γαλλ.) // κουρσάρος (< ιταλ.). cornum, cornus, corvo → κόραξ // (γαλλ.) corbeau. tenens → (γαλλ.) tenir (= κρατώ) // (αγγλ.) con-tent (= περιεχόμενο). instituerat → ινστιτούτο // (γαλλ.) instituer (= θεσπίζω, ιδρύω). dicere, dixit → δείκ-νυμι (= δείχνω) // (γαλλ.) dictionnaire (= λεξικό), dictée (= ορθογραφία, υπαγόρευση). Caesar, Caesaris, Caesari → Καίσαρας, καισαρική (τομή), καισαρισμός. imperātor → ιμπεριαλισμός (< γαλλ.). multum → μάλα (= πολύ).</p>	<p>parem → (γαλλ.) pareil (= όμοιος), comparer (= συγκρίνω), (αγγλ.) com-pare. salutatiōnem, salutatiōne, salutatiōnum → (γαλλ.) salutation (= χαιρετισμός). operam [< opus] → όπερα, οπερέτα (< ιταλ.). frustra → (αγγλ.) frustrate (= ματαιώνω). impendēbat → (γαλλ.) dé-penser (= ξοδεύω). avis, avem → αϊετός, αετός // (γαλλ.) aviateur (= αεροπόρος), aviation (= αεροπορία). respondēbat → σπένδω, σπονδή· άσπονδος // (πορτογαλ.) responder (= απαντώ). oleum → έλαιον // (αγγλ.) oil (= λάδι) // (γαλλ.) olive (= ελιά). perdidi → δίδωμι // (γαλλ.) perdre (= χάνω), perdition (= απώλεια). didicit → δι-δάσκομαι. cupidus → (γαλλ.) cupide (= άπληστος), cupidité (= απληστία). audītā, audio → άίω (= ακούω). domi, domini → δέμω, δόμος // δώμα,</p>
---	--

<p>emere, ēmit → (γερμ.) nehmen (= παίρνω). viginti → <i>είκοσι</i> // (γαλλ.) vingt. milibus → μίλι // (γαλλ.) mille (= χίλια), million (= εκατομμύριο). sestertium → σηστέρτιος. exemplum → (γαλλ.) exemple (= παράδειγμα). sutōrem, sutor [< suo (= ράβω)] → κο- στούμι (< ιταλ.) // (γαλλ.) suture (= ραφή, ράμμα). incitāvit → (γαλλ.) inciter (= υποκινώ). docēret → <i>δοκέω</i>, δόγμα // ντοκουμέντο (< ιταλ.) // (γαλλ.) docteur (= διδάκτωρ).</p>	<p>δωμάτιο, νεόδητος // (γαλλ.) domestique (εξημερωμένος). satis → <i>άδην</i> [< *σαδ-ην] // (γαλλ.) satis-fait (= ικανοποιημένος). vēnit → <i>βαίνω</i> // (γαλλ.) avenue (= λεωφόρος). mentem → <i>μιμνήσκω, μνήμη, μέντωρ</i> // (γαλλ.) mental (= διανοητικός). verbōrum, verba → (Φερέω) <i>έρω</i> // (γαλλ.) verbe (= ρήμα)· βερμπαλισμός (< γαλλ.). Augustus → Αύγουστος. risit → (γαλλ.) rire (= γελώ).</p>
---	---

Με λατινικές φράσεις ή λέξεις

<ul style="list-style-type: none"> • ubi concordia, ibi victoria (= όπου η ομόνοια, εκεί η νίκη) // veni, vidi, vici (= <i>ήλθον, είδον, ένίκησα</i>) // vincit qui se vincit (= νικά όποιος νικά τον εαυτό του) // vae victis (= αλίμονο στους ηττημένους). • omnes viae Romam ducunt (= όλοι οι δρόμοι οδηγούν στη Ρώμη) // pax Romana (= Ρωμαϊκή ειρήνη). • homo sapiens [= (ανθρωπολογικός όρος) «άνθρωπος σοφός»] // homo homini lupus (= λύκος ο άνθρωπος για τον άνθρωπο). • quidquid latine dictum sit, altum videtur (= ό,τι είναι ειπωμένο στα λατινικά, φαίνεται υψηλό) // dictum factum (= <i>άμ' έπος, άμ' έργον</i>). • ave Caesar, morituri te salutant (= χαιρε, Καίσαρα, οι μελλοθάνατοι σε χαιρετούν) // ave atque vale [= χαιρε και υγιάινε (γεια)]. • divide et impera (= διαίρει και βασιλεύει). • multum, non multa (= πολύ, όχι πολλά) // multa paucis [= πολλά με λίγα (μέσα/λόγια)]. 	<ul style="list-style-type: none"> • exempli gratia (= παραδείγματος χάριν). • id est (= δηλαδή). • quod nocet, saepe docet (= ό,τι βλάπτει, συχνά διδάσκει). • salus populi suprema lex (= υπέρτατος νόμος η σωτηρία/ευημερία του λαού). • magnum opus (= μεγάλο έργο / έργο ζωής) // finis coronat opus (= το τέλος στεφανώννει το έργο) // modus operandi (= τρόπος λειτουργίας / δράσης). • nervus rerum, pecuniam (= ισχύς των πραγμάτων, τα χρήματα). • audio, video, disco (= ακούω, βλέπω, μαθαίνω) // audiatur et altera pars (= ως ακουστεί και η άλλη πλευρά). • anno Domini (= έτος Κυρίου) // in nomine domini (= στο όνομα του Κυρίου). • fata viam invenient (= τα πεπρωμένα θα βρουν τον δρόμο). • mens sana in corpore sano (= <i>νοῦς υγιής έν σώματι υγιεῖ</i>). • res, non verba (= έργα, όχι λόγια) // verba volant, scripta manent (= τα λόγια πετούν, τα γραπτά μένουν) // nullius in verba [= σε κανενός τα λόγια (μη στηρίζεσαι)].
--	--

ΜΑΘΗΜΑ XXX

LECTIO TRICESIMA

Ο ΛΙΚΙΝΙΟΣ ΜΟΥΡΗΝΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΗΘΗ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Πληροφοριακό υλικό

Πηγή κειμένου	Μερικώς διασκευασμένο απόσπασμα από τον δικανικό λόγο του Κικέρωνα <i>Pro Mourēna (Υπέρ του Μουρήνα)</i> , 12.
Συγγραφέας	Ο Marcus Tullius Cicero (Μάρκος Τύλλιος Κικέρων, 106-44 π.Χ) ήταν ρήτορας, πολιτικός και φιλόσοφος της κλασικής ρωμαϊκής εποχής με έντονη δράση στον δημόσιο βίο (ύπατος το 63 π.Χ.)· με τη συγγραφή του εμβάθυνε σε χώρους θεολογικής, κοσμολογικής, ανθρωπολογικής και κυρίως πολιτικής σκέψης με κέντρο αναφοράς πάντοτε τη Ρώμη.
Ένταξη αποσπάσματος στον δικανικό λόγο	Όταν ήταν ύπατος ο Κικέρωνας, με αυτόν τον πειστικό λόγο υπερασπίστηκε επιτυχώς τον Λικίνιο Μουρήνα –έναν εκ των δύο νικητών στις υπατικές εκλογές του 63 π.Χ.– έναντι των κατηγοριών τού –νομομαθή και ηττημένου στις ίδιες εκλογές– Σουλπικίου Ρούφου περί ανηθικότητας, έλλειψης προσόντων για το αξίωμα και «νοθείας» στην προεκλογική εκστρατεία. Στο τμήμα του λόγου, που αναλογεί στο εξεταζόμενο κείμενο, ανασκευάζει την κατηγορία για ανηθικότητα που συνδέθηκε τεχνηέντως με την παραμονή του Μουρήνα στην Ασία.
Περιεχόμενο κειμένου	Απευθυνόμενος στους δικαστές, ο Κικέρωνας υπογραμμίζει ότι: <ul style="list-style-type: none"> • Πράγματι ο Μουρήνας βρέθηκε στην Ασία ως συμπαραστάτης τού – γενναιότατου στρατηγού– πατέρα του και αξίζει τον έπαινο, εφόσον επέδειξε εγκράτεια. • Προφανώς το κατηγορητήριο με την αναφορά της Ασίας αφήνει απέξω την ένδοξη στρατιωτική πορεία του Μουρήνα και στρέφεται στη φήμη για κάποια μεμπτή πράξη του που παραπέμπει σε ανατολίτικα ήθη. • Σημασία, βέβαια, έχουν η ανδρεία του Μουρήνα στην εκπλήρωση του στρατιωτικού του καθήκοντος, η ένθερμη υποστήριξη προς τον πατέρα του ως δείγμα σεβασμού και η καλοτυχία του να ολοκληρώσει τη θητεία του ταυτόχρονα με τη θριαμβευτική νίκη του πατέρα του.
Βασικό θέμα κειμένου	Ο Κικέρωνας ανεβάζει το ύψος της συγκίνησης υπέρ της συγκεκριμένης υπόθεσης και καταφέρνει να ανατρέψει την προβεβλημένη εικόνα ανηθικότητας του Μουρήνα από τους κατηγορούς του, αποδεικνύοντας ότι η υποψία για τα τρυφηλά ήθη της Ανατολής δεν μπορεί να επισκιάσει την εν γένει ηθική του υπόσταση, τις στρατιωτικές ικανότητές του και την προσφορά του στην πατρίδα ως άξιος συνεχιστής του ένδοξου πατέρα του.
Ηθικο-κοινωνικό	Διάχυτη ήταν η αντίληψη για την παρακμή των ηθών στη Ρώμη λόγω

πλαίσιο	των κατακτήσεών της. Ο ιστορικός Γάιος Σαλλούστιος Κρίσπος (86-35 π.Χ.) στο έργο του <i>De Catilinae coniuratione</i> επί τούτω παρουσίασε εξιδανικευμένη την εικόνα των ηθών της αρχαίας Ρώμης μέχρι το 146 π.Χ. Με την αναγνώριση αρετών στους Ρωμαίους μέχρι το συγκεκριμένο έτος ολικής καταστροφής της Καρχηδόνας χρονολογεί την έναρξη της ηθικής κατάπτωσης και εκδηλώνει απαισιόδοξη στάση προς τη σύγχρονή του διαφθορά προβλέποντας ασταμάτητο το κατρακύλημα των ηθών. Εξίσου, όμως, επικρατούσε και η αντίληψη ότι η ηθική παρακμή ήταν συνέπεια της επέκτασης των Ρωμαίων στην ανατολική λεκάνη της Μεσογείου. Γι' αυτό, άλλωστε, η κατηγορία της ανηθικότητας εναντίον του Μουρήνα είχε συγκεκριμένη αναφορά στην παραμονή του στην Ασία, όπου πήρε μέρος στους Μιθριδατικούς πολέμους κατά τη διάρκεια της στρατηγίας του πατέρα του.
Πολιτικό παρασκήνιο της δίκης	<p>Το 63 π.Χ., όταν ήταν ύπατοι ο Μάρκος Τύλλιος Κικέρωνας και ο Γάιος Αντώνιος, διεξήχθησαν οι εκλογές για την υπατεία του επόμενου έτους. Ο Λεύκιος Λικίνιος Μουρήνας και ο Ιούνιος Σιλανός κέρδισαν εις βάρος του Σερβίου Σουλπικίου Ρούφου και του Λευκίου Σεργίου Κατινίλινα. Έτσι, το κατηγορητήριο του Ρούφου εναντίον του Μουρήνα προβλήθηκε στο αποκορύφωμα της κρίσης που οφειλόταν στη συνωμοσία του Κατιλίνα.</p> <p>Θυμίζουμε ότι ο Κατιλίνας μετά την αποτυχία του να καταλάβει την εξουσία στις εκλογές του 64 π.Χ. είχε προχωρήσει στο σχέδιο που ετοίμαζε από χρόνια συγκεντρώνοντας γύρω του ξεπεσμένους ευγενείς και πνιγμένους στα χρέη νέους. Δυσανεσθημένος στο έπακρο με την ήττα του και στις εκλογές του 63 π.Χ. ενέτεινε τις παρασκηνιακές του ενέργειες, αλλά αποκαλύφθηκε από τον Κικέρωνα και εκδιώχθηκε από τη Ρώμη, ενώ οι σύντροφοί του συνελήφθησαν και εκτελέστηκαν. Τελικά, ο Αντώνιος, ο άλλος ύπατος, συνέτριψε τον συνωμότη και τον στρατό του στην ετρουσκική πόλη Pistorium το 62 π.Χ.</p>

Ετυμολογικοί Συσχετισμοί Λατινικών Λέξεων

Με λέξεις ελληνικές ή άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών

<p>iudices → (γαλλ.) justice (= δικαιοσύνη) // (αγγλ.) justice // (γαλλ.) juste (= δίκαιος). Asiā, Asia, Asiam, Asiae → Ασία. viro, virtūtis → βιρτουόζος (< ιταλ. virtuoso). fortissimo → (γαλλ.) fort (= σωματική δύναμη) // (ισπαν.) fortaleza (=</p>	<p>vixit → βίος // βιταλισμός (< γαλλ. vitalisme), βιταμίνη (< γαλλ.). rem → ρεαλισμός (< γαλλ.) // (αγγλ.) real (= πραγματικός). accusatōres [< accuso < ad + causa] → (γαλλ.) cause (= αιτία), accusation (= κατηγορία).</p>
--	--

<p>φρούριο).</p> <p>patri, patre, patris → πατήρ // (γαλλ.) paternel (= πατρικός).</p> <p>magno → μέγας // (αγγλ.) magni-fic (= μεγαλοπρεπής).</p> <p>adiumentum [< ad-iuvo] → (γαλλ.) adiuvant (= βοηθητικός, πρόσθετος).</p> <p>periculis → πείρα, πειρατής· απειρία.</p> <p>solacio → (αγγλ.) solace (= παρηγοριά), (γαλλ.) con-solation.</p> <p>laboribus → λαμβάνω // (αγγλ.) labor (= μόχθος) // (γαλλ.) laboratoire (= εργαστήριο), laborieux (= κοπιώδης).</p> <p>gratulatiōni → (αγγλ.) con-gratulations (= συγχαρητήρια), gratefull (= ευγνώμων) // (γαλλ.) con-gratuler (= συγχαίρω).</p> <p>victoriā, victōriam → (γαλλ.) victoire, (αγγλ.) victory.</p> <p>habet, debēmus (de + habeo) → (γερμ.) haben, (αγγλ.) have.</p> <p>suspiciōnem → (γαλλ.) suspicion (= υποψία) // (αγγλ.) suspect (= ύποπτος).</p> <p>luxuriae → λούσο (< ιταλ.), λουξ (< γαλλ.) // luxury (= πολυτέλεια).</p> <p>Murēnam, Murēnae → Μουρήνας.</p> <p>laudāre, laus → (γαλλ.) laudatif (= κολακευτικός) // (αγγλ.) laudable (= αξιέπαινος).</p> <p>vidit → (Φιδεϊν) ιδέα, βίντεο (< αγγλ.).</p> <p>con-tinenter → (γαλλ.) tenir (= κρατώ) // (αγγλ.) content (= περιεχόμενο).</p>	<p>nomen, nomini → ὄνομα // (γαλλ.) nom (= ὄνομα, ουσιαστικό), (αγγλ.) name.</p> <p>obiecērunt → ἴημι (= ρίχνω).</p> <p>familiae → φαμίλια // (γαλλ.) famille (= οικογένεια) // (αγγλ.) family (= οικογένεια / οικογενειακός).</p> <p>memoria → μέμνημαι· μνήμη, μνημονικός // (αγγλ.) monument (= μνημείο).</p> <p>generi → γένος· γενιά.</p> <p>honos → ονόρε (< ιταλ.) // (αγγλ.) honor (= τιμή) // (γαλλ.) honorable (= αξιότιμος).</p> <p>gloria → (αγγλ.) glory, (γαλλ.) gloire.</p> <p>constitūta → συν-ίστημι // (γαλλ.) constituer (= συγκροτώ, καθορίζω).</p> <p>est → εἰμί.</p> <p>dedecus → (γαλλ.) decent (= αξιοπρεπής).</p> <p>sus-ceptum → (γαλλ.) ac-cepter (= δέχομαι) // (ιταλ.) capire (= καταλαβαίνω).</p> <p>de-portātum → ρα-πόρτο (= αναφορά) (< ιταλ.), πόρτο (= λιμάνι) (< ιταλ.).</p> <p>meruisse → μείρ-ομαι, μέρ-ος.</p> <p>sti-pentia, stipentiōrum → (γαλλ.) dépenser (= ξοδεύω).</p> <p>imperatōre → ιμπεριαλισμός (< γαλλ.).</p> <p>libentissime → (γερμ.) liebe (= αγάπη).</p> <p>pietātis → (γαλλ.) piété (= ευσέβεια).</p> <p>finem → φινάλε, φινίρισμα (< ιταλ.) // (γαλλ.) finaliste (= ο προκριθείς στον τελικό αγώνα διοργάνωσης).</p> <p>triumphum → θρίαμβος.</p> <p>felicītātis → (γαλλ.) félicité (= ευτυχία).</p>
--	---

Με λατινικές φράσεις ή λέξεις

<ul style="list-style-type: none"> • de iure (= εκ του νόμου) // summum ius, summa iniuria [= η υπερβολική δικαιοσύνη (είναι) υπερβολική αδικία]. • pater familias (= ο πατέρας της οικογένειας) // pro patria (= υπέρ πατρίδος). • sui generis (= δικού του γένους, ιδιόρρυθμος) // pro domo sua (→ υπέρ 	<ul style="list-style-type: none"> • esse quam videri (= να είσαι παρά να φαίνεσαι) // audio, video, disco (= ακούω, βλέπω, μαθαίνω). • modus vivendi (= τρόπος διαβίωσης) // in vivo (= διά ζώσης, σε πραγματικές συνθήκες) // viva voce (= διά ζώσης). • res, non verba (= έργα, όχι λόγια) // in medias res (= στη μέση των πραγμάτων) //
--	---

<p>βωμῶν καὶ ἐστιῶν).</p> <ul style="list-style-type: none"> • magnum opus (= μεγάλο ἔργο / ἔργο ζωής) // magna cum laude (= με μεγάλο ἔπαινο). • audaces fortuna iuvat (= ἡ τύχη βοηθά τοὺς τολμηροὺς). • vivere pericolosamente (= ζῆν ἐπικινδύνως). • persona non grata (= ανεπιθύμητο πρόσωπο) // honoris gratia (= τιμῆς ἔνεκεν) // exempli gratia (= παραδείγματος χάριν). • ubi concordia, ibi victoria (= ὅπου ἡ ομόνοια, ἐκεῖ ἡ νίκη) // veni, vidi, vici (= ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα) // vae victis (= ἀλίμονο στους ἠττημένους). • nemo dat quod non habet (= κανένας δὲν δίνει ὅ,τι δὲν ἔχει) // necessitas non habet legem (= ἡ ἀνάγκη δὲν ἔχει νόμο). 	<p>omnium rerum principia parva sunt (= οἱ πρωταρχεῖς ὅλων των πραγμάτων εἶναι μικρές).</p> <ul style="list-style-type: none"> • omnia causa fiunt (= ὅλα γίνονται γιὰ κάποιον λόγο). • nomen est omen (= τὸ ὄνομα εἶναι οἰωνός) // in nomine domini (= στο ὄνομα τοῦ Κυρίου). • alea jacta est (= ὁ κύβος ἐρρίφθη). • in memoriam (= εἰς μνήμην). • sic transit gloria mundi [= ἔτσι περνά ἡ (μάταιη) δόξα στον κόσμο]. • casus belli (= ἀφορμὴ πολέμου) // si vis pacem, para bellum (= ἀν θέλεις εἰρήνη, νὰ ετοιμάζεσαι γιὰ πόλεμο). • divide et impera (= διαίρει καὶ βασιλεύει). • finis coronat opus (= τὸ τέλος στεφανώνει τὸ ἔργο).
--	--

ΜΑΘΗΜΑ XXXI

LECTIO PRIMA ET TRICESIMA

Η ΓΕΝΝΑΙΟΤΗΤΑ ΔΕ ΒΓΑΙΝΕΙ ΠΑΝΤΑ ΣΕ ΚΑΛΟ

Πληροφοριακό υλικό

Πηγή κειμένου	Σύνθεση διασκευασμένων αποσπασμάτων από το ιστορικό έργο του Λιβίου <i>Ab urbe condita</i> (<i>Από κτίσεως πόλεως</i>), 8. 6,14 - 7,22.
Συγγραφέας	Ο Titus Livius (Τίτος Λίβιος, 59 π.Χ. - 17 μ.Χ.), που υπήρξε φίλος του αυτοκράτορα Αυγούστου, δεν ανήλθε σε κάποιο δημόσιο αξίωμα, αλλά αφιέρωσε τη ζωή του στην ιστοριογραφία.
Ένταξη αποσπάσματος στο έργο	Στην πεζογραφική παρουσίαση της ιστορικής διαδρομής της «αιώνιας Πόλης» από την ίδρυσή της (εξ ου και ο τίτλος του έργου <i>Ab urbe condita</i>) ως το 9 π.Χ., ο Λίβιος μάλλον θέτει σε δεύτερο πλάνο την αντικειμενικότητα και την αλήθεια, εφόσον υπηρετεί τον ηθικο-διδασκτικό του στόχο και δεν φροντίζει επαρκώς για την έρευνα των πηγών. Σε πολλά εκ των 142 βιβλίων της συγγραφής του συμπεριλαμβάνει αφηγήσεις που εξεικονίζουν με ιδιαίτερη ζωντάνια τη δράση σημαντικών προσωπικοτήτων, όπως συμβαίνει και στο δοθέν απόσπασμα για τον ύπατο Τίτο Μάνλιο και την ακραία τιμωρία που επέβαλε στον γιο του.
Περιεχόμενο κειμένου	Από την εξιστόρηση του Λιβίου πληροφορούμαστε ότι: <ul style="list-style-type: none"> • Λίγο πριν φύγει από το στρατόπεδο, ο Τίτος Μάνλιος, αριστοκρατικής καταγωγής ύπατος και αρχιστράτηγος στον Λατινικό πόλεμο, απαγόρευσε την εμπλοκή όλων των στρατιωτών σε μάχη. • Αντίθετα από τη γενική εντολή, ο γιος του Μανλίου περνώντας έφιππος μπροστά από το στρατόπεδο των εχθρών ανταποκρίθηκε στην πρόκληση του αρχηγού τους να μονομαχήσει μαζί του. • Η νίκη του νεαρού, που σκότωσε και σύλευσε τον αντίπαλό του, έτρεψε τους εχθρούς σε φυγή. • Μόλις επέστρεψε ο ύπατος, τιμώρησε με θάνατο τον γιο του, αδιαφορώντας για τον πανικό που έσπειρε στους εχθρούς.
Βασικό θέμα κειμένου	Το ιστορούμενο επεισόδιο είναι δείγμα της σιδερένιας πειθαρχίας του ρωμαϊκού στρατού, στην οποία φαίνεται ότι εν μέρει οφείλεται όχι μόνο η αποτελεσματικότητά του αλλά και η δημιουργία της αυτοκρατορίας. Έτσι ερμηνεύεται η ακραία απόφαση του Μανλίου εναντίον του γιου του, γιατί παράκουσε τη ρητή διαταγή του και υπονόμωσε τη στρατιωτική πειθαρχία (<i>disciplinam militārem</i>) με την άκαιρη εκδήλωση της γενναιότητάς του.
Συναφείς αναφορές	<ul style="list-style-type: none"> • Η περιφρόνηση της στρατιωτικής πειθαρχίας γίνεται αντιληπτή από την παρατήρηση του ιστορικού Σαλλουστίου ότι κατά τους πρώτους αιώνες της Ρώμης επιβαλλόταν πιο συχνά τιμωρία για συμμετοχή σε

	<p>μάχη αντίθετα από τις διαταγές, παρά για εγκατάλειψη θέσης και υποχώρηση από δειλία.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Γενικότερα, θεωρείται ότι μαζί με την πειθαρχία συνέβαλλαν στην επικράτηση των Ρωμαίων η ακλόνητη επιμονή και η πίστη στις προγονικές αρετές (αφοσίωση στην πατρίδα, σεβασμός στους ανωτέρους, υπακοή στους θεσπισμένους νόμους).
Ιστορικό πλαίσιο	<p>Στον Λατινικό πόλεμο (340-338 π.Χ.) οι επικεφαλής ύπατοι Manlius Titus Imperiosus "Torquatus" (Μάνλιος Τίτος Ιμπεριόζος «Τορκουάτος») και Publius Decius Mus² (Πόπλιος Δέκιος Μους) είχαν απαγορεύσει κάθε είδους πρωτοβουλία στους Ρωμαίους στρατιώτες αλλά κυρίως την επαφή ή τη συμπλοκή με τους Λατίνους, λαμβάνοντας υπόψη τη φυλετική τους συγγένεια και τις πρότερες σχέσεις τους ως συμμάχων. Το παράπτωμα απειθαρχίας του συνονόματου γιου του Τίτου Μανλίου με αποτέλεσμα τον αποκεφαλισμό του συνέβη στη μάχη του Βεζουβίου.</p>
Περί του Τίτου Μανλίου	<p>Δικτάτορας αρχικά και κατόπιν ύπατος, ο Τίτος Μάνλιος λέγεται ότι είχε λάβει το προσωνύμιο Torquatus, όταν σκότωσε σε μονομαχία κάποιον Γαλάτη και του πήρε το διακριτικό περιδέραιο, torques. Αντιμετωπίστηκε ως ηρωική μορφή και έγινε παράδειγμα ρωμαϊκής –υϊκής– ευσέβειας (pietas) σώζοντας τον πατέρα του από δίωξη. Η αυστηρότητά του, που συνέτριψε ακόμη και το πατρικό αίσθημα υπέρ της εφαρμογής των στρατιωτικών παραδόσεων κατά την εκτέλεση του γιου του, αποκρυσταλλώθηκε στην παροιμιώδη έκφραση Manliana imperia.</p>

Ετυμολογικοί Συσχετισμοί Λατινικών Λέξεων

Με λέξεις ελληνικές ή άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών

<p>Latīno, Latīnus → Λάτιο, Λατίνοι, Λατινικός.</p> <p>Titus Manlius → Τίτος Μάνλιος.</p> <p>consul, consulis → (γαλλ.) consul (= πρόξενος), consuler (= συμβουλευώ).</p> <p>nobili → γινώσκω // (γαλλ.) noble (= ευγενής, αριστοκράτης).</p> <p>genere → γένος· γενιά.</p> <p>natu → γί-γνο-μαι, γνήσιος // natūra (= φύση), natural· νατουραλισμός (< γαλλ.).</p> <p>exercitu → (ισπαν.) ejército (= στρατός) //</p>	<p>eventu → <i>βαίνω</i> // (γαλλ.) avenue (= λεωφόρος).</p> <p>cernātur → <i>κρίνω</i>.</p> <p>miles → μιλιταρισμός (< γαλλ.).</p> <p>virtūte [< vir] → βιρτουόζος (< ιταλ. virtuoso).</p> <p>antecellat [< ante + cello < celsus] → <i>κολωνός</i>.</p> <p>adulescens, adulescentem → (γαλλ.) adulte (= ενήλικος).</p> <p>viribus → (Γις) <i>ίζ</i> (= δύναμη).</p>
--	---

² Ο Δέκιος αφιέρωσε (καθαγίασε) τον εαυτό του στον θάνατο (devotio) έναντι της νίκης του ρωμαϊκού στρατού· παράβαλε το πληροφοριακό υλικό στο μάθημα XXII.

<p>(γαλλ.) <i>exercice</i> (= άσκηση). Rōmanōrum, Rōmāno → Ρώμη, Ρωμαίος, ρωμαϊκός, ρωμιός. castris, castra → κάστρο. abīret → <i>εἶμι</i> // ιταμός. edixit → <i>δείκ-νυμι</i> (= δείχνω) // (γαλλ.) <i>dictionnaire</i> (= λεξικό), <i>dictée</i> (= ορθογραφία, υπαγόρευση). pugnā, pugnandi → <i>πύξ</i> (= γροθιά)· πυγμή. abs-tinērent → (γαλλ.) <i>tenir</i> (= κρατώ), (γαλλ.) <i>abstinence</i> (= αποχή). paulo → <i>παῦρος</i> (= μικρός, λίγος). hostium, hoste, hostes → (αγγλ.) <i>host</i> (= ξενιστής) // (γαλλ.) <i>hostilite</i> (= εχθρότητα). praeter-equitāvit → <i>ἵππος</i>. duce → <i>δούκας</i>. verbis → (Φερέω) <i>έρῶ</i> // (γαλλ.) <i>verbe</i> (= ρήμα)· βερμπαλισμός (< γαλλ.). est, erant → <i>εἰμί</i>. congregiāmur → <i>κογκρέσον</i> (= συνάθροιση) < ιταλ. <i>congresso</i> με αλλαγή της σημασίας κατά το αγγλικό <i>congress</i> // (αγγλ.) <i>egress</i> (= έξοδος). singulāris → (αγγλ.) <i>single</i> (= μοναδικός) // (γαλλ.) <i>singularité</i> (= μοναδικότητα).</p>	<p>confisus → <i>πειθῶ</i> // (γαλλ.) <i>con-fiance</i> (= εμπιστοσύνη) // (αγγλ.) <i>con-fidence</i> (= αυτοπεποίθηση). cupiditāte → (γαλλ.) <i>cupide</i> (= άπληστος), <i>cupidité</i> (= απληστία). permōtus → <i>μοτέρ</i> (< γαλλ.) // <i>μοτίβο</i> (επαναλαμβανόμενο στοιχείο μουσικού θέματος) [< ιταλ. <i>motivo</i> (= κίνητρο)] // (αγγλ.) <i>move</i> (= κινούμαι), <i>motion</i> (= κίνηση). fortior → (γαλλ.) <i>fort</i> (= σωματική δύναμη) // (ισπαν.) <i>fortaleza</i> (= φρούριο). armis → <i>άρμα</i>, <i>αρματολός</i> // (γαλλ.) <i>armée</i> (= στρατός). spoliāvit → (αγγλ.) <i>spoil</i> (= λάφυρο). fugā, fugāti → <i>φεύγω</i>, <i>φυγή</i> // (αγγλ.) <i>fugitive</i> (= φυγάς). salūtem → (γαλλ.) <i>salutation</i> (= χαιρετισμός). petivērunt → <i>πί-πτ-ω</i>· πετ-ώ. revertisset → (<i>verso</i>) <i>βέρσο</i> (= πίσω μέρος σελίδας), <i>ρεβέρ</i> (< γαλλ.), <i>v.s.</i> (= εναντίον). operā [< <i>opus</i>] → <i>όπερα</i>, <i>οπερέτα</i> (< ιταλ.). morte → <i>θροτός</i> // (γαλλ.) <i>mort</i> (= νεκρός) // (αγγλ.) <i>mortal</i> (= θνητός).</p>
--	---

Με λατινικές φράσεις ή λέξεις

<ul style="list-style-type: none"> • <i>casus belli</i> (= αφορμή πολέμου) // <i>si vis pacem, para bellum</i> (= αν θέλεις ειρήνη, να ετοιμάζεσαι για πόλεμο). • <i>sui generis</i> (= δικού του γένους, ιδιόρρυθμος). • <i>omnes vias Romam ducunt</i> (= όλοι οι δρόμοι οδηγούν στη Ρώμη) // <i>pax Romana</i> (= Ρωμαϊκή ειρήνη). • <i>quidquid latine dictum sit, altum videtur</i> (= ό,τι είναι ειπωμένο στα λατινικά, φαίνεται υψηλό) // <i>dictum factum</i> (= <i>ἄμ' ἔπος, ἄμ' ἔργον</i>). • <i>erga omnes</i> (= έναντι όλων). 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>ultra vires</i> (= πέραν των δυνάμεων). • <i>ad proprio motu</i> (= αυθόρμητα, εθελοντικά). • <i>inter arma silent leges</i> [= στον πόλεμο (ανάμεσα στα όπλα) σιγούν οι νόμοι]. • <i>fugit irreparabile tempus</i> (= φεύγει αμετάκλητος ο χρόνος) // <i>fugit hora</i> (= φεύγει η ώρα). • <i>salus populi suprema lex</i> (= υπέρτατος νόμος η σωτηρία/ευημερία του λαού). • <i>modus operandi</i> (= τρόπος λειτουργίας / δράσης) // <i>magnum opus</i> (= μεγάλο έργο / έργο ζωής) // <i>finis coronat opus</i> (= το τέλος
---	--

<ul style="list-style-type: none"> • post aditum (= μετά την έξοδο). • filioque (= και από τον Υιό). • paucis verbis (= με λίγα λόγια) // res, non verba (= έργα, όχι λόγια) // verba volant, scripta manent (= τα λόγια πετούν, τα γραπτά μένουν) // nullius in verba [= σε κανενός τα λόγια (μη στηρίζεσαι)]. • fata viam invenient (= τα πεπρωμένα θα βρουν τον δρόμο) // veni, vidi, vici (= ήλθον, είδον, ένίκησα). 	<p>στεφανώνει το έργο).</p> <ul style="list-style-type: none"> • mors ultima ratio (= ο θάνατος τον έσχατο λόγο) // memento mori (= θυμήσου τον θάνατο) // ave Caesar, morituri te salutant (= χαίρε, Καίσαρα, οι μελλοθάνατοι σε χαιρετούν).
--	---

ΕΛΛΗΝΟΕΚΔΟΤΙΚΗ

ΜΑΘΗΜΑ XXXII

LECTIO ALTERA ET TRICESIMA

ΕΝΑΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Πληροφοριακό υλικό

Πηγή κειμένου	Διασκευασμένο απόσπασμα από τον δικανικό λόγο του Κικέρωνα <i>Pro Archiā poētā</i> , 14.
Συγγραφέας	Ο Marcus Tullius Cicero (Μάρκος Τύλλιος Κικέρων, 106-44 π.Χ.) ήταν ρήτορας, πολιτικός και φιλόσοφος της κλασικής ρωμαϊκής εποχής με έντονη δράση στον δημόσιο βίο (ύπατος το 63 π.Χ.)· με τη συγγραφή του εμπάθυνε σε χώρους θεολογικής, κοσμολογικής, ανθρωπολογικής και κυρίως πολιτικής σκέψης με κέντρο αναφοράς πάντοτε τη Ρώμη.
Ένταξη αποσπάσματος στον δικανικό λόγο	Με αυτή την πειστική αγόρευση υπερασπίστηκε επιτυχώς ο Κικέρωνας το 62 π.Χ. τον Έλληνα ποιητή από την Αντιόχεια Αρχία έναντι του κατηγορού του Γρατίου, ο οποίος προσέβαλε την ειλημμένη απόφαση πολιτογράφησης του για τεχνικούς –στην ουσία για πολιτικούς– λόγους. Στο τμήμα της αγόρευσής του, που αναλογεί στο εξεταζόμενο κείμενο, ο ρήτορας αφορμάται από την ποιητική ιδιότητα του Αρχία και προβαίνει σε έναν εύγλωττο έπαινο της ηθικο-διδασκτικής διάστασης των λογοτεχνικών έργων με οπτική καθαρά ρωμαϊκή. Εν συνόλω ο λόγος του αυτός θεωρείται ένας από τους πιο λαμπρούς πανηγυρικούς της λογοτεχνίας που γράφτηκαν στην αρχαιότητα.
Περιεχόμενο κειμένου	<p>Δεδομένου ότι ο Κικέρωνας απευθύνεται στους δικαστές, υπογραμμίζει ότι:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Τα λογοτεχνικά κείμενα της αρχαιότητας διασώζουν και προβάλλουν υποδείγματα συμπεριφοράς. • Έλληνες και Λατίνοι συγγραφείς κληροδότησαν πάμπολλες εικόνες γενναιότατων ανδρών προς μίμηση. • Ο ίδιος ακολουθούσε πάντα τέτοιου είδους πρότυπα αποσκοπώντας στη σωστή διοίκηση και διαχείριση της πολιτείας. • Με την προσήλωσή του σε εξέχουσες προσωπικότητες διέπλαθε την ψυχή και τον νου του. • Έτσι και εκείνος, αξιώνοντας τον έπαινο και την τιμή, απαξιώνοντας τη σωματική ταλαιπωρία και τους θανάσιμους κινδύνους, κατάφερε να ριχτεί σε κρίσιμους αγώνες υπέρ της κοινής σωτηρίας.
Βασικό θέμα κειμένου	Και στην περίπτωση αυτή ο Κικέρωνας εισάγει συγκινησιακό φορτίο στην υπερασπιστική επιχειρηματολογία του. Θέτει επί τούτω σε δεύτερο πλάνο το νομικό σκέλος της υπόθεσης για τους τυπικούς όρους πολιτογράφησης και στρέφει το ενδιαφέρον των δικαστών στην αναγνώριση που ούτως ή άλλως οφείλουν οι Ρωμαίοι στον Αρχία για την πνευματική του προσφορά. Εγκωμιάζοντας δηλαδή τη λογοτεχνία που

	κομίζει υποδείγματα συμπεριφοράς σπουδαιών ανδρών, για να τα μιμούνται οι νεότεροι, αναδεικνύει για τον ίδιο λόγο εμμέσως την αξία του Αρχία ως ποιητή και την ανάγκη να του διασφαλιστεί πλέον πέραν κάθε αμφιβολίας η ρωμαϊκή υπηκοότητα και <i>honoris gratiā</i> (τιμής ἕνεκεν).
Συναφής αναφορά	Λέγεται ότι ο επιγραμματοποιός Αρχίας είχε πλέξει το εγκώμιο δύο ικανότατων στρατηγών, του Γαΐου Μαρίου για τον νικηφόρο πόλεμο ενάντια στους Κίμβρους και του Λουκούλλου αντίστοιχα κατά του Μιθριδάτη.
Αυτο-αναφορικότητα	Αξιοσημείωτη είναι η επιλογή του Κικέρωνα να αναφερθεί στον εαυτό του παραδεχόμενος ότι η μίμηση προτύπων συμπεριφοράς (προερχομένων από λογοτεχνικά κείμενα) καθόρισε τον ιδιωτικό και δημόσιο βίο του. Η τοποθέτησή του έχει ιδιαίτερη σημασία, δεδομένου ότι ήταν πρόσωπο εγνωσμένου κύρους και την προηγούμενη χρονιά ως ύπατος προσέφερε μέγιστη υπηρεσία στη Ρώμη αποκαλύπτοντας και συντρίβοντας τη συνωμοσία του Κατιλίνα.
Πολιτικό παρασκήνιο της δίκης	Είναι γνωστό ότι ο Aulus Licinius Archia (Αύλος Λικίνιος Αρχίας) είχε κερδίσει την εύνοια της επιφανούς οικογενείας των Λουκούλλων. Συγκεκριμένα, ο Lucius Licinius Lucullus (Λεύκιος Λικίνιος Λούκουλος) – φιλέλληνας, λάτρης της λογοτεχνίας και των τεχνών– του είχε εξασφαλίσει το 93 π.Χ. την υπηκοότητά του της Ηρακλείας στη Λουκανία (περιοχή της Κάτω Ιταλίας), στην οποία ο Αρχίας βάσισε την αξίωσή του για ρωμαϊκά δικαιώματα εκμεταλλεόμενος και το γεγονός ότι το 89 π.Χ. ο πλαυτιανός-παπιριανός νόμος χορηγούσε ρωμαϊκή υπηκοότητα σε όποιο μέλος των ιταλικών κοινοτήτων την αξίωνε μέσα σε 60 μέρες. Με το σκεπτικό αυτό, ο Αρχίας ήταν ρωμαίος υπήκοος και προφανώς ζούσε στη Ρώμη υπό την προστασία των Λουκούλλων μέχρι το 62 π.Χ., το έτος κατά το οποίο χρονολογείται ο υπερασπιστικός λόγος του Κικέρωνα. Αν λοιπόν ο Γράτιος προσέβαλε τη σχετική απόφαση της πολιτογράφησης του Αρχία για «τεχνικούς» λόγους, ενδεχομένως λόγω έλλειψης αποδεικτικής μαρτυρίας για την εγγραφή του, τότε ο στόχος της κατηγορίας του μάλλον ήταν οι προστάτες του ποιητή και όχι ο ίδιος. Πάντως ο Κικέρωνας τον αντέκρουσε προσάγοντας σχετικές μαρτυρίες.

Ετυμολογικοί Συσχετισμοί Λατινικών Λέξεων

Με λέξεις ελληνικές ή άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών

pleni, plenae → <i>πίμπλημι / πληθύς</i> : πλήθος, πλημμύρα, πλήρης, πλησμονή. sunt, esse → <i>είμι</i> .	ad-ministrandi → (γαλλ.) <i>ministre</i> (= υπουργός) // (αγγλ.) <i>ad-ministration</i> (= διαχείριση).
--	--

<p>libri → λιμπρέτο (< ιταλ.).</p> <p>sapientium → (ισπαν.) sabio (= σοφός).</p> <p>voces → (αγγλ.) vocal (= φωνητικός), voice (= φωνή), revocation (= ανάκληση) // (γαλλ.) vocabilaire (= λεξιλόγιο).</p> <p>exemplōrum → (γαλλ.) exemple (= παράδειγμα).</p> <p>vetustas [< vetus] → veteranus → βετεράνος.</p> <p>iacērent, ob-icere → ἴημι (= ρίχνω).</p> <p>tenebris → (γαλλ.) ténèbres (= σκοτάδι).</p> <p>litterārum → (γαλλ.) lettre (= γράμμα), littérature (= λογοτεχνία).</p> <p>lumen → λευκ-ός, λύχ-νος // (γαλλ.) lune (= φεγγάρι, σελήνη), lumière (= φως).</p> <p>accederet → (γαλλ.) accéder à (= προσπελαύνω, φτάνω).</p> <p>multas → μάλα (= πολύ).</p> <p>imagines → (γαλλ.) image (= εικόνα) // (αγγλ.) imagine (= φαντάζομαι).</p> <p>fortissimōrum → (γαλλ.) fort (= σωματική δύναμη) // (ισπαν.) fortaleza (= φρούριο).</p> <p>virōrum → βιρτουόζος (< ιταλ. virtuoso).</p> <p>solum → σόλο (< ιταλ.), σολίστ(ας).</p> <p>intuendum [in + tuor] → tutor → (γαλλ.) tuteur (= παιδαγωγός).</p> <p>imitandum → (γαλλ.) imiter (= μιμούμαι) // ιμιτασιόν (< imitation, γαλλ.).</p> <p>scriptōres → σκάριφος (= όργανο γραφής), σκαρίφημα // (αγγλ.) script (σενάριο κινηματογραφικής ταινίας).</p> <p>Graeci → Γραϊκός.</p> <p>Latini → Λάτιο, Λατίνοι, Λατινικός.</p> <p>re-liquērunt → λείπω, λοιπός.</p> <p>cupidus → (γαλλ.) cupide (= άπληστος), cupidité (= απληστία).</p> <p>bene → μπονα-μάς [< ιταλ. bona mano (= καλό χέρι)], μπουνάτσα (< βενετ.) (= καλοκαιρία), μπόνους.</p>	<p>rem → ρεαλισμός (< γαλλ.) // (αγγλ.) real (= πραγματικός).</p> <p>publicam → (γαλλ.) publique (= δημόσιος).</p> <p>rem publicam → ρεπουμπλικανός, ρεπουμπλικανισμός // ρεπούμπλικα (= είδος ανδρικού καπέλου) (< ιταλ.).</p> <p>semper → (ισπαν.) siempre (= πάντα).</p> <p>proponēbam → (γαλλ.) positioner (= τοποθετώ) // position (= θέση).</p> <p>colendo → κουλτούρα (< ιταλ.).</p> <p>cogitando → (γαλλ.) cogiter (= αναλογίζομαι, σκέφτομαι έντονα).</p> <p>homines → ουμανισμός (< γαλλ.).</p> <p>ex-celentes [< ex + cello < celsus] → κολωνός // (αγγλ.) excellent (= εξάριετος).</p> <p>animi → ανιμισμός (< γαλλ.) / άνεμος.</p> <p>mentem → μιμνήσκω, μνήμη, μέντωρ // (γαλλ.) mental (= διανοητικός).</p> <p>conformābam → φόρμα, φόρμουλα (< ιταλ.).</p> <p>laudāre, laus → (γαλλ.) laudatif (= κολακευτικός) // (αγγλ.) laudable (= αξιέπαινος).</p> <p>honestātem → ονόρε (< ιταλ.) // (αγγλ.) honor (= τιμή) // (γαλλ.) honorable (= αξιότιμος).</p> <p>expetendo → πί-πτ-ω' πετ-ώ.</p> <p>corpus → κόρπους (= σώμα κειμένων).</p> <p>pericula → πείρα, πειρατής' απειρία.</p> <p>mortis → θροτός // (γαλλ.) mort (= νεκρός) // (αγγλ.) mortal (= θνητός).</p> <p>parvi → παῦρος (= μικρός, λίγος).</p> <p>ducendo → (αγγλ.) ad-ductor (= προσαγωγός μυσ) // (γαλλ.) con-ducteur (= οδηγός).</p> <p>salūte → (γαλλ.) salutation (= χαιρετισμός).</p> <p>potui → [possum < rotis (= δυνατός) + sum] → πόσις, δεσ-πότης («κύριος σπιτιού»).</p>
---	--

Με λατινικές φράσεις ή λέξεις

<ul style="list-style-type: none"> • erga omnes (= έναντι όλων) // omnes viae Romam ducunt (= όλοι οι δρόμοι οδηγούν στη Ρώμη) // omnium rerum principia parva sunt (= οι πρωταρχές όλων των πραγμάτων είναι μικρές). • ex libris (= από τη βιβλιοθήκη / βιβλιογραφία) // time hominem unius libri (= να φοβάσαι τον άνθρωπο του ενός βιβλίου). • homo sapiens [= (ανθρωπολογικός όρος) «άνθρωπος σοφός»]. • νίνα voce (= διά ζώσης) // una voce (= ομόφωνα). • exempli gratia (= παραδείγματος χάριν). • alea jacta est (= ο κύβος έρρίφθη). • multa paucis [= πολλά με λίγα (μέσα/λόγια)]. • verba volant, scripta manent (= τα λόγια πετούν, τα γραπτά μένουν) // post scriptum (= υστερόγραφο). • Graeca sunt, non leguntur (= είναι ελληνικά, δεν διαβάζονται) // ad calendas Graecas [= στις ελληνικές καλένδες → δηλαδή, ποτέ]. • quidquid latine dictum sit, altum videtur (= ό,τι είναι ειπωμένο στα λατινικά, φαίνεται υψηλό). • ubi bene, ibi patria [= όπου (είσαι) καλά, εκεί η πατρίδα] // bona fide (= καλή τή πίστει). 	<ul style="list-style-type: none"> • res, non verba (= έργα, όχι λόγια) // in medias res (= στη μέση των πραγμάτων). • cogito ergo sum (= σκέπτομαι, άρα υπάρχω). • nihil homini certum est (= τίποτε στον άνθρωπο δεν είναι βέβαιο) // homo homini lupus (= λύκος ο άνθρωπος για τον άνθρωπο). • vultus est index animi (= το πρόσωπο είναι δείκτης της ψυχής) // ex animio (= από καρδιάς/ψυχής, ειλικρινά) // aequo animio (= με ήρεμο μυαλό). • mens sana in corpore sano (= νοῦς ὑγιής ἐν σώματι ὑγιεῖ) // amantes a-mentes (= τρελοί οι ερωτευμένοι). • pro forma (= για τους τύπους) // modo et forma (= κατά τον τρόπο και το σχήμα). • magna cum laude (= με μεγάλο έπαινο). • honoris gratia (= τιμῆς ἔνεκεν). • vivere periculosamente (= ζῆν ἐπικινδύνως). • mors ultima ratio (= ο θάνατος τον έσχατο λόγο). • salus populi suprema lex (= υπέρτατος νόμος η σωτηρία/ευημερία του λαού). • non omnia possumus omnes [= δεν μπορούμε όλοι (να τα κάνουμε) όλα].
---	--

ΜΑΘΗΜΑ XXXIII

LECTIO TERTIA ET TRICESIMA

ΚΑΙΡΟΣ ΓΙΑ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ

Πληροφοριακό υλικό

Πηγή κειμένου	Μερικώς διασκευασμένο απόσπασμα από τον λόγο του Κικέρωνα <i>Pro Marcello</i> , 8.
Συγγραφέας	Ο Marcus Tullius Cicero (Μάρκος Τύλλιος Κικέρων, 106-44 π.Χ.) ήταν ρήτορας, πολιτικός και φιλόσοφος της κλασικής ρωμαϊκής εποχής με έντονη δράση στον δημόσιο βίο (ύπατος το 63 π.Χ.)· με τη συγγραφή του εμβάθυνε σε χώρους θεολογικής, κοσμολογικής, ανθρωπολογικής και κυρίως πολιτικής σκέψης με κέντρο αναφοράς πάντοτε τη Ρώμη.
Ένταξη αποσπάσματος στον λόγο	Η ομιλία –δείγμα επιδεικτικής ρητορείας– του Κικέρωνα έγινε στη Σύγκλητο μετά την αμνήστευση του Μαρκέλλου το 46 π.Χ. Εκλαμβάνεται ως <i>gratulatio</i> (ευχαριστήριο λόγος) προς τον Καίσαρα για την απόφασή του αυτή. Ο ρήτορας δράττεται της ευκαιρίας όχι μόνο να του εκφράσει τον θαυμασμό και τον σεβασμό του, αλλά και να προβάλει τεχνηέντως πολιτικές υποδείξεις. Στο τμήμα του λόγου, που αναλογεί στο εξεταζόμενο απόσπασμα, τοποθετείται για το ευαίσθητο και οδυνηρό θέμα του εμφυλίου πολέμου εξεικονίζοντας τον τραγικό απόηχο της δράσης των δύο αντιπάλων στη Ρώμη και συνιστά στον νικητή ένα ευρύ πρόγραμμα ανασυγκρότησης.
Περιεχόμενο κειμένου	Απευθυνόμενος στον Γάιο Ιούλιο Καίσαρα, ο Κικέρωνας επισημαίνει ότι: <ul style="list-style-type: none"> • Μόνον από εκείνον εξαρτάται η ανασυγκρότηση όλων όσα επλήγησαν από τον αναπόφευκτο εμφύλιο πόλεμο· δηλαδή, αναδιοργάνωση δικαιοσύνης, αποκατάσταση εμπορικής πίστης, χαλιναγώγηση παθών, επιδίωξη αύξησης πληθυσμού. • Χρειάζεται αυστηρή νομοθεσία για τη στερέωση όλων όσα έχουν καταλυθεί. • Μέσα στην παθολογία του εμφυλίου πολλές υπήρξαν οι απώλειες της ρημαγμένης πολιτείας και σε διακριτικά του κύρους της και σε στηρίγματα της σταθερότητά της. • Στον πόλεμο και οι δύο αρχηγοί διέπραξαν πολλά, που θα τα απέτρεπαν στην ειρήνη. • Άρα, εκείνος πρέπει να συνδράμει την πολιτεία και μόνο ο ίδιος μπορεί να θεραπεύσει όλες τις πληγές του πολέμου, κανείς άλλος.
Βασικό θέμα κειμένου	Λαμβάνοντας υπόψη την ψυχολογία των αντιπάλων αλλά κυρίως εστιάζοντας στη συμπεριφορά του νικητή, ο Κικέρωνας υπογραμμίζει στον Καίσαρα ότι είναι καιρός η Ρώμη να απαλλαγεί εξ ολοκλήρου από τα συντρίμια του εμφυλίου, να ανακτήσει και να σταθεροποιήσει το πρότερο μεγαλείο της. Δεδομένης της συντριβής κάθε άλλης πολιτικής

	δύναμης, εξαρτά την παλινόρθωση της πατρίδας από τον πανίσχυρο πλέον ηγέτη.
Ιστορικό ορόσημο	Καθοριστική για τον βιαιότερο εμφύλιο πόλεμο των Ρωμαίων υπήρξε η μάχη των Φαρσάλων ανάμεσα στα στρατεύματα του Καίσαρα και του Πομπηίου στις 9 Αυγούστου του 48 π.Χ. Ο ηττημένος Πομπήιος διέφυγε, αλλά δολοφονήθηκε την ίδια χρονιά στην Αίγυπτο. Ο Καίσαρας, αφού κατέστειλε και τα τελευταία υπολείμματα της αντιπολίτευσης, έγινε ο απόλυτος κυρίαρχος στη Ρώμη.
Περί του Μαρκέλλου	Ο Marcus Claudius Marcellus (Μάρκος Κλαύδιος Μάρκελλος) υπήρξε ταμίας το 65 π.Χ. και ύπατος το 51 π.Χ., φίλος του Κικέρωνα, προσκείμενος στην παράταξη του Πομπηίου και πολιτικός αντίπαλος του Καίσαρα. Μετά τη μάχη στα Φάρσαλα, απογοητευμένος για τη συντριβή της παράταξής του, αυτοεξορίστηκε στη Μυτιλήνη. Το 46 π.Χ. σε συνεδρίαση της Συγκλήτου, αν και ο Καίσαρας αρχικά είχε αντιδράσει στην ανάκλησή του, γιατί είχε ασκήσει επί σειρά ετών πολεμική εναντίον του, δήλωσε ότι δεν θα αρνηθεί το αίτημα απονομής χάριτος στον Μάρκελλο εκ μέρους του Γαΐου Μαρκέλλου (ξαδέρφου του εξορίστου) και άλλων συγκλητικών. Στη συνέχεια ο Κικέρωνας εκφώνησε τον σχετικό ευχαριστήριο λόγο. Ωστόσο, ο Μάρκελλος δεν πρόλαβε να επιστρέψει στη Ρώμη, διότι δολοφονήθηκε στον Πειραιά το 45 π.Χ.
Πολιτικά κίνητρα του Κικέρωνα	Λέγεται ότι ο Κικέρωνας πήγε με το μέρος του Πομπηίου, επειδή είχε υποστηρίξει τη δική του ανάκληση από την εξορία το 57 π.Χ. Δεν συμμετείχε στη μάχη των Φαρσάλων πιθανόν λόγω ασθενείας. Καθώς ανήκε στην παράταξη των ηττημένων και ήταν συντετριμμένος για τον αυτοεξόριστο φίλο του Μάρκελλο, παρίστατο μόνο στη Σύγκλητο αλλά δεν είχε εκφωνήσει κανένα λόγο μέχρι τη συγκεκριμένη ομιλία του <i>Pro Marcello</i> . Η <i>clementia</i> (επιείκεια) του Καίσαρα, που διαφάνηκε από τη γενναιόδωρη απόφασή του στην περίπτωση του Μαρκέλλου, του έδωσε την αφορμή να σπάσει τη σιωπή του, ώστε να αναγνωρίσει και σε προσωπικό επίπεδο ότι ο ηγέτης δεν είχε κινηθεί εναντίον του μολονότι και ο ίδιος υπήρξε πολιτικός του αντίπαλος. Εκμεταλλευόμενος την περίσταση, εγκωμιάζει τον Καίσαρα ως ιδανικό πολιτικό, για να εξασφαλίσει την εύνοια και την προσοχή του. Στην ουσία, εκφράζει τα αιτήματά του επενδύοντάς τα με υπέρμετρους επαίνους προς τον ηγεμόνα. Προφανώς δεν αγνοεί τα μέτρα που ήδη εφάρμοζε ο Καίσαρας, αλλά το ζητούμενό του είναι εάν ο ηγέτης θα συνεχίσει να ασκεί την πολιτική της συμφιλίωσης, εάν θα αποκαταστήσει τελικά τη δημοκρατία στη Ρώμη.

Ετυμολογικοί Συσχετισμοί Λατινικών Λέξεων

Με λέξεις ελληνικές ή άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών

<p>sunt, est → <i>είμι</i>. excitanta → (γαλλ.) in-citer (= υποκινώ). uni → ένας. Gaius → Γάιος. Caesar → Καίσαρας, καισαρική (τομή), καισαρισμός. iacēre → <i>ΐημι</i> (= ρίχνω). sentis → (γαλλ.) sentir (= αισθάνομαι, νιώθω), sensible (= ευαίσθητος). perculsa [< per + cello < celsus] → <i>κολωνός</i> // (αγγλ.) ex-cellent (= εξαίρετος). pro-strāta → <i>στόρνυμι</i> // (γαλλ.) pro-sterner (= υποκύπτω) // (αγγλ.) prostration (= κατάπτωση). impetu → <i>πί-πτ-ω</i>· πετ-ώ. necesse → νεσεσέρ (< nécessaire, γαλλ.) // (αγγλ.) necessity (= αναγκαιότητα). constituenda → <i>συν-ίστημι</i> // (γαλλ.) constituer (= συγκροτώ, καθορίζω). iudicia [< iudex] → (γαλλ.) justice (= δικαιοσύνη) // (αγγλ.) justice // (γαλλ.) juste (= δίκαιος). revocanda → (αγγλ.) vocal (= φωνητικός), voice (= φωνή), revocation (= ανάκληση) // (γαλλ.) vocabilaire (= λεξιλόγιο). fides → <i>πειθῶ</i> // (αγγλ.) con-fidence (= αυτοπεποίθηση). comprimendae → (γαλλ.) comprimer (= συμπιέζω) // κομπρεσέρ (< compresseur, γαλλ.) // κομπρέσα (< ιταλ.). libidines → <i>λίμπιντο</i> // (γερμ.) liebe (= αγάπη). propaganda → προπαγάνδα (< γαλλ.) // propagation (= εξάπλωση, διεύρυνση). dilapsa [< dilabor < dis + labor] → <i>λαμβάνω</i> // (αγγλ.) labor (= μόχθος) // (γαλλ.) laborieux (= κοπώδης). diffluxērunt → <i>φλέω</i> (= είμαι κατάμεστος),</p>	<p>ardōre → (γαλλ.) ardeur (= πάθος). animōrum → ανιμισμός (< γαλλ.) / άνεμος. armōrum, armātus → άρμα, αρματολός // (γαλλ.) armée (= στρατός). quassāta → (αγγλ.) quash (= συντρίβω). rem → ρεαλισμός (< γαλλ.) // (αγγλ.) real (= πραγματικός). publicam → (γαλλ.) publique (= δημόσιος). rem publicam, reipublicae → ρεπουμπλικανός, ρεπουμπλικανισμός // ρεπούμπλικα (= είδος ανδρικού καπέλου) (< ιταλ.). multa → <i>μάλα</i> (= πολύ). per-didit → <i>δίδωμι</i> // (γαλλ.) perdre (= χάνω), perdition (= απώλεια). ornamenta → (αγγλ.) ornament (= στολίδι). dignitātis → (γαλλ.) dignité (= αξιοπρέπεια), αντιθ. indignité. praesidia [< prae-sedeo] → <i>έξομαι, έδρα</i> (αγγλ.) pos-session (= κατοχή, κτήση). stabilitātis → <i>ίστημι</i>, <i>στάση</i> // (γαλλ.) stable (= σταθερός), stabilité (= σταθερότητα). dux → <i>δούκας</i>. fēcit → (αγγλ.) facts (= γεγονότα), factory (= εργοστάσιο). togātus [< toga] → <i>στέγω</i> // (ισπαν.) tonga (= κουκούλα). fieri → <i>φύω, φύσις</i>. pro-hibuisset → (γερμ.) haben (= έχω), (αγγλ.) have // (γαλλ.) pro-hiber (= απαγορεύω). sub-veniendum → <i>θαίνω</i> // (γαλλ.) subvention (= επιχορήγηση). nunc → <i>νῦν</i>. vulnera → <i>ούλή</i> (= επουλωμένο τραύμα) // (αγγλ.) vulnerable (= τρωτός, ευπαθής). sananda → <i>σῶς</i> // σανατόριο (< λατ.). medēri → <i>μήδ-ομαι</i>, (ομηρ.) <i>μέδομαι</i> //</p>
--	--

<p>φλύω (= αναβράζω), φλοῖσθος (= ήχος κυμάτων) // (γερμ.) fluss (= ποτάμι). sevēris → (γαλλ.) sēnère (= αυστηρός), sēnérítē (= αυστηρότητα). legibus → λέγω. civīli → κοίτη· (αγγλ.) city (= πόλη) // (γαλλ.) civilisation (= πολιτισμός).</p>	<p>(γαλλ.) médecin (= γιατρός). nemo [< ne + homo] → ουμανισμός (< γαλλ.). potest [< possum < potis (= δυνατός) + sum] → πόσις, δεσ-πότης («κύριος σπιτιού»).</p>
---	---

Με λατινικές φράσεις ή λέξεις

<ul style="list-style-type: none"> • non omnia possumus omnes [= δεν μπορούμε όλοι (να τα κάνουμε) όλα] // omnia causa fiunt (= όλα γίνονται για κάποιον λόγο). • unum et idem (= ένα και το αυτό). • ave Caesar, morituri te salutant (= χαίρε, Καίσαρα, οι μελλοθάνατοι σε χαιρετούν). • alea jacta est (= ό κύβος έρρίφθη). • casus belli (= αφορμή πολέμου). • ipso facto (= με αυτό καθεαυτό το γεγονός). • necessitas non habet legem (= η ανάγκη δεν έχει νόμο). • de iure (= εκ του νόμου) // iniuria non excusat iniuriam (= η αδικία δεν δικαιολογεί αδικία). • viva voce (= διά ζώσης) // una voce (= ομόφωνα) // vox populi, vox dei (= φωνή λαού, φωνή θεού). • bona fide (= καλή τή πίστει) // de propaganda fide (= για τη διάδοση της πίστης). • nullum crimen, nulla poena sine lege [= κανένα έγκλημα, καμιά ποινή χωρίς (ισχύοντα) νόμο] // inter arma silent leges [= στον πόλεμο (ανάμεσα στα όπλα) σιγούν οι νόμοι]. 	<ul style="list-style-type: none"> • vultus est index animi (= το πρόσωπο είναι δείκτης της ψυχής) // ex annimo (= από καρδιάς/ψυχής, ειλικρινά) // aequo animo (= με ήρεμο μυαλό). • res, non verba (= έργα, όχι λόγια) // in medias res (= στη μέση των πραγμάτων) // omnium rerum principia parva sunt (= οι πρωταρχές όλων των πραγμάτων είναι μικρές). • multum, non multa (= πολύ, όχι πολλά) // multa paucis [= πολλά με λίγα (μέσα/λόγια)]. • sui generis (= δικού του γένους, ιδιόρρυθμος) // pro domo sua (→ <i>υπερ βωμών και έστιών</i>). • de facto (= εκ των πραγμάτων, έμπρακτα) // post factum (= μετά το γεγονός) // dictum factum (= <i>άμ' έπος, άμ' έργον</i>). • fata viam invenient (= τα πεπρωμένα θα βρουν τον δρόμο). • hic et nunc (= εδώ και τώρα). • mens sana in corpore sano (= νοῦς υγιής έν σώματι υγιεί). • nemo sine vitio est (= κανένας δεν υπάρχει χωρίς ελάττωμα).
---	--

ΜΑΘΗΜΑ XXXIV

LECTIO QUARTA ET TRICESIMA

Ο ΣΚΙΠΙΩΝΑΣ Ο ΑΦΡΙΚΑΝΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΛΗΣΤΑΡΧΟΙ

Πληροφοριακό υλικό

Πηγή κειμένου	Διασκευασμένο απόσπασμα από το έργο του Βαλερίου Μάξιμου <i>Facta et dicta memorabilia (Αξιομνημόνευτα γεγονότα και λόγοι)</i> , 2, 10, 2.
Συγγραφέας	Ο Valerius Maximus (1ος αι. μ.Χ.), με πατρική καταγωγή από τους Βαλέριους και μητρική από τους Φαβίους Μάξιμους, είχε υπηρετήσει στην Ασία υπό τον Σέξτο Πομπήιο (ύπατο το 14 μ.Χ., έτος θανάτου του Αυγούστου) και κατόπιν είχε γίνει δεκτός στην αυλή του αυτοκράτορα Τιβερίου. Όταν επέστρεψε στη Ρώμη, επιδόθηκε στη μελέτη της ιστορίας υπό το πρίσμα της ηθικής.
Ένταξη αποσπάσματος στο έργο	Στα εννέα βιβλία του μοναδικού σωζόμενου έργου του ο Βαλέριος προσφέρει ένα ηθογραφικό απάνθισμα ανέκδοτων ιστοριών της ρωμαϊκής ζωής. Με την επιλογή του να το αφιερώσει στον αυτοκράτορα Τιβέριο, καθιστά εμφανή την αρχική πρόθεση κολακείας και προδικάζει τον στόχο του περιεχομένου του να εξυμνήσει τη ρωμαϊκή αρετή. Το δεύτερο βιβλίο αφορά κοινωνικά έθιμα. Το τμήμα αυτού του βιβλίου, στο οποίο αναλογεί το εξεταζόμενο απόσπασμα, παραδίδει ένα επεισόδιο με πρωταγωνιστή τον Σκιπίωνα τον Αφρικανό τον πρεσβύτερο που έγινε «αντικείμενο λατρείας» από αρχηγούς ληστών.
Περιεχόμενο κειμένου	Από την αφήγηση του Βαλερίου πληροφορούμαστε ότι: <ul style="list-style-type: none"> • Όταν τυχαία αρχηγοί ληστών είχαν πλησιάσει το σπίτι του Αφρικανού στο Λίτερνο για να του απευθύνουν επίσημο χαιρετισμό, εκείνος εγκατέστησε φρουρά δούλων φοβούμενος τη σύλληψή του. • Βλέποντας οι ληστές τη φρουρά, κατέθεσαν τα όπλα και έλυσαν την παρεξήγηση φωνάζοντας δυνατά από την πόρτα τον απίστευτο λόγο της επίσκεψής τους. • Μαθαίνοντάς το ο Σκιπίωνας από τους δούλους, επέτρεψε πάραυτα την είσοδο των ληστών. • Αφού εκδήλωσαν με τις κινήσεις και τις προσφορές τους την ευλάβειά τους προς εκείνον, οι ληστές γύρισαν στα λημέρια τους.
Βασικό θέμα κειμένου	Από το συγκεκριμένο επεισόδιο διαφαίνεται ότι ο Σκιπίωνας υπήρξε εξαιρετικά δημοφιλής προσωπικότητα, ώστε να τύχει εκδηλώσεων θρησκευτικής λατρείας ακόμη και από ληστές, η συμπεριφορά των οποίων τον εξέπληξε θετικά παρά τους αρχικούς ενδοιασμούς του. Γενικότερα, μέσω αυτού, επιβεβαιώνεται η τάση των Ρωμαίων να διοχετεύουν εν μέρει τη θρησκευτικότητά τους στη «θεοποίηση» σημαντικών μορφών του παρελθόντος τους.
Περί του	Ο αριστοκρατικής καταγωγής Publius Cornelius Scipio Africānus maior

Σκιπίωνα	<p>(Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίωνας Αφρικανός ο πρεσβύτερος, 235-183 π.Χ.) συμμετείχε στη μάχη στον Τίκινο ποταμό το 218 π.Χ. (λέγεται ότι έσωσε τον πατέρα του, ύπατο την ίδια χρονιά), ως χιλιάρχος ανασύνταξε τους επιζώντες από την καταστροφή των Καννών το 216 π.Χ., ως ανθύπατος έφερε υπό ρωμαϊκό έλεγχο την Ισπανία εκδιώκοντας τους Καρχηδονίους, διετέλεσε ύπατος το 207 π.Χ., επέτυχε την επίσπευση της ανάκλησης του Αννίβα και άρα την εκκένωση της Ιταλίας μεταφέροντας τον πόλεμο στην Καρχηδόνα, ενώ το 202 π.Χ. με τη νίκη του στη Ζάμα συνέτριψε τον Αννίβα και οδήγησε στη λήξη τον Β΄ Καρχηδονιακό πόλεμο. Κατά την τέλεση του θριάμβου του στη Ρώμη τιμήθηκε από τη Σύγκλητο με το προσωνύμιο <i>Africānus</i> (κατακτητής της Αφρικής).</p> <p>Στα κατοπινά χρόνια, αν και ανέλαβε σημαντικά αξιώματα, οι αντίπαλοι του, με επικεφαλής τον Κάτωνα (<i>Cato, Marcus Porcius censor</i>³), επεχείρησαν να αμαυρώσουν την αίγλη του για πολιτικούς λόγους, χωρίς όμως να επισκιάσουν τη δημοφιλή προσωπικότητά του. Αυτοξεορίστηκε στο Λίτερνο της Καμπανίας, όταν οι Ρωμαίοι τον κατηγορήσαν επειδή είχε συνθηκολογήσει με τον Αντίοχο Γ΄ μετά την αποτυχημένη εκστρατεία εναντίον του (την είχε αναθέσει στον αδερφό του αλλά είχε και ο ίδιος συμμετοχή). Εκεί, λίγο πριν πεθάνει, λέγεται πως ζήτησε να ταφεί μακριά από την αγάριστη προς εκείνον Ρώμη.</p>
-----------------	---

Ετυμολογικοί Συσχετισμοί Λατινικών Λέξεων

Με λέξεις ελληνικές ή άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών

<p>Africānus → Αφρικανός, Αφρική. Literno → Λίτερνο. esset, sunt → <i>είμι</i>. complūres → <i>πίμπλημι / πληθύς</i>: πλήθος, πλημμύρα, πλήρης, πλησμονή // πλουραλισμός (< pluralisme, γαλλ.). praedōnum, praedōnes [< praeda] → (αγγλ.) <i>prey</i> (= λεία). duces → <i>δούκας</i>. forte → <i>φουρτούνα</i> (< ιταλ.) // (γαλλ.) <i>fortune</i> (= τύχη). salutātum → (γαλλ.) <i>salutation</i> (= χαιρετισμός). venērunt, venisse → <i>βαίνω</i> // (γαλλ.)</p>	<p>appropinquavērunt [< ad-propinquo < propinquus < prope + (h)inc] → (γαλλ.) <i>proche</i> (= κοντά), <i>approcher</i> (= πλησιάζω). clarā → (αγγλ.) <i>clear</i> (= καθαρός, σαφής). voce → (αγγλ.) <i>vocal</i> (= φωνητικός), <i>voice</i> (= φωνή), // (γαλλ.) <i>vocabilaire</i> (= λεξιλόγιο). nuntiavērunt → <i>νεύω</i> // <i>νούντιος</i> (< ιταλ.) (= διπλωματικός αντιπρόσωπος Πάπα). incredible → (αγγλ.) <i>credible</i> (= πιστευτός), αντιθ. <i>incredible</i>. audītu → <i>άίω</i> (= ακούω). virtūtem [< vir] → <i>βιρτουόζος</i> (< ιταλ. <i>virtuoso</i>). admīratum → (γαλλ.) <i>miracle</i> (= θαύμα),</p>
--	---

³ Βλέπε πληροφοριακό υλικό στο μάθημα XXV.

<p>avenue (= λεωφόρος).</p> <p>Scipio, Scipiōni, Scipiōnis → Σκιπίωνας.</p> <p>captum → (γαλλ.) ac-cerper (= δέχομαι) // (ιταλ.) capire (= καταλαβαίνω).</p> <p>existimasse [< ex + aestimo] → (γαλλ.) estimation (= εκτίμηση, υπολογισμός).</p> <p>praesidium [< prae-sedeo] → <i>ἔζομαι, ἔδρα</i> (αγγλ.) pos-session (= κατοχή, κτήση).</p> <p>domesticōrum, domestici, domum → <i>δέμω, δόμος</i> // δώμα, νεόδμητος // (γαλλ.) domestique (= εξημερωμένος).</p> <p>tecto [< tego] → αρχι-τεκτο-νική [< (γαλλ.) architecture < (λατ.) architectura].</p> <p>con-locāvit → (γαλλ.) locale (= τοπικός) // (αγγλ.) location (= τοποθεσία).</p> <p>anim-ad-vertērunt, revertērunt → (verso) βέρσο (= πίσω μέρος σελίδας), ρεβέρ (< γαλλ.), v.s. (= εναντίον) // ανιμισμός (< γαλλ.), άνεμος.</p> <p>ab-iectis [< ab-iacio] → <i>ἵημι</i> (= ρίχνω).</p> <p>armis → άρμα, αρματολός // (γαλλ.) armée (= στρατός).</p> <p>ianuae → Ianus (= Ιανός) > Ιανουάριος.</p>	<p>admirable (= θαυμαστός).</p> <p>fores → <i>θύρα</i>.</p> <p>intro-mitti → (αγγλ.) mission (= αποστολή).</p> <p>sanctum, consecrāre (sacer) → (γαλλ.) sanct-ifier (= αγιάζω) // (αγγλ.) sacrifice (= θυσία).</p> <p>templum → τέμπλο.</p> <p>venerāti → (γαλλ.) vénérer (= λατρεύω), vénération (= λατρεία, ευλάβεια).</p> <p>cupide → (γαλλ.) cupide (= άπληστος), cupidité (= απληστία).</p> <p>dextram → δέχομαι, δεξιός // (γαλλ.) dextérité (= επιδεξιότητα).</p> <p>vestibulum [< ve (επιτ. μόριο) + stabulum (= σηκός, οίκημα) → <i>ἵστημι, στάση</i> // (γαλλ.) stable (= σταθερός).</p> <p>dona → <i>δίδωμι</i>: δώρημα, δώρο // (γαλλ.) donner (= δίνω).</p> <p>posuissent [< pono] → (γαλλ.) positionner (= τοποθετώ), position (= θέση).</p> <p>homines → ουμανισμός (< γαλλ.).</p> <p>deis → <i>Ζεύς</i>, (γενική) <i>Διός</i>.</p> <p>immortalibus → <i>θροτός</i> // (γαλλ.) mort (= νεκρός) // (αγγλ.) mortal (= θνητός).</p>
--	---

Με λατινικές φράσεις ή λέξεις

<ul style="list-style-type: none"> • bonna fortuna (= καλή τύχη) // audaces fortuna iuvat (= η τύχη βοηθά τους τολμηρούς). • ave Caesar, morituri te salutant (= χαιρε, Καίσαρα, οι μελλοθάνατοι σε χαιρετούν). • veni, vidi, vici (= <i>ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα</i>) // fata viam inveniunt (= τα πεπρωμένα θα βρουν τον δρόμο). • per se (= καθ' εαυτόν, μόνος του). • ipso facto (= με αυτό καθεαυτό το γεγονός). • pro domo sua (→ <i>ὑπὲρ θωμῶν καὶ ἐστῶν</i>) // anno Domini (= έτος Κυρίου) // in nomine domini (= στο όνομα του Κυρίου). 	<ul style="list-style-type: none"> • inter arma silent leges [= στον πόλεμο (ανάμεσα στα όπλα) σιγούν οι νόμοι]. • nina voce (= διά ζώσης) // una voce (= ομόφωνα) // vox populi, vox dei (= φωνή λαού, φωνή θεού). • audio, video, disco (= ακούω, βλέπω, μαθαίνω) // audiatur et altera pars (= ως ακουστεί και η άλλη πλευρά). • terminus ante quem (= χρονολογικό όριο προ του οποίου) // Hannibal ante portas (= ο Αννίβας προ των πυλών). • timeo Danaos et dona ferentes (= <i>φοβοῦ τοὺς Δαναοὺς καὶ δῶρα φέροντας</i>) // occasione data (= ευκαιρίας δοθείσης). • nihil homini certum est (= τίποτε στον
--	---

<ul style="list-style-type: none"> • locus classicus (= κλασικό χωρίο) // locus delicti (= τόπος/σκηνή εγκλήματος). • ex animo (= από καρδιάς/ψυχής, ειλικρινά) // aequo animo (= με ήρεμο μυαλό) // vultus est index animi (= το πρόσωπο είναι δείκτης της ψυχής). 	<p>άνθρωπο δεν είναι βέβαιο) // homo homini lupus (= λύκος ο άνθρωπος για τον άνθρωπο) // homo sapiens [= (ανθρωπολογικός όρος) «άνθρωπος σοφός»].</p> <ul style="list-style-type: none"> • memento mori (= θυμήσου τον θάνατο).
--	--

